

20161233156

ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Врз основа на член 10 став 5 од Законот за рамномерен регионален развој („Службен весник на Република Македонија“ бр.63/07, 187/13, 43/14 и 215/15), Владата на Република Македонија, на седницата, одржана на 21.6.2016 година донесе

А К Ц И О Н Е Н П Л А Н ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА СТРАТЕГИЈАТА ЗА РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2016 – 2018 ГОДИНА

РЕЗИМЕ

Рамномерниот регионален развој во Македонија е ориентиран во насока на подигање на нивото на развој на планските региони до нивото на развиеност на регионите во Европа, со дополнително интензивирање на развојот на помалку развиените региони со цел да се намалат диспаратите помеѓу и внатре во регионите. Тоа е развојна насока на државата која ќе биде присутна и спроведена со сите развојни документи на Република Македонија преку еден функционален систем заснован на цврсти принципи и институционално поддржан од релевантните институции оговорни за поединечните негови линиски сегменти. Законот за рамномерен регионален развој ("Службен весник на Република Македонија" бр. бр.63/07, 187/13, 43/14 и 215/15), заедно со регулативата во неколку други сектори го сочинуваат работот на законската рамка, додека Стратегијата за регионален развој на Република Македонија за периодот 2009 – 2019 ("Службен весник на Република Македонија" бр. 119/09 и 138/14) и Акциониот план за спроведување на Стратегијата за регионален развој се документи кои го сочинуваат планот за интервенции во поддршката на рамномерниот регионален развој.

Во периодот по донесувањето на Стратегијата за регионален развој на Република Македонија 2009-2019 беа усвоени и спроведени следните тригодишни плански документи:

1. Акционен план за спроведување на Стратегијата за регионален развој на Република Македонија 2010 – 2012 ("Службен весник на Република Македонија" бр. 62/10) и
2. Акционен план за спроведување на Стратегијата за регионален развој на Република Македонија 2013 – 2015 ("Службен весник на Република Македонија" бр. 122/13) каде беа дефинирани приоритетите на регионалниот развој во земјата за соодветниот тригодишен период.

Во горенаведениот период беа финансирани 390 развојни проекти во вкупна вредност од 602 милиони денари од страна на Министерството за локална самоуправа, врз основа на идентификуваните развојни приоритети на планските региони и развојните стратегии како основа за идниот успешен развој.

По завршувањето на тригодишниот период и соодветното спроведување на мерките и активностите во рамки на утврдените приоритети, повторно беа анализирани сите приоритети утврдени во Стратегијата за регионален развој на Република Македонија 2009-2019 и беа селектирани врвните на кои ќе се фокусираат мерките за следниот период (2016 – 2018). Меѓу нив, како важен приоритет на регионалниот развој останува градењето на современа инфраструктура, со дополнителен акцент на приоритетите за поттикнување на конкурентноста, економскиот развој и иновативноста, како главни прашања во планскиот период.

Првата група на приоритетни мерки опфаќа:

1. Поттикнување на економскиот раст во планските региони (1.1.)
2. Развивање на современа и модерна инфраструктура во планските региони (1.2.)
3. Препознавање и искористување на иновативниот потенцијал и подигнување на техничко-технолошката основа на носечките индустрии во планските региони (1.3.)
4. Препознавање и искористување на конкурентските предности на планските региони (1.5.).

Проектите со фокус на првата група на приоритетни мерки (основни или постојни приоритети на регионалниот развој) ќе имаат можност во првите три години да добијат финансиска поддршка за спроведување, односно за подготовка на техничка и проектна документација:

Втората група на приоритетни мерки опфаќа:

1. Оптимално користење и валоризација на природните ресурси и енергетските потенцијали во планските региони (1.6.)
2. Заштита на животната средина во планските региони (1.7.)
3. Градење на функционално-просторни структури за подобро интегрирање на урбаните со руралните средини во планските региони (2.2.)

Втората група на приоритетни мерки ќе биде фокусирана на финансиска поддршка на подготовка на проектна документација и проектни апликации, што значи дека системот ќе поддржи подготовка на предлог-проекти во овие области за да има подготвени проекти за спроведување во следниот тригодишен период или во рамките на другите механизми кои се на располагање за поддршка на рамномерниот регионален развој во Република Македонија.

Во Буџетот на Република Македонија за 2016 година се обезбедени средства во вкупен износ од 19.000.512.000 милиони денари, кои претставуваат 3,25% од оценетиот Бруто домашен производ за 2016 година од 584.142 милиони денари. Тоа се вкупните средства кои се планирани за поддршка на проекти со регионална развојна компонента и се планирани во одвоени буџетски програми и потпрограми во различни министерства, со вклучување на задолжувањата кај меѓународните кредитори и сопственото учество во ИПА/ИПА 2 програмата. За целиот период од 3 години, износот на вкупните средства планирани за реализација на буџетски програми релевантни за рамномерниот регионален развој изнесува 64.594.204 милиони денари, во кои не се вклучени средствата планирани за буџетски програми за кои нема информација за 2017 и 2018 година.

Во спроведувањето на регионалните развојни политики се вклучени соодветно сите министерства што преземаат мерки и активности од значење за рамномерниот регионален развој и кои во своите секторски развојни политики расходите ги имаат планирано преку соодветни развојни и буџетски програми. Покрај програмата на Министерството за локална самоуправа и Бирото за регионален развој, тука спаѓаат министерствата-членови на Советот за рамномерен регионален развој на Република Македонија, со опративните тела и агенции. Покрај наведените, тука се вклучени и програмите на Министерството за здравство и Министерството за образование и наука, кои имплементираат програми со импакт врз рамномерниот регионален развој.

Имајќи во предвид дека овој Акционен план се стреми да се вклопи во механизмите за координација и зајакнување на регионалната развојна политика на земјата, фокусирана дистрибуција на овие средства за поддршка на рамномерниот регионален развој би обезбедила зголемен ефект на нивното вложување. Соодветно, сите наведени министерства и нивните оперативни тела и агенции имаат обврска финансиските средства од буџетските програми од значење за рамномерниот регионален развој финансирани од Буџетот на Република Македонија да ги дистрибуираат согласно степенот на развиеност на планските региони.

Акциониот план за спроведување на Стратегијата за регионален развој на Република Македонија 2016 - 2018 ја претставува рамката за идниот развој на системот за поддршка на регионалниот развој и основа за соработка со линиските министерства, донаторите и другите чинители заинтересирани за вклучување во процесот. Тој ги претставува процедурите за спроведување на средствата кои се алоцирани во Министерството за локална самоуправа и во Бирото за регионален развој, стратегијата за информирање, системот на индикатори и неколку други технички прашања неопходни за транспарентна соработка со планските региони.

ВОВЕД

Потребата од планирање на регионалниот развој се наметнува заради постојните диспаритети помеѓу Градот Скопје и другите делови од земјата. Ваквата состојба е резултат на непостоењето на регионална развојна политика до 2007 година што резултираше во моноцентричен модел на развој каде центарот по своите економски и други општествени карактеристики беше значително издвоен од другите населени места. Покрај тоа, процесот на приближување кон Европската Унија влијаеше за подигнување на свеста за значењето на планирањето на регионалниот развој, како предуслов за намалување на диспаритетите помеѓу регионите како основа за побрзо задоволување на економските критериуми за пристапување.

Во текот на 2007 година, со усвојување на Законот за рамномерен регионален развој и соодветните подзаконски акти, беше воспоставена соодветна законска рамка за поттикнување на рамномерниот регионален развој. Со одредбите од наведениот закон беа воспоставени осум плански региони на ниво на територијални единици за статистика 3 (НТЕС 3). Воедно, откако Владата на Република Македонија донесе Одлука за класификација на планските региони според степенот на развиеноста за периодот 2013 – 2017 година ("Службен весник на Република Македонија" бр. 88/13) како и Одлука за определување на подрачја со специфични развојни потреби 2014-2018 ("Службен весник на Република Македонија" бр. 33/14), се создаде нормативна рамка која го определува доменот на интервенции на Република Македонија во функција на намалување на диспаритетите во степенот на развиеноста помеѓу планските региони и во рамки на планските региони.

Во периодот по усвојување на регионалната развојна политика до денес се реализирани мерки и активности за поттикнување на рамномерниот регионален развој врз основа на донесени два тригодишни Акциони плана (2010-2012 и 2013-2015), врз основа на што е постигнато намалување на диспаритетите во нивоата на развој на Градот Скопје и останатите плански региони.

Во насока на понатамошно намалување на постоечките диспаритети, Владата на Република Македонија во 2012 година го вклучи рамномерниот регионален развој во состав на своите приоритети, со што го зголеми значењето и разбирањето на важноста на регионалната развојна политика во земјата, односно овозможи насочување на средствата за развој на линиските министерства од Буџетот на Република Македонија, согласно воспоставените мерки и критериуми за поттикнување на рамномерниот регионален развој.

1. Стратегија за регионален развој на Република Македонија 2009-2019

Стратегијата за регионален развој на Република Македонија 2009 – 2019 (во натамошниот текст: Стратегија) заедно со Националниот развоен план и Просторниот план го сочинува јадрото на главните стратешки документи за планирање на развојот во Република Македонија.

Стратегијата е стратешки документ на Република Македонија, кој е наменет за Владата на Република Македонија, за Министерството за локална самоуправа (во понатамошниот текст: МЛС), во чија надлежност е креирањето и водењето на политиката за рамномерен регионален развој, и за останатите линиски министерства одговорни за спроведување на (дел од) мерките на политиката за регионален развој. Оттаму, целите и приоритетите во Стратегијата се определени на општо, стратешко ниво, согласно со основната намена на документот.

Подетално, мерките и инструментите за поттикнување на развојот на планските региони, како и нивното финансирање, надлежните институции и механизмите за имплементација ќе се определат во овој Акционен план за спроведување на Стратегијата за регионален развој, во Програмите за развој за планските региони, како и во поединечните Програми за развој на сите линиски министерства одговорни за спроведување на дел од мерките на политиката за регионален развој

1.1 Кратка презентација на состојбите во планските региони и спроведените активности по претходниот Акционен план

Врз основа на одредбите од Законот за рамномерен регионален развој, планските региони го планираат својот развој согласно сопствените потреби од развоен аспект, следејќи ги притоа развојните насоки на Стратегијата. Во текот на 2014 година, а врз основа на Методологијата за подготовка на планските документи за регионален развој, во сите плански региони беа подготвени и донесени Програмите за развој на планските региони за периодот 2015 - 2019. Во актуелниот усогласен и споредлив облик, Програмите за развој на планските региони квалитетно и јасно ги прикажуваат нивните развојни потреби и во целост се поклопуваат со развојниот период од Стратегијата (2009-2019).

Табела 1. Збирен приказ на проектите (по приоритети) за поттикнување на рамномерниот регионален развој одобрени во периодот 2013 – 2015

	ВКУПНО (одобрени проекти)		Проектна документација		Спроведување на проекти	
	ВКУПНО	230 264.820.014	91 75.657.660	139 189.162.354		
	број	Одобрени средства	број	Одобрени средства	број	Одобрени средства
Основни или постојни приоритети на регионалниот развој 2013 – 2015	191	234.220.664	54	48.967.443	137	185.253.221
1.1. Поттикнување на економскиот раст во планските региони	62	95.188.610	19	18.731.051	43	76.457.559
1.2. Развивање на современа и модерна инфраструктура во планските региони	125	137.104.657	33	28.524.115	92	108.580.542
1.3. Препознавање и искористување на иновативниот потенцијал и подигнување на техничко-технолошката основа на носечките индустрии во планските региони	4	1.927.397	2	1.712.277	2	215.120
Временски приоритети на регионалниот развој 2013 – 2015	39	30.599.350	36	26.690.217	3	3.909.133
1.6. Оптимално користење и валоризација на природните ресурси и енергетските потенцијали во планските региони	9	9.095.259	6	5.186.126	3	3.909.133
2.2. Градење на функционално-просторни структури за подобро интегрирање на урбаните со руралните средини во планските региони	27	16.454.101	27	16.454.101	0	-
2.3. Зголемување и порамномерна дисперзија на инвестициите и вработеноста помеѓу и во рамките на регионите	3	5.049.990	3	5.049.990	0	-

Во текот на спроведувањето на претходниот Акционен план односно во периодот 2013 – 2015 (на идентичен начин како и во претходниот период 2010-2012), Центрите за развој на планските региони и општините од планските региони како дефинирани корисници на средствата од Програмите за рамномерен регионален развој учествуваа на три Јавни повика за доставување на предлог проекти (2013, 2014 и 2015). Во текот на периодот, беа склучени Договори за спроведување на 230 развојни проекти во вкупен износ од 264.820.014 денари.

Врз основа на тие Договори и врз основа на пренесените обврски од потпишаните, а делумно не реализирани Договори 2012 година, во текот на периодот 2013 - 2015 година без исплатени вкупно 245.734.015 денари за реализираните проектни активности.

1.2 Постапка за подготовка на Акциониот план

Рамномерниот регионалниот развој е комплексен и долгорочен процес чија основна цел е намалување на диспаратите во развојот помеѓу и во рамките на планските региони. Комплексноста на регионалниот развој се темели на неговата повеќедимензионалност, односно преплетувањето на економскиот, демографскиот, социјалниот, просторниот, културниот и многу други аспекти на

развојот. Од таа причина, успешната имплементација на политиката за регионален развој е во директна зависност од поширокото разбирање на концептот за регионален развој, ефикасното поврзување на политиката на регионалниот развој со секторските политики и обезбедувањето потребна поддршка од страна на релевантните институции. Во таа смисла, овој Акционен план (2016 – 2018) за спроведување на Стратегијата претпоставува континуирана финансиска поддршка од страна на државата и, воедно, висок степен на координација помеѓу министерствата, донаторите и засегнатите страни на ниво на плански региони и локално ниво.

Акциониот план е изработен во согласност со Методологијата за изработка на плански документи за регионалниот развој ("Службен весник на РМ" бр. 102/09). Процесот беше координиран од страна на Министерството за локална самоуправа – (во понатамошниот текст: МЛС), а јадрото на тимот кој работеше на подготовка на Акциониот план беше составен од раководни и стручни лица од МЛС и Бирото за регионален развој, како институции задолжени да ја креираат односно спроведуваат националната политика за рамномерен регионален развој, и надворешни стручни соработници, чиј ангажман беше финансиски и логистички поддржан од Германската Агенција за меѓународна соработка - ГИЗ.

Во текот на изработката на Акциониот план за спроведување на Стратегијата, беа земени предвид содржините и приоритетите на релевантните документи на Република Македонија, а во рамките на Акциониот план се целосно поместени приоритетите од Програмите за развој на планските региони. Истовремено, при изготвувањето на документот беа земени предвид и мислењата на останатите чинители на процесот на регионален развој преку процес на собирање на мислења од другите линиски министерства во однос на приоритетите на рамномерниот регионален развој во следниот програмски период.

1.3 Правна рамка на Акциониот план

Основата за подготовка на Акциониот план за спроведување на Стратегијата е утврдена во член 10 од Законот за рамномерен регионален развој, кој предвидува донесување на тригодишен Акционен план за спроведување на Стратегијата.

Самата содржина на Акциониот план е уредена со Правилникот за Методологија за подготовка на плански документи за регионалниот развој. Во членот 13 на оваа Методологија се дефинирани следните содржини на Акциониот план:

- Стратешки цели;
- Приоритети во рамките на стратешки цели;
- Мерки за имплементација на секој приоритет;
- Индикатори за следење на имплементацијата на секоја мерка;
- Надлежни институции за спроведување на мерките
- Временски рок за спроведување на мерките, и
- Висина на трошоците и изворите на финансирање на секоја мерка.

Истовремено, Акциониот план се потпира на следниве документи и подзаконски акти кои се донесени од страна на МЛС во претходниот период го покриваат дел од периодот на важење на овој Акционен план:

- Одлука за класификација на планските региони според степенот на развиеноста за периодот 2013 – 2017 година ("Службен весник на Република Македонија" бр. 88/13);
- Одлука за поблиски критериуми и индикатори за определување на степенот на развиеност на планските региони ("Службен весник на Република Македонија" бр. 162/08);

- Одлука за поблиски критериуми и индикатори за определување на подрачја со специфични развојни потреби ("Службен весник на Република Македонија" 78/09) , и
- Одлука за определување на подрачја со специфични развојни потреби ("Службен весник на Република Македонија" бр.33/14).

Имајќи ја во вид законската обврска за нова изработка на дел од овие документи за периодот 2018-2022, и следственото влијание на овие документи врз дел од претпоставките на овој Акционен план, ќе биде потребно да се иницира негова измена.

1.4 Појдовни основи на Акциониот план – Преглед на планските региони

Со донесувањето на Законот, како функционално територијални единици за потребите на планирањето на развојот и реализација на мерките и инструментите за негово поттикнување, во нашата држава се воспоставени постојат осум планско развојни региони (Вардарски, Источен, Југозападен, Југоисточен, Пелагониски, Полошки, Североисточен и Скопски). Планските региони се совпаѓаат со статистичките региони определени со номенклатурата на територијални единици за статистика НТЕС-3 ("Службен весник на РМ" бр. 158/07), со цел да се обезбеди статистичка основа за планирањето на развојот на регионите. Планските региони и општините што влегуваат во нивен состав се прикажани на Графикон 1.

Графикон 1

Извор: Стратегија за регионален развој на Република Македонија ("Службен весник на Република Македонија" 119/09 и 138/14)

Планските региони се разликуваат според нивните основни карактеристики. Најголемиот регион по површина – Пелагонискиот има најголем број на населени места (343), но се одликува со мала густина на населеност од 50 жители/km², додека најмалиот регион – Скопскиот има изразито густа населеност од 319 жители/km² и апсорбира повеќе од ¼ од вкупното население во Република Македонија

Табела 2. Основни карактеристики на планските региони

Регион	Површина во km ²	Број на жители - 30.12.2014 ¹	Густина на населеност - жит/km ²	Број на општини	Општини со седиште во село	Број на населени места	Учество на градското во вкупното население 2014 (%)
Република Македонија	25.713	2.069.172	80	80	41	1767	56,7
1 Вардарски	4.042	153.272	38	9	4	215	68,7
2 Источен	3.537	177.411	50	11	3	217	66,3
3 Југозападен	3.340	220.065	66	9	4	286	36,1
4 Југоисточен	2.739	173.572	63	10	5	188	45,3
5 Пелагониски	4.717	231.500	49	9	4	343	67,6
6 Полошки	2.416	319.532	132	9	7	184	29,2
7 Североисточен	2.310	176.174	76	6	3	192	56,6
8 Скопски	1.812	617.646	341	17	7	142	71,8

Руралните општини се доста застапени во сите плански региони, меѓутоа најголем дел од населението живее во поголемите урбани центри што упатува на нерамномерна концентрација на населението внатре во регионите. Полошкиот и Југозападниот плански регион се издвојуваат според високото учество на населението што живее во руралните средини, додека во другите региони руралните населби се поретко населени. Ваквата состојба укажува на потребата за ревитализација и подобрување на квалитетот на животот во руралните населби со цел да се обезбеди намалување на диспаратите во рамките на планските региони.

Степен на развиеност на регионите

Со цел да се надгради основата за креирање на политиката на регионален развој и да се земе предвид актуелната состојба со развиеност во планските региони, направена е повторна нивна класификација според степенот на развиеност. Во Одлуката за класификација на планските региони според степенот на развиеноста, планските региони се класифицирани на следниот начин:

Република Македонија=100

Плански регион	Развоен индекс во однос на просекот на Република Македонија
Скопски	1,51
Југоисточен	0,97
Источен	0,96
Пелагониски	0,91
Полошки	0,82
Југозападен	0,81
Вардарски	0,74
Североисточен	0,63

¹ Прoцени на населението на 30.06.2014 и 31.12.2014 според полот и возраста, по општини и по статистички региони (НТЕС 3 - 2007 година), Државен Завод за статистика на РМ

Индексите на планските региони покажуваат колку регионите отстапуваат во развојот споредено со просекот на земјата при што:

- Индекс 1 означува дека нивото на развој на планскиот регион е еднакво на просечниот развој на ниво на Република Македонија;
- Индекс поголем од 1 означува дека нивото на развој на планскиот регион е повисоко од просечниот развој на ниво на Република Македонија и
- Индекс помал од 1 означува дека нивото на развој на планскиот регион е пониско од просечниот развој на ниво на Република Македонија.

Табела 3. Класификација на планските региони според степенот на развиеност за периодот 2013 - 2017 година²

Плански регион	Според развојниот индекс	Според економско-социјалниот индекс	Според демографскиот индекс
Скопски	1,51	1,48	1,53
Југоисточен	0,97	1,29	0,72
Источен	0,96	1,36	0,65
Пелагониски	0,91	1,09	0,80
Полошки	0,82	0,50	1,07
Југозападен	0,81	0,98	0,69
Вардарски	0,73	0,70	0,76
Североисточен	0,63	0,27	0,90

Извор: Одлука за класификација на планските региони според степенот на развиеност за периодот 2013-2017, „Службен Весник на Република Македонија“ бр.88/2013

Развојните индекси на планските региони во Република Македонија покажуваат дека Скопскиот плански регион се карактеризира со натпросечен степен на развој, Југоисточниот и Источниот плански регион се на ниво на просекот, а сите други региони се под просекот на државата. Притоа, разликата меѓу Скопскиот и вториот по развиеност - Југоисточниот плански регион е значајна (индекс 1,51 и индекс 0,97, соодветно), меѓутоа јазот во развојот помеѓу Скопскиот и последниот по развиеност – Североисточниот плански регион е исклучително голем (индекс 1,57 и индекс 0,63 соодветно).

Останатите плански региони (Полошки, Источен, Вардарски, Пелагониски и Југозападен) не отстапуваат повеќе од 20% од просекот, но имаат значајни разлики помеѓу економско-социјалниот и демографскиот индекс што треба да се земе предвид при креирање на мерките за поттикнување на развојот на регионите. Најголеми разлики помеѓу двата индекси има кај

2

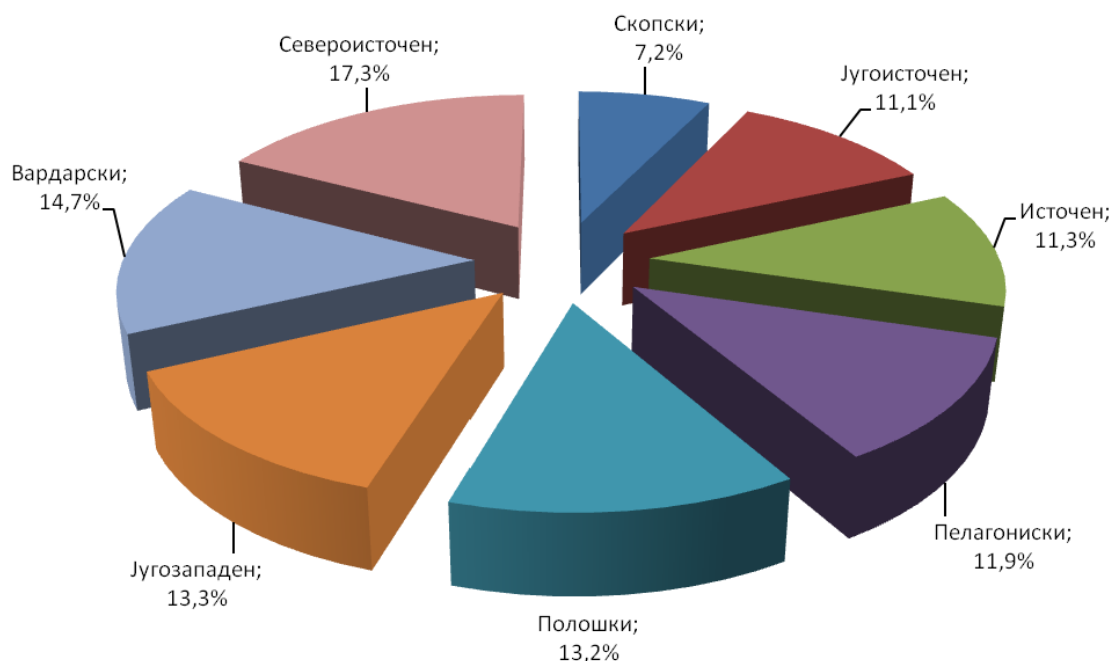
Податоците се превземени од експертскиот Елаборат: Степен на развиеност и класификација на планските региони, подготвен како предло во процесот на подготовка на Одлуката за класификација на планските региони според степенот на развиеност 2013-2017. Овој Елаборат не е усвоен од Советот за рамномерен регионален развој на РМ и податоците треба да бидат усогласени со верзијата на елаборатот која ќе биде усвоена од Советот.

Полошкиот регион кој се одликува со натпросечен демографски развој (1,07) и низок економско-социјален развој (0,50), додека Североисточниот плански регион има низок економско-социјален индекс (0,27) и релативно висок демографски индекс (0,90).

Согласно со законската регулатива, направената класификација е со важност од пет години (2013-2017) по што повторно ќе се оценуваат степенот на развиеност на планските региони и ефектите од применетите мерки и реализираните проекти за регионален развој.

Врз основа на класификацијата за степенот на развиеност на планските региони, направена е пресметка за учеството на планските региони во распределбата на средствата за финансирање на проекти за развој на планските региони во периодот 2013-2017 година. Распределбата на средствата за финансирање на проекти е важен предуслов за имплементација на моделот на полицентричен развој. Како што е прикажано на Графикон 2, скоро сите региони (со исклучок на Југоисточниот) е предвидено да добиваат барем двојно повеќе средства споредено со Скопскиот плански регион за кој ќе се издвојуваат 6,4% од вкупните расположиви средства кои, на годишно ниво, ќе се издвојат од Буџетот на Република Македонија.

Графикон 2: Учество на планските региони во распределбата на средствата за регионален развој (во %)³

Извор: Одлука за класификација на планските региони според степенот на развиеноста за периодот 2013-2017, („Службен весник на Република Македонија“ бр.88/2013)

Подрачја со специфични развојни потреби

За потребите на планирањето на регионалниот развој, а во согласност со член 6 од Законот, се утврдуваат подрачја со специфични развојни потреби кои претставуваат посебен фокус на политиката за регионален развој. Во подрачјата со специфични развојни потреби спаѓаат: погранични, рурални, ридско-планински и други подрачја што заостануваат во развојот; подрачја со природни богатства и културно наследство кои се заштитени со закон, како и други подрачја определени со закон.

³

Податоците се превземени од експертскиот Елаборат: Степен на развиеност и класификација на планските региони, подготвен како предло во процесот на подготовка на Одлуката за класификација на планските региони според степенот на развиеност 2013-2017. Овој Елаборат не е усвоен од Советот за рамномерен регионален развој на РМ и податоците треба да бидат усогласени со верзијата на елаборатот која ќе биде усвоена од Советот.

Листата на подрачјата со специфични развојни потреби со важност од 5 години (за периодот 2014 - 2018) е утврдена од Советот за регионален развој, која во постапка е определена од Владата на Република Македонија, и е дадена во Анекс На таа листа се набројани ридско-планинските, пограничните, руралните и други населени места кои заостануваат во развојот, како и населените места во подрачјата со природни богатства и културно наследство кои се заштитени со закон и подрачјата со специфични развојни потреби, утврдени со закон.

Имајќи го предвид нискиот степен на развиеност на Република Македонија, малата површина и ридско-планинската конфигурација на територијата, во прелиминарната листа како подрачја со специфични развојни потреби се квалификуваат дури 1164 населени места (од вкупно 1767) или 66,5% од вкупниот број населени места во земјата. Овие подрачја се простираат на 65,3% од вкупната површина на Република Македонија, но опфаќаат само 21% од вкупното население на земјата. Ваквата ретка густина на населеност се должи најмногу на тоа што во овие подрачја се вбројуваат националните паркови кои имаат поголема површина, а воедно местата кои влегуваат во оваа група се најчесто ретко населени.

Ридско-планинските, пограничните и руралните места, именувани како подрачја со специфични развојни потреби, се лоцирани во дури 68 единици на локалната самоуправа и дисперзирани низ сите плански региони. Што се однесува пак, до подрачјата со природни богатства и културно наследство, кои се заштитени со закон, тука влегуваат: националните паркови „Маврово“, „Галичица“ и „Пелистер“, а како подрачја со културно наследство, заштитени со закон, се издвоени с. Гари како рурална целина; с. Смилево како историска целина и с. Конско како урбанистичка целина.

Покрај овие, како подрачја со специфични развојни потреби, утврдени со закон, се издвоени планината Водно како предел со посебна убавина, Катлановскиот предел заради посебните природни карактеристики и р. Белештица како предел-споменик на природата. Определувањето на подрачјата со специфични развојни потреби во Република Македонија се врши со цел да се намалат диспаратите во рамките на планските региони. И за овие подрачја да се определат дополнителни средства за нивен развој. Се разбира, овие подрачја ќе бидат опфатени и со другите мерки за поттикнување на регионалниот развој кои се однесуваат на планските региони како единици на развојот.

ЦЕЛИ НА СТРАТЕГИЈАТА ЗА РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2009 – 2019

2. Стратешки цели и приоритети

Визијата за регионален развој упатува на крајната цел што треба да се постигне преку имплементирањето на политиката за регионален развој и гласи:

„Рамномерен и одржлив развој на целата територија на Република Македонија кој се карактеризира со висока стапка на економски раст и конкурентни плански региони помеѓу кои постојат релативно помали диспаритети и каде оптимално се користат природните, човечките и енергетските ресурси, постои висока економска и социјална кохезија и населението ужива добар животен стандард“

Остварувањето на визијата е поврзано со градење на функционален систем за регионален развој заснован на цврсти принципи и институционално поддржан од релевантни институции. Имајќи ја предвид специфичната ситуација на ниско ниво на развој во земјата и големите диспаритети помеѓу планските региони, остварувањето на визијата е можно преку полицентричниот модел на развој кој обезбедува поддршка на развојот на сите региони, меѓутоа фокусот на политиката е интензивирање на развојот на помалку развиените региони со цел да се намалат диспаритетите помеѓу регионите. Остварувањето на визијата е долгорочен процес кој бара конзистентност и континуираност на политиката за регионален развој, посветеност од страна на многу актери и вложување на потребните напори за исполнување на стратешките цели и приоритети.

Стратешки цели и приоритети

Главните стратешки цели на Стратегијата за регионален развој за периодот 2009–2019 година се:

- 1. Конкурентни плански региони што се одликуваат со динамичен и одржлив развој и*
- 2. Поголема демографска, економска, социјална и просторна кохезија помеѓу и во рамките на планските региони во Република Македонија.*

Во продолжение се наведени главните стратешки цели на регионалниот развој во Република Македонија, додека приоритетите за секоја стратешка цел се дадени во Анекс.

Конкурентни плански региони што се одликуваат со динамичен и одржлив развој

- Приоритет 1.1. Поттикнување на економскиот раст во планските региони
- Приоритет 1.2. Развивање на современа и модерна инфраструктура во планските региони
- Приоритет 1.3. Препознавање и искористување на иновативниот потенцијал и подигнување на техничко-технолошката основа на носечките индустрии во планските региони
- Приоритет 1.4. Подигнување на нивото на човечкиот капитал во планските региони
- Приоритет 1.5. Препознавање и искористување на конкурентските предности на планските региони
- Приоритет 1.6. Оптимално користење и валоризација на природните ресурси и енергетските потенцијали во планските региони
- Приоритет 1.7. Заштита на животната средина во планските региони

Поголема демографска, економска, социјална и просторна кохезија помеѓу и во рамките на планските региони во република македонија:

- Приоритет 2.1. Демографска ревитализација и порамномерна дистрибуција на населението помеѓу и внатре во планските региони
- Приоритет 2.2. Градење на функционално-просторни структури за подобро интегрирање на урбаните со руралните средини во планските региони
- Приоритет 2.3. Зголемување и рамномерна дисперзија на инвестициите и вработноста помеѓу и во рамки на регионите
- Приоритет 2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони
- Приоритет 2.5. Поддршка на подрачјата со специфични развојни потреби
- Приоритет 2.6. Развивање на прекуграничната и меѓусебната соработка на планските региони
- Приоритет 2.7. Подигнување на капацитетите за планирање и реализација на развојот во планските региони

Мерките за реализација на целите ќе бидат обработени во понатамошните поглавја на овој документ, додека развојните приоритети на секој од регионите одделно според Програмите за развој на планските региони се дадени во Анекс.

ПРИОРИТЕТИ НА РЕГИОНАЛНИОТ РАЗВОЈ ВО МАКЕДОНИЈА ВО ПЕРИОДОТ 2016 - 2018

Врз основа на Стратегијата, овој Акционен план ги дефинира приоритетите на регионалниот развој во периодот 2016 - 2018, што би требало да ги насочи планските региони и единиците на локалната самоуправа да започнат со подготовка на предлог проекти за поттикнување на развојот. Истовремено, тоа ќе овозможи транспарентност во претставувањето на развојниот пристап и политика за регионален развој, и ќе ја информира јавноста кои се главните прашања во регионалниот развој во блиска иднина.

Приоритетните мерки се поделени во две основни групи. Проектите со фокус на првата група на мерки (основни приоритети) ќе имаат можност во периодот 2016 – 2018 да добијат финансиска поддршка како за спроведување на активностите, така и за подготовка на техничка и проектна документација:

- Поттикнување на економскиот раст во планските региони (1.1);
- Развивање на современа и модерна инфраструктура во планските региони (1.2);
- Препознавање и искористување на иновативниот потенцијал и подигнување на техничко-технолошката основа на носечките индустрии во планските региони (1.3), и
- Препознавање и искористување на конкурентските предности на планските региони (1.5).

Втората група на приоритетни мерки ќе биде фокусирана само на финансиска поддршка на подготовка на проектна документација и проектни апликации што значи дека системот ќе поддржи подготовка на предлог-проекти во овие области за да има спремни проекти за спроведување во следните периоди, но и за финансирање од други извори на средства. Приоритетните мерки во оваа група се:

- Оптимално користење и валоризација на природните ресурси и енергетските потенцијали во планските региони (1.6);
- Заштита на животната средина во планските региони (1.7), и
- Градење на функционално-просторни структури за подобро интегрирање на урбаните со руралните средини во планските региони (2.2).

3. Постојни приоритети на регионалниот развој во периодот 2016 - 2018

Приоритетните мерки се поделени во две основни групи. Проектите со фокус на првата група на мерки (основни приоритети) ќе имаат можност во следните три години да добијат финансиска поддршка за спроведување и за подготовка на техничка и проектна документација.

Деталните содржини на секоја од мерките во рамките на постојните приоритети на регионалниот развој во периодот 2016 – 2018 се дадени во *Прилог 2* на овој документ и треба да послужи како основа за припадност кон приоритетите и основа за подготовка на апликации на повиците по овој Акционен план.

3.1 Поттикнување на економскиот раст во планските региони (Приоритет 1.1. од Стратегијата)

Забрзувањето на економскиот раст на нашата вкупна економија е предуслов за приближување на Република Македонија до просекот на развиеност на Европската унија. Од друга страна, предуслов за постепено намалување на диспаратите во развојот помеѓу регионите е додатно забрзување на економскиот раст на планските регионите кои заостануваат во развојот, мерено преку економско-социјалниот индекс. Со усогласување на целите на вкупниот развој со целите на рамномерниот регионален развој до крајот на планскиот период би требало да се очекува постигнување на планираните резултати од Стратегијата. Притоа, од посебна важност е поттикнувањето на економскиот развој да биде преку еколошки одржливи и вклопени во просторниот план иновативни проекти со кои се подигнува конкурентноста на регионот и на државата во целина и кои резултираат со поголема новосоздадена вредност и вработување на образувана и обучена работа сила.

Индексот на Светска Банка за услови за одвивање на бизнисот го следат сите потенцијални инвеститори. Како држава-членка, обврзани сме да правиме и редовни евалуации за придржување кон одредбите на Актот за мали бизниси на Европската унија. При креирање на законите и политиките во овој домен, ние како држава се трудиме континуирано да се подобруваме. Досегашните напори на ресорните министерства за подобрување на деловната клима во државата обезбедија значително подобро економско окружување. Тој факт е препознат и во овис меѓународни рангирања. Меѓутоа, за да се задржи рангирањето потребно е постојано подобрување и унапредување на правната и институционалната рамка со која се креира вкупната деловна клима и интересот на домашните и странските инвеститори за вложување во македонската економија.

Од аспект на регионалниот развој, многу е важно да се обезбеди поголемо забрзување на економскиот раст во помалку развиените планските региони што е условено од дисперзијата на инвестициите по региони. За да се остварува тоа, условите за одвивање на бизнисот треба да бидат сразмерно еднакви во сите региони. Затоа, релевантните институции, а, пред сè, Советот за регионален развој, регионалните совети и центрите треба да ги следат состојбите на терен и кога практиката покажува отстапувања во условите за одвивање бизнис по региони да иницираат интервенција во подзаконски акти и правилници на соодветните министерства и управи. Оваа институционална мрежа треба да биде оспособена и подготвена да врши и соодветно препознавање, промоција и реализација на потенцијалот за инвестиции во планските региони.

Остварувањето на овој приоритет ги вклучува следните основни мерки:

- 1.1.1 Обезбедување погодна деловна клима во планските региони
- 1.1.2. Подигнување на капацитетот на деловните субјекти од планските региони за пристап до расположливите финансиски средства за развој на бизнисот
- 1.1.3. Подигнување на капацитетот на планските региони за препознавање, промовирање и реализирање на потенцијалот за инвестиции во планските региони
- 1.1.4. Обезбедување повисоки облици на поттикнување на регионалниот економски развој
- 1.1.5. Обезбедување облици на поттикнување на регионалниот економски развој базирани на поголема вклученост на дијаспората
- 1.1.6. Обезбедување облици на поттикнување на претприемништвото на невработените
- 1.1.7. Обезбедување поддршка при формирање кластери и деловни мрежи во планските региони
- 1.1.8. Промовирање и користење на јавното приватно партнерство и други форми на социјално претприемништво за обогатување на понудата на регионот
- 1.1.9. Јакнење на координацијата меѓу сите институции релевантни за регионалниот развој на национално, регионално и локално ниво

3.2 Развивање на современа и модерна инфраструктура во планските региони (Приоритет 1.2. од Стратегијата)

Постоенето современа и модерна сообраќајна и комунална инфраструктура е основен предуслов за поттикнување на развојот во планските региони. Квалитетот на инфраструктурата во планските региони, посебно на сообраќајната, не е на задоволително ниво. Потребна е реконструкција и модернизација на голем дел од патните правци, како и изградба на нови делници, модернизација и проширување на железничката мрежа и подобрување на инфраструктурата за воздушен сообраќај. Идентификувањето на основните мерки неопходни за подобрување на сообраќајната инфраструктура е направено според специфичните потреби на планските региони и во согласност со утврдените приоритети во релевантните национални стратегии.

Остварувањето на овој приоритет ги вклучува следните мерки:

- 1.2.1 Осовременување на постојната мрежа на „А“ патишта
- 1.2.2 Градба на нови делници на мрежата на „А“ патишта
- 1.2.3 Осовременување на постојните регионални патишта
- 1.2.4 Изградба на нови регионални делници
- 1.2.5 Осовременување на постојните локални патишта (сите плански региони)
- 1.2.6 Градење нови локални патишта (сите плански региони)
- 1.2.7 Реконструкција и модернизација на постојната железничка инфраструктура (Скопски, Вардарски, Североисточен, Пелагониски и Источен плански регион)
- 1.2.8 Изградба на нови железнички линии за интегрирање на железничкиот систем на Република Македонија со соседните земји (Североисточен регион)
- 1.2.9 Обезбедување поголема опслуженост на регионите со железнички услуги (сите плански региони)
- 1.2.10 Изградба на мултимодални транспортни јазли
- 1.2.12 Проширување на инфраструктурата за воздушен сообраќај

3.3 Препознавање и искористување на иновативниот потенцијал и подигнување на техничко-технолошката основа на носечките индустрии во планските региони (Приоритет 1.3. од Стратегијата)

Имајќи предвид дека иновациите и техничко-технолошката основа се носечки елемент на конкурентноста на секоја економија, македонското стопанство се наоѓа пред сериозен предизвик во поглед на подигнување на додадената вредност на производството. Во таа смисла, македонското стопанство мора да најде начини како да ја подигне новосоздадената вредност и од конкурирање врз основа на ниска цена на факторите постепено да премине во конкурент врз основа на знаење, современа опрема и вкупна софистицираност на бизнисот.

Исклучително е значајно да се обезбедат предуслови за идентификување и искористување на потенцијалот за иновации. Поддржката на истражувачко-развојните единици како важна алка на тројната спирала на развојот се јавува како клучен елемент за подигнување на конкурентноста на стопанството во целина и по региони. Подигнувањето на средствата за истражување и развој што се издвојуваат од буџетот на Република Македонија треба да оди паралелно со зголемените вложувања на стопанските субјекти за таа цел. Доминацијата на малите фирми во структурата на стопанството ја подигнува негова агилност врз основа на мали неформални иновации, но не успева да обезбеди концентрација на капитал и знаење неопходни за посериозни чекори напред во подигнување на конкурентноста врз основа на внатрешно иницирана иновативност. Показателите на референтниот индекс на Светскиот економски форум и на Актот за мали бизниси во делот на конкурентноста на македонското производство покажуваат одреден прогрес, но тој сè уште не обезбедува битно поголема конкурентност на нашето стопанство на меѓународните пазари. За да се оствари тоа, ќе треба радикално зголемување на издвојувањата од БДП за истражувања и со проценти поголеми од оние во развиените земји.

Остварувањето на овој приоритет ги вклучува следните мерки:

- 1.3.1 Спроведувањето на мерките определени со Индустриската политика на Република Македонија
- 1.3.2 Идентификување на потребите за подигнување на техничко-технолошката основа на индустриите и дејностите со капацитет за развој

- 1.3.3 Поддршка на истражувањата за технолошки развој и иновации
- 1.3.4 Поврзување и поедноставен пристап на претпријатијата, посебно на малите и средни до научно-истражувачката инфраструктура во регионите
- 1.3.5 Креирање бизнис-инкубатори, индустриски паркови и кластери од доменот на висока технологија
- 1.3.6 Промовирање форми на социјално претприемништво, заеднички вложувања и јавни приватни партнерства за развивање и трансфер на нови технологии во регионите
- 1.3.7 Поттикнување на формирањето „дистри на извонредност“ во претпријатијата и институциите во регионите
- 1.3.8 Поддршка на МСП за усвојување и ефикасно користење напредни маркетинг и менаџмент-практики и информатички системи
- 1.3.9 Препознавање, развивање и искористување на иновативниот потенцијал на младата популација

3.4 Препознавање и искористување на конкурентските предности на планските региони (Приоритет 1.5. од Стратегијата)

Со цел да се поттикне развојот на планските региони, посебно на оние кои заостануваат во развојот во однос на просекот на државата, неопходно е да се идентификуваат и да се поддржат сите дејности во кои тие региони имаат одредена конкурентска предност и со кои најдобро ќе се искористат нивните економски потенцијали, посебно ако вложувањата се базираат на висока технологија, напреден маркетинг, нови менаџерски процеси и еколошки ефикасни постројки. Развојот на планските региони треба да се поттикнува и преку заштита и пошироко промовирање на нивните брендови и производи со препознатливо географско потекло од тие плански региони. Понатаму, потребна е поддршка во развојот на модерен и конкурентен земјоделски сектор и преработувачка индустрија, способни да ги искористат компаративните предности (поволната клима, пристапните патишта, традицијата). Понатаму, потребно е регионите да се охрабрат и да помогнат во користење на расположливото природното богатство и културно-историското наследство во функција на нивниот стопански развој и развојот на туризмот.

Остварувањето на овој приоритет ќе ги вклучи следниве мерки:

- 1.5.1 Идентификување на дејностите во кои регионот има конкурентска предност и со нив најдобро се користат неговите економски потенцијали
- 1.5.2 Поддршка на дејностите во кои регионите утврдиле конкурентска предност
- 1.5.3 Поддршка при заштита на регионалните брендови и на производите со препознатливо географско потекло од планските региони
- 1.5.4 Поддршка на развојот на носечките индустрии во регионот посебно при вложувања во висока технологија, маркетинг, менаџерски процеси и еколошки ефикасни постројки;
- 1.5.5 Поддршка на развојот на дејностите базирани врз висока технологија, модерна логистика, деловни услуги и софтвер
- 1.5.6 Креирање модерен и конкурентски земјоделски сектор и преработувачка индустрија
- 1.5.7 Оптимално користење на природното богатство на регионите во функција на развој на туризмот;
- 1.5.8 Заштита и искористување на културно-историското наследство на регионите во функција на развој туризам.

4 Приоритети на регионалниот развој во периодот 2016 – 2018

Втората група на приоритетни мерки ќе биде фокусирана на финансиска поддршка на подготовка на проектна документација и проектни апликации кои понатаму ќе бидат основа за поднесување на предлог проекти на повици организирани од национални и/или меѓународни извори.

Деталните содржини на секоја од мерките во рамките на временските приоритети на регионалниот развој во периодот 2016 - 2018 е дадена во *Прилог 2* на овој документ и треба да послужи како основа за припадност кон приоритетите и основа за подготовка на апликации на повиците по овој Акционен план.

4.1 Оптимално користење и валоризација на природните ресурси и енергетските потенцијали во планските региони (Приоритет 1.6. од Стратегијата)

Планските региони во Република Македонија располагаат со специфични природни ресурси и високи енергетски потенцијали чие поголемо искористување би овозможило многубројни позитивни ефекти. Природните богатства на регионите се значаен економски ресурс, меѓутоа нивното искористување треба да биде оптимално, рационално и согласно законските стандарди и норми со цел да се обезбеди зачувување на животната средина.

Остварувањето на овој приоритет ги вклучува следниве основни мерки:

- 1.6.1 Создавање претпоставки за оптимално користење на резервите јаглен за производство на електрична енергија;
- 1.6.2 Создавање претпоставки за поголемо искористување на хидропотенцијалот во планските региони.
- 1.6.3 Поттикнување на користењето на соларната енергија (сите плански региони).
- 1.6.4 Поттикнување на користењето на биомасата за производство на енергија (сите плански региони).
- 1.6.5 Поттикнување на користењето енергија од ветерот (Југоисточен плански регион).
- 1.6.6 Користење на енергијата од геотермалните извори во економски цели (Источен, Југоисточен, Југозападен, Скопски и Североисточен плански регион).
- 1.6.7 Создавање предуслови за подобро искористување на енергетскиот систем на природен гас:

4.2 Заштита на животната средина во планските региони (Приоритет 1.7. од Стратегијата)

Обезбедувањето здрава животна средина во планските региони е исклучително значаен аспект за создавање конкурентни плански региони кои ќе се препознаваат според добрите услови за живот и работата на населението. Со оглед на важноста на овој аспект, од една страна, и недостатокот на статистички податоци и анализи на ниво на планските региони кои би овозможиле детална слика, од друга страна, заштитата на животната средина е идентификувана како приоритет врз основа на утврдената состојба во Просторниот план на Република Македонија. Националните стратешки документи и планови кои се однесуваат на заштитата на животната средина и сознанијата од регионалните средби и работилниците со засегнатите страни одржани во текот на процесот на ревизија на Стратегијата.

Остварувањето на овој приоритет ги вклучува следните *основни мерки*:

- 1.7.1 Обезбедување добра статистичка основа за различни аспекти поврзани со животната средина на ниво на плански региони.
- 1.7.2 Преземање мерки за заштита на почвата (сите региони).
- 1.7.3 Заштита на површинските и подземните води (сите региони).
- 1.7.4 Подобрување на управувањето со цврстиот отпад (сите региони).
- 1.7.5 Намалување на количеството на издувни гасови од патничкиот сообраќај.
- 1.7.6 Заштита на биодиверзитетот.
- 1.7.7 Намалување на загадувањето на воздухот во урбаните центри.
- 1.7.8 Ублажување на последиците од климатските промени.

4.3 Градење на функционално-просторни структури за подобро интегрирање на урбаните со руралните средини во планските региони (Приоритет 2.2. од Стратегијата)

Нерамномерната дистрибуција на населението и концентрацијата на економските активности во Скопје и урбаните центри на регионите значително се одразува врз начинот на искористување на расположливиот простор и врз квалитетот на живот во урбаните и руралните средини. Ваквата концентрација не е поддржана со соодветен развој на инфраструктурата, што повлекува негативни промени во функционирањето на урбаните средини, додека руралните населби (посебно малите) многу често се соочуваат со економска и социјална изолираност. Просторниот план на Република Македонија предвидува просторен концепт на урбанизација и развивање мрежа на центри како основни оски на развојот. Иако Просторниот план нема регионална димензија, предвидените оски на развојот се всушност урбаните центри во планските региони. Имајќи предвид дека овие центри се на определено ниво на развој, главниот предизвик за политиката за регионален развој (наедно и за Просторниот план) е вмрежувањето на овие центри со помалите општини и руралните населби во функција на градење функционално-просторни и економски структури во планските региони. Целта на овие структури е постигнување усогласен просторен и економски развој, како и оптимална просторна разместеност на населението во планските региони поради што овој приоритет се наметнува како исклучително значаен.

Остварувањето на овој приоритет ги вклучува следните мерки:

- 1.1. Поголема покриеност на планските региони со просторно-планска документација за планирање на урбаниот и другите сегменти од развојот (сите плански региони)
- 1.2. Унапредување на правната и институционалната рамка за реализација на просторно-планската документација (сите плански региони).
- 1.3. Обезбедување кохерентност на просторот преку заштита на високопродуктивното земјоделско земјиште од неконтролирана пренамена во градежно (сите плански региони).
- 1.4. Поврзување на помалите општини и руралните средини со поголемите урбани центри во заеднички економски, образовни, социјални и културни проекти (сите плански региони).
- 1.5. Обезбедување едноставен, брз и финансиски достапен пристап на граѓаните од руралните општини и малите средини до урбаните центри за активности поврзани со работа, образование, социјален и културен живот (сите плански региони).
- 1.6. Подобрување на квалитетот на живот во помалите општини и во руралните средини преку обезбедување поголема покриеност со здравствени и социјални услуги и културни настани (сите плански региони).
- 1.7. Афирмирање на предностите за живот во помалите општини и во руралните средини (сите плански региони).

ИНДИКАТОРИ

Предложените индикатори за следење на спроведувањето на овој Акционен план и евалуација на резултатите и ефектите од спроведените мерки и приоритети од Акциониот план, но и од спроведување на Стратегијата, се прикажани поделени во три групи (нивоа).

Ниво 0:

Влезни индикатори се индикатори кои ги прикажуваат финансиските средства утврдени во Буџетот на Република Македонија за спроведување на мерките за поддршка на рамномерниот регионален развој. Тие истовремено ќе го одредуваат напредокот на годишните алокации по тие основи, но и годишната реализација на алокациите за финансирање за активности од мерките на овој Акционен план и другите развојни документи на Република Македонија.

Ниво на Стратегија (ниво 1):

Ова ниво е составено од група на *индикатори* кои имаат за цел да овозможат *евалуација на ефектите (влијанијата) од спроведување на Стратегијата* во целина, и тоа во периодот 2009 – 2019. Нивните целни вредности се дефинирани за крајот на периодот (2019), но ќе бидат одредувани на крајот на спроведувањето на секој Акционен план во тој период. Извор на информациите за оваа група на индикатори ќе биде Државниот Завод за статистика.

Ниво на Акционен план за спроведување на Стратегијата (ниво 2):

Индикаторите поставени на ова ниво кореспондираат со клучните приоритети на регионалниот развој, а посебно со приоритетите на регионалниот развој во периодот 2013 – 2015. Нивна задача е да овозможат добро следење и евалуација на резултатите и ефектите во периодот на реализацијата и ќе бидат дефинирани на крајот на спроведувањето на мерките и активностите од овој Акционен план.

Ниво 2а

Индикаторите за следење и евалуација на ефектите од спроведувањето на активностите дефинирани во овој Акционен план се поврзани со индексите за одредување на степенот на развој на планските региони и ќе бидат пресметувани во претходно дефинирани периоди во согласност во законската регулатива, а врз основа на податоци од Државниот завод за статистика.

Ниво 2б

Индикатори за следење и евалуација на излезните резултати и резултатите од приоритетните мерки за поддршка на регионалниот развој во планскиот период се прикажани посебно за секој од приоритетите на регионалниот развој во 2013 – 2015 и тоа одвоено за резултати. Нивните вредности ќе бидат одредувани врз основа на податоците од институциите кои ќе ги спроведуваат проектите, односно ќе бидат добивани од Државниот завод за статистика.

Индикаторите на ниво 2 ја следат реализацијата на стратешките приоритети и постигнувањето на стратешките цели, па учесниците во процесот на реализација на активностите треба секогаш да ги имаат предвид врските кои постојат помеѓу индикаторите во различни приоритети и мерки, но и врските помеѓу индикаторите во рамките на поединечните приоритети.

Заради обезбедување на поедноставно следење и евалуација, во прилозите на овој документ, дополнително се поместени групи индикатори кои апликантите би требале да ги користат при подготовката на нивните предлог-проекти. Користењето на овие индикатори (во зависност од типот на проектот) ќе овозможи споредливост на резултатите и нивна поедноставна транслација од проектно на ниво на Акционен план и Стратегија.

5 Индикатори за оценка на ефектите (влијанијата) од спроведувањето на Стратегијата 2009 – 2019

Индикатор	2007	2009	2013	2019 Вредност
1 Просечен БДП по жител во Република Македонија (според ПКМ)	7.512€ (30% од просекот на ЕУ27)	8.424€ (35% од просекот на ЕУ27)	9.500€ (36% од просекот на ЕУ28)	најмалку 50% од просекот на ЕУ
2 БДП по жител (според ПКМ) на најмалку развиениот плански регион во РМ	3.571€	3.952€	4.636€ (Полошки, како плански регион со најнизок БДП е 17,7% од просекот на ЕУ28)	најмалку 35% од просекот на ЕУ
			5.918€ (Североисточен, како вкпно најслабо развиен плански регион е 22,4% од просекот на ЕУ 28)	
3 Разлика во БДП по жител на најразвиениот и најмалку развиениот плански регион	3,47 пати	3,32 пати	2,94 пати	најмногу 3 пати
4 Очекувано траење на животот при раѓање	73,4 години	74,7 години	74,98 вкупно 77,05 жени* 72,97 мажи	80 години жени 75 години мажи
5 Пораст на населението во регионите во однос на порастот на населението во РМ				
Регион со најголем пораст (разлика во однос на порастот во РМ)	/	3,96%	1,63%** (Скопски плански регион)	2%
Регион со најмал пораст (разлика во однос на порастот во РМ)	/	-5,68%	-1,85%** (Источен плански регион)	-2%
6 Образовно ниво на работоспособното население				
Ниско	/	53,1%	38,92%***	35% (намалување за 40%)
Средно	/	36,9%	46,11%***	45% (зголемување за 20%)
Високо	/	10%	14,97%***	20% (зголемување за 100%)
7 Број на невработени (и други лиц кои бараат работа)	341.893****	272.392*****	223.808*****	250.000 (намалување за 30%)

Извор: Државен завод за статистика:

* 2010

**2010 во однос на 2014

***2014

Извор Завод за вработување на РМ

**** септември 2009

***** април 2012

***** декември 2014

Прикажаните вредности во шестата колона од горната табела се целосно превземени од Стратегијата за регионален развој на Република Македонија 2009-2019.

6 Индикатори за оценка на ефектите и резултатите на спроведување на мерките од Акциониот план во периодот 2016 – 2018

6.1 Влезни индикатори

Остварени

Индикатор	2013	2014	2015
	во милиони денари		
1 Планирани средства во МЛС и БРР со Акциониот план 2013 - 2015	99,4	206,5	227,2
Планирани во МЛС и БРР со годишните Програми за рамномерен регионален развој	99,41	117,11	147,71
2 Исплатени средства од Буџетот на Република Македонија реализирани преку МЛС и БРР	50,91	112,33	123,56

Планирани

Индикатор ⁴	2016	2017	2018
	во милиони денари		
1 Алоцирани средства од Буџетот на РМ кои ќе се реализираат преку МЛС и преку Бирото за регионален развој*	570,17	890,17	980,98
Искористеност на средствата алоцирани во Буџетот на РМ кои ќе се реализираат преку МЛС	90%	90%	95%
2 Алоцирани средства од Буџетот на РМ кои ќе се реализираат преку други Министерства**	17.157,88	19.509,71 **	19.962,42 ***
Искористеност на средствата алоцирани во Буџетот на РМ кои ќе се реализираат преку други Министерства	70%	75%	80%

* Во табелата се прикажани средствата од следните програми: Програма ОА Рамномерен регионален развој, МБ Прекугранична соработка од која се исклучени средствата во ставка 420-стоки и услуги од основен буџет и 4А Плоштад Скендербег.

** Средства алоцирани во ИПА и ИПА2 програмата релевантни за регионалниот развој се соодветно прикажани во буџетите на институциите кои се одговорни за управување со нив, а произлегуваат од Буџетот на Република Македонија за 2016 година.

*** Во сумата на алоцирани средства од Буџетот на РМ за реализација на развојни активности релевантни за рамномерниот регионален развој кои ќе се реализираат преку линиските Министерства, не се вклучени планираните средства во програми со развојна компонента за 2017 и 2018 година, затоа што не постојат податоци.

6.2 Индикатори врзани за индексите за одредување на степенот на развој на планските региони⁵

⁴ Финансиските средства наведени во Табелата, а алоцирани во Буџетите на институции надвор од МЛС, ќе бидат искористени во согласност со процедурите на соодветните институции. Сепак, имајќи ја во вид големината на тие средства, нивното значење за регионалниот развој во Македонија, како и потребата за нивно искористување како двигател на регионалниот развој, потребно е тие да бидат сумарно прикажани односно да биде следено нивното искористување како влезни параметри во целиот систем на финансиска поддршка на регионалниот развој во Македонија (без разлика дали се средствата алоцирани во МЛС или во некоја друга институција).

⁵ Извор: Одлука за класификација на планските региони според степенот на развиеност за периодот 2013-2017, („Службен Весник на Република Македонија“ бр.88/2013)

Развоен индекс				
Плански регион	2008	2012 планиран	2012 остварен	2018
Скопски	1,48	1,62	1,51	1,51
Југоисточен	0,89	1,03	0,97	1,10
Пелагониски	0,73	0,80	0,91	1,05
Југозападен	0,72	0,74	0,81	0,92
Полошки	0,72	0,75	0,82	0,93
Вардарски	0,69	0,75	0,73	0,85
Источен	0,67	0,72	0,96	1,08
Североисточен	0,56	0,60	0,63	0,80

А	Економско-социјален индекс			
Плански регион	2008	2012 планиран	2012 остварен	2018
Скопски	1,86	1,95	1,48	1,50
Југоисточен	1,38	1,45	1,29	1,35
Пелагониски	0,79	0,87	1,09	1,15
Југозападен	0,5	0,58	0,98	1,05
Полошки	0,18	0,20	0,50	0,70
Вардарски	0,63	0,72	0,70	0,84
Источен	0,95	1,05	1,36	1,40
Североисточен	0,33	0,38	0,27	0,40

Б	Демографски индекс			
	2008	2012 планиран	2012 остварен	2018
Плански регион				
Скопски	1,25	1,29	1,53	1,50
Југоисточен	0,58	0,62	0,72	0,80
Пелагониски	0,69	0,74	0,80	0,65
Југозападен	0,86	0,90	0,70	0,70
Полошки	1,05	1,08	1,07	1,10
Вардарски	0,73	0,78	0,76	0,85
Источен	0,5	0,54	0,65	0,70
Североисточен	0,7	0,75	0,90	1,05

6.3 Индикатори врзани за приоритетните мерки за поддршка на регионалниот развој во периодот 2013 – 2015⁶

Целосен преглед на индикаторите (по приоритети и области, како и нивната заджителна поврзаност во апликациите) кои ќе се користат при следењето на спроведувањето на проектите во рамките на политиката на поддршка на рамномерниот регионален развој во Република Македонија се дадени во Прилог 6. Тие ќе се пресметуваат на годишно ниво и на ниво на планските региони врз основа на податоците од општините и Центрите кои ќе бидат одговорни за спроведувањето на проектите.

ИНСТИТУЦИИ ЗАДОЛЖЕНИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗВОЈНИ ПОЛИТИКИ

7 Министерство за локална самоуправа и Биро за регионален развој

7.1 Подготовка и објавување на јавен повик

МЛС и Бирото подготвуваат годишни Програми за финансирање на проекти во согласност со Законот за рамномерен регионален развој. Овие програми се објавуваат во Службен весник на Република Македонија на почетокот на секоја календарска година и содржат информации за големината на средствата на располагање и нивната намена, како и институцијата која е одговорна за спроведување. Средствата предвидени со Програм-ата/-ите се префрлаат на сметка на Бирото.

Според Законот за рамномерен регионален развој, средствата за финансиска поддршка на регионалниот развој се поделени на следниот начин:

- 70% за финансирање на проекти за развој на планските региони,
- 20% за финансирање на проекти за развој на подрачјата со специфични развојни потреби,
- 10% за финансирање на проекти за развој на селата.

За доделување на средствата за финансирање на проекти за развој на планските региони не се објавува јавен повик.

За доделување на средствата за финансирање на проекти за развој на подрачјата за специфични развојни потреби и проекти за развој на селата, Бирото објавува јавен повик за прибирање предлог-проекти. Во јавниот повик се наведува вкупниот износ на средства за финансирање на проекти за развој на подрачјата со специфични развојни потреби односно вкупниот износ на средствата за финансирање на проекти за развој на селата, одделно за секој регион.

Јавниот повик за доделување на средствата по двете последни намени, може да биде објавен едновремено за двете намени или одвоено. Јавниот повик се објавува во Службен Весник на Република Македонија, во најмалку два дневни весници кои во најголем тираж излегуваат на територијата на Република Македонија, и на веб-страницата на МЛС и на Бирото.

Едновремено со објава на јавниот повик, формуларите за апликација за користење на средства за регионален развој се ставаат на располагање на сите потенцијални учесници во печатена (во Бирото) и во електронска форма (на веб-страницата на МЛС и на Бирото).

7.2 Постапка за прибирање на предлог-проекти

За користење на средствата за финансирање на проекти за развој на планските региони, Советот на планскиот регион утврдува листа на предлог-проекти за развој на регионот, согласно приоритетите во Програмата за развој на планскиот регион. Предлог-проектите за кои се бара финансирање во наредната година, ги изготвува Центарот за развој на планскиот регион (со користење на формуларите за апликација за користење на средства за регионален развој) и најдоцна до 15-ти декември во тековната година ги доставува до Бирото за регионален развој.

Планските региони што нема да достават предлог-проекти во рокот го губат правото за користење на средствата распределени за финансирање на проекти за развој на планскиот регион во наредната година. Планските региони кои ќе достават предлог-проекти чија вкупна финансиска вредност е помала од вкупниот износ на средствата распределени за планскиот регион за наредната година, го губат правото на користење на средствата за кои не доставиле предлог-проекти. Планските региони за доставените предлог-проекти за кои ќе биде донесена одлука да не се финансираат заради неисполнување на пропишаните услови, го губат правото на користење на тие средства.

Средствата што да нема да бидат искористени по претходните основи, Владата на Република Македонија ги прераспределува за финансирање на проекти од другите плански региони. За доделување на средствата за финансирање на проекти за развој на подрачјата за специфични развојни потреби и средствата за финансирање на проекти за развој на селата, предлог проектите треба бидат поднесени во Бирото најдоцна 30 (триесет) денови од објавувањето на јавниот повик во јавните гласила.

8.1 Институции со право на поднесување

Право да поднесуваат предлог проекти за развој на подрачјата за специфични развојни потреби имаат единиците на локалната самоуправа на чија територија се определени подрачја со специфични развојни потреби.

Право да поднесуваат предлог-проекти развој на селата имаат единиците на локалната самоуправа што имаат села во нивен состав (во согласност со Член 12 од Законот за територијална организација на РМ) и само во рамките на средствата одредени за нивниот плански регион. Единиците на локалната самоуправа со седиште во град кои пријавуваат проекти за развој на селата во нивен состав, должни се да обезбедат кофинансирање на проектот во износ од 50% од вредноста на проектот.

8.2 Типови на проекти со право на финансирање

Предлог-проектите за развој на планските региони и предлог-проектите за развој на подрачја со специфични развојни потреби треба да произлегуваат од дефинираните приоритети во Програмата за развој на планскиот регион. Предлог проектите можат да бидат од следните области:

- Објекти од локалната инфраструктура;
- Развој на селата;
- Економски развој;
- Култура;
- Образование;
- Спорт и рекреација;
- Социјална заштита;
- Животна средина, и
- Друго.

Типови на проекти кои се прифатливи за финансирање во рамките на Програмите за финансирање на проекти за поддршка на рамномерниот регионален развој се: подготовка на студии на издржаност, подготовка на поврзување на повеќе проекти во програми, подготовка на студии на пазарот, студии на оправданост на инвестицијата (cost-benefit) подготовка на проектна документација и постапка за добивање на градежна дозвола, подготовка на студии за влијание на животната средина, градежни зафати за подобрување на инфраструктурата и/или услугите во рамките на областите наведени погоре (патна, образовна, здравствена, социјална, урбана и рурална, туристичка, спортска, културна, инфраструктура за заштита на животната средина), подобрување на квалитетот на живот, поттикнување на вработувањето, поддршка на МСП и приватниот сектор, подготовка и одржување на различни видови на обуки и тренинзи, поддршка на институции и организации за поддршка на бизнисот, развојно-истражувачки работи, подобрување на институционалната инфраструктура во регионите и/или јавните услуги.9.3 9.3

8.3 Постапка за избор на проекти

Доставените предлог-проекти за развој на планските региони, за развој на подрачјата со специфични развојни потреби и за развој на селата, ги разгледува и оценува Комисија за оценка на предлог-проекти во согласност со Правилник за постапката и методологијата за оценувањето на предлог-проекти за регионален развој што ја донесе Министерот за локална самоуправа ("Службен Весник на Република Македонија" бр. 183/14).

По изминување на рокот за доставување на предлог-проекти за развој на планските региони, утврден со Законот за рамномерен регионален развој, и рокот за доставување на предлог-проекти за развој на подрачјата со специфични развојни потреби и на предлог-проекти за развој на селата, определен во јавниот повик, до Комисијата се доставуваат списоци за навремено доставените предлог - проекти за развој на планските региони, предлог - проекти за развој на подрачјата со специфични развојни потреби и предлог-проекти за развој на селата. Списоците кои ги подготвува и доставува Бирото за регионален развој, содржат: име на планскиот регион; име на предлог- проектот; подносител на предлог – проектот; датум на поднесување на предлог-проектот; општина, населено место или подрачје каде се реализира предлог-проектот, вредност на предлог – проектот; кофинансирање со сопствено учество и од други извори; побарани средства од Буџетот на Република Македонија за финансирање на предлог-проектот и видот на приложени документи.

Оценувањето на предлог-проектите за развој на планските региони, на предлог-проектите за развој на подрачјата со специфични развојни потреби и на предлог-проектите за развој на селата се спроведува во одделни постапки во три фази, по различни методологии, и тоа:

- во првата фаза се оценува административна усогласеност на предлог – проектите;
- во втората фаза се оценува квалификацијата и
- во третата фаза се оценува квалитетот.

Разгледувањето на предлог-проектите за оценување на административната усогласеност и квалификацијата се врши на седница на Комисијата, додека оценувањето на квалитетот на предлог-проектите, претседателот и членовите на Комисијата го вршат самостојно и независно еден од друг.

Квалитетот на предлог – проектот се оценува поединечно со поени. Членовите на Комисијата резултатите од самостојното оценување ги доставуваат до претседателот на Комисијата најдоцна 15 дена од денот на завршеното оценување за квалификација на предлог - проектите.

Од страна на претседателот на Комисијата (во натамошниот текст: Претседателот) се сумираат резултатите од оценувањето и се изведува просечна оценка на квалитетот за секој предлог-проект, изразена во поени. При изведувањето на просечната оценка, се отфрлаат највисокиот и најнискиот број на доделени поени, а просечната оценка се пресметува како аритметичка средина од поените доделени од останатите пет оценувачи.

Врз основа на пресметаните просечни оценки, од страна на Претседателот се подготвуваат предлог - листи за:

- финансирање на проекти за развој на планските региони за секој плански регион,
- финансирање на проекти за развој на подрачјата со специфични развојни потреби и
- финансирање на проекти за развој на селата за секој плански регион.

Предлог-листите од ставот 1 на овој член ги содржат следните податоци:

- назив на предлог-проектот,
- подносител на предлог-проектот,
- број на поени на секој предлог-проект,
- име на општината/општините каде што ќе се реализира проектот,
- потребни финансиски средства за реализација на проектот и
- износ на сопственото учество на предлагачот на проектот,
- потребните средства за реализација на проектите во секој плански регион по намени, и
- вкупните средства кои се на располагање за реализација на проекти во планскиот регион, по намени.

- завршеното разгледување и оценување на предлог-проектите, од страна на Комисијата се утврдуваат предлог - листите за финансирање на предлог - проектите и се доставуваат до Советот за регионален развој на РМ.

- оценувањето на предлог-проектите за развој на планските региони, предлог-проектите за развој на подрачјата со специфични развојни потреби и на предлог-проектите за развој на селата се спроведува во одделни постапки и по различни методологии.

8.4 Предлог-проекти за развој на планските региони

Во првата фаза се оценува административната усогласеност на предлог-проектот и се проверува дали:

- апликацијата е целосно пополнета,
- бараните средства се над минимално определените средства за финансирање на поединечни предлог-проекти за тековната година,
- реализацијата на проектот е до 15 поември во тековната година.

За инфраструктурните проекти, покрај проверката од претходниот на ова поглавје, се проверува и дали:

- техничката документација е комплетна и е соодветна на проектот,
- доставените фотографии од локацијата на изведба на објектот не се постари од 15 дена од датумот на поднесување на предлог - проектот и
- е приложена техничката спецификација за набавка на опремата.

Во втората фаза се оценува предлог-проектот за кој најмалку пет од оценувачите се изјасниле дека ги исполнува сите барања за административна усогласеност. Во оваа фаза - квалификација на предлог - проектот се оценува:

- усогласеноста на предлог-проектот со дефинираните приоритети во Програмата за развој на планскиот регион,
- дали предлог - проектот е од годишната листа на предлог-проекти за развој на планскиот регионот, донесена од страна на Советот за развој на планскиот регион (во натамошниот текст: годишната листа) и
- регионалниот карактер на предлог-проектот, односно дали најмалку три општини во планскиот регион се корисници на предлог-проектот.

Во третата фаза се оценува предлог-проектот за кој најмалку пет од оценувачите се изјасниле дека ги исполнува барањата од членот 10 од горе наведениот правилник. Во оваа фаза – оцена на квалитет од страна на Комисијата -се оценува:

1. потребата од реализација на предлог – проектот,
2. степенот на кофинансирање со средства од сопствени и од други извори,
3. конзистентноста на проектните активности и проектните цели,
4. идентификација на проектните ризици и претпоставки за реализација на предлог – проектот,
5. ефектот од предлог – проектот,
6. активностите кои се потребни за реализација на предлог - проектот,
7. динамиката на реализација на предлог - проектот,
8. конзистентноста на буџетот за реализација на предлог – проектот,
9. мерките и елементите на додадена вредност на предлог – проектот: животна средина, овозможување еднакви услови и иновативност и
10. соодветноста на индикаторите наведени во предлог – проектот со резултатите и целите на предлог – проектот.

Предлог-проектот се оценува поединечно со поени, согласно бројот на поени утврдени во соодветните членови 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 и 22 од Правилникот за постапката и методологијата за оценувањето на предлог-проекти за регионален развој.

По завршувањето на оценувањето, во предлог-листата за финансирање на проекти за развој на планскиот регион се утврдува предлог-проект на кој му се доделени најмалку 29 поени од можните 57 поени. Предлог-проектите во предлог-листата за финансирање на проекти за развој на планскиот регион се утврдуваат по редослед според бројот на добиени поени за квалитет.

Предлог-проекти за развој на подрачјата со специфични развојни потреби

Во првата фаза се оценува административната усогласеност на предлог-проектот и се проверува дали:

- апликацијата е целосно пополнета,
- реализацијата на проектот е до 15 ноември во тековната година.

За инфраструктурните проекти, покрај проверката од ставот 1 на овој член, се проверува и дали:

- техничката документација е комплетна и е соодветна на проектот,
- доставените фотографии од локацијата на изведба на објектот, не се постари од 15 дена од датумот на поднесување на предлог- проектот и
- е приложена техничката спецификација за набавка на опремата.

Во втората фаза се оценува предлог-проектот за кој најмалку пет од оценувачите се изјасниле дека ги исполнува сите барања за административна усогласеност. Во фазата - квалификација на предлог- проектот се оценува:

- дали предлог - проектот се спроведува во подрачјата со специфични развојни потреби,
- определени со одлука за определување на подрачјата со специфични развојни потреби во Република Македонија,
- усогласеноста на предлог-проектот со стратешките приоритети на планскиот регион и приоритетите за развој на подрачјата со специфични развојни потреби, дефинирани во Програмата за развој на планскиот регион,
- усогласеност на целите на предлог-проектот со стратешките цели на планскиот регион, утврдени во Програмата за развој на планскиот регион, на кое му припаѓа подрачјето со специфични развојни потреби, односно општината што аплицира.

Во третата фаза се оценува предлог-проектот за кој најмалку пет од оценувачите се изјасниле дека ги исполнува барањата од членот 25 од Правилникот за постапката и методологијата за оценување на предлог проектите за регионален развој. Во оваа фаза – оцена на квалитет, од страна на Комисијата се оценува:

1. потребата од реализација на предлог - проектот,
2. придонесот на предлог-проектот во создавање претпоставки и подобрување на условите за економски развој,
3. придонесот на предлог-проектот во подобрување на квалитетот на животот на граѓаните на локално ниво,
4. придонесот на предлог-проектот во заштита на животната средина,
5. оддалеченоста на целното подрачје од седиштето на општината,
6. степенот на кофинансирање со средства од сопствени и други извори,
7. степенот на завршување на предлог - проектот со побараните средства,
8. опфатеноста/покриеноста на населението во целното подрачје со резултатите од предлог - проектот (воведена услуга),
9. активностите кои се потребни за реализација на предлог -проектот
10. динамиката на реализација на предлог - проектот, и
11. соодветноста на индикаторите наведени во предлог – проектот со резултатите и целите на предлог - проектот.

Предлог-проектот се оценува поединечно со поени, согласно бројот на поени утврдени во соодветните членови 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37 и 38 од Правилникот за постапката и методологијата за оценувањето на предлог-проекти за регионален развој.

Во предлог-листата за финансирање на проекти за развој на подрачјата со специфични развојни потреби се утврдува предлог-проект на кој му се доделени најмалку 27 поени од можните 53 поени. Предлог-проектите за развој на подрачјата со специфични развојни потреби во предлог- листата за финансирање на проекти за развој на подрачјата со специфични развојни потреби се утврдуваат по редослед според бројот на добиени поени за квалитет.

Предлог-проекти за развој на селата

Во првата фаза се оценува административната усогласеност на предлог-проектот и се проверува:

- апликацијата е целосно пополнета,
- реализацијата на проектот е до 15 ноември во тековната година.

За инфраструктурните проекти, покрај проверката од ставот 1 на овој член, се проверува и дали:

- техничката документација е комплетна и е соодветна на проектот,
- доставените фотографии од локацијата на изведба на објектот не се постари од 15 дена од датумот на поднесување на предлог проектот и е приложена техничката спецификација за набавка на опремата.

Во втората фаза се оценува предлог-проектот за кој најмалку пет од оценувачите се изјасниле дека ги исполнува сите барања за административна усогласеност. Во фазата - квалификација на предлог - проектот се оценува:

- предлог-проектот се однесува за село во општина со седиште во село, општина со седиште во град или за село во општините во Градот Скопје,
- предлагачот има обезбедено најмалку 50% од потребните средства за реализација на проектот, доколку предлог-проектот се однесува за село во општина со седиште во град или за село во општините во Градот Скопје,
- предлог-проектот е утврден за приоритетен во стратешките документи на општината.

Во третата фаза се оценува предлог-проект за кои најмалку пет од оценувачите се изјасниле дека ги исполнува барањата од членот 41 од Правилникот за постапката и методологијата за оценување на предлог проектите за регионален развој. Во оваа фаза - оценка на квалитетот од страна на Комисијата се оценува:

1. потребата од реализација на предлог- проектот,
2. придонесот на предлог - проектот во создавање претпоставки и подобрување на условите за економски развој,
3. придонесот на предлог - проектот во подобрување на квалитетот на живот,
4. придонесот на предлог - проектот во зачувување на животната средина,
5. оддалеченост на целното подрачје од седиштето на општината,
6. степенот на кофинансирање со средства од сопствени и од други извори,
7. степенот на завршување на предлог - проектот со побараните средства,
8. опфатеноста/покриеноста на населението во целното подрачје со резултатите од предлог - проектот (воведена услуга),
9. активностите, кои се потребни за реализација на предлог-проектот,
10. динамиката на реализација на предлог – проектот,
11. соодветноста на индикаторите.

Предлог-проектот се оценува поединечно со поени, согласно бројот на поени утврдени во соодветните членови 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53 и 54 од Правилникот за постапката и методологијата за оценувањето на предлог-проекти за регионален развој.

Во предлог-листата за финансирање на проекти за развој на селата се утврдува предлог-проект на кој му се доделени најмалку 27 од можните 53 поени за општините со седиште во село, односно најмалку 27 од можните 50 поени за општините со седиште во град. Предлог-проектите за развој на селата во предлог-листата за финансирање на проекти за развој на селата се утврдуваат по редослед според бројот на добиени поени за квалитет.

8.5 Постапка за склучување и раскинување на договори

Врз основа на потврдените листи од Советот за регионален развој на РМ, Владата носи Одлука за финансирање на проекти од Програмите за поддршка на регионалниот развој. Постапувајќи по одлуката, Бирото склучува договори со подносителите на барањата за

финансирање на предлог-проекти за реализација на проектите: со Центрите за развој на планските региони за реализацијата на проекти за развој на планските региони, и со општините посетители на проекти за спроведување на проектите за развој на подрачјата со специфични развојни потреби и проектите за развој на селата.

Раскинувањето на договор може да биде спогодбено или еднострано. Спогодбеното раскинување на договор е раскинување на барање на било која од страните, при што е потребна согласност и од другата страна. При овој вид на раскинување, потребно е да се склучи Спогодба за раскинување во писмена форма, а корисникот на средствата (Центарот или општината) мора да ги врати неискористените средства во определен рок.

Еднострано раскинување на договорот е раскинување на барање на било која од страните, при што не е потребна согласност и од другата страна. Основа за еднострано раскинување на договорот од страна Бирото може да биде ненаменско користење на средствата утврдено при теренски увид, неисполнување на обврските од страна на корисникот на средствата (на пример: спроведување на активностите надвор од предложенiot временски распоред или спроведување на активности надвор од предлогот, недоставување на периодични извештаи, несоодветност на периодичните извештаи односно увидување на неправилности во истите) односно спроведување на проектот надвор од законските прописи и норми.

Доколку постојат неправилности при известувањето, на корисникот ќе му биде овозможено во дополнителен примерен рок да ги достави потребните извештаи односно да ги исправи недостатоците во извештаите. Во спротивно, договорот ќе се смета раскинат по сила на законот, согласно со членот 115, став 3 од Законот за облигациони односи. При еднострано раскинување на договорот од страна на Бирото заради ненаменско користење на средствата, спроведување на проектот надвор од законските прописи и норми или неисполнување на обврските од страна на корисникот, корисникот е должен да ги врати добиените средства.

Корисникот има право на раскинување на договорот и од негова страна. При еднострано раскинување на договорот од страна на корисникот, тој е должен да ги врати добиените средства, при што искористените средства е должен да ги врати во двоен износ од добиениот.

8.6 Постапка за следење на проекти

Следење на користењето на средствата за поттикнување рамномерен регионален развој, врши Бирото за регионален развој, преку извештаи за реализација на проектите за кои се доделени финансиски средства подготвени од носителите на проектите согласно временската динамика, утврдена во договорите за реализација на проектите. Како институција задолжена за следење на спроведувањето на проектите, Бирото врши теренски посети на проектите, ги внесува податоците од извештаите во Информацискиот систем за следење и оценување на спроведувањето и ќе раководи со него. На крајот на фискалната година, Бирото подготвува годишен извештај за реализацијата на проектите,

Министерствата надлежни за реализација на програми и проекти од значење за рамномерниот регионален развој до Министерството за локална самоуправа доставуваат податоци за реализација на програмите и проектите кои ќе се користат за потребите на планирањето на регионалниот развој и реализација на мерките и инструментите за поттикнување на рамномерен регионален развој. Податоците се доставуваат на проишан образец до крајот на првото тромесечје во тековната година за програми и проекти реализирани до крајот на претходната година и за реализирани активности од повеќегодишни програми и проекти. Начинот на прибирање, формата и содржината на образецот во кој ќе се доставуваат податоците и видот на податоците ги пропишува Министерот за локална самоуправа.

8.7 Временски рок за спроведување на проектите

Проектите за развој на планските региони, за развој на подрачјата со специфични развојни потреби и за селата се спроведуваат во текот на фискалната година во која се одобрени средствата за нивна реализација.

9. Линиските министерства со оперативни тела и Агенции

Покрај Министерството за локална самоуправа кое е надлежно за водење на политиката за поттикнување рамномерен регионален развој, во спроведувањето на регионалните развојни политики се вклучени и другите министерства што преземаат мерки за поттикнување на развојот и кои во своите секторски развојни политики имаат буџетски програми од значење за рамномерниот регионален развој⁷.

Тоа се министерствата со кои МЛС во рамките на работата на Советот за рамномерен регионален развој на РМ, ги усогласува политиката за поттикнување рамномерен регионален развој и соодветните секторските политики со макроекономската политика на Република Македонија, со целите на економската политика на Владата на РМ и со програмските документи за интеграција на РМ во ЕУ:

- Министерството за финансии;
- Министерството за економија;
- Министерството за транспорт и врски;
- Министерството за труд и социјална политика;
- Министерството за култура;
- Министерството за животна средина и просторно планирање, и
- Министерството за земјоделие, шумарство и водостопанство

со нивните припадни оперативни тела и Агенции за спроведување на секторските политики, како и

- Министерството за здравство, и
- Министерството за образование и наука

кои во своите развојни политики имаат буџетски програми од значење за рамномерниот регионален развој, а не се дел од Советот за рамномерен регионален развој на РМ.

Сите различни институции имаат свои постапки и процедури за одлучување и дистрибуција на средствата од своите буџети, и нивната разновидност би го оптоварила премногу овој документ.

---

⁷ Програмите од Буџетот на Република Македонија кои се од значење за рамномерниот регионален развој се наведени во Прилог 1 на овој Активен план

ФИНАНСИСКИ СРЕДСТВА ЗА ПОДДРШКА НА РАМНОМЕРНИОТ РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ ВО МАКЕДОНИЈА

10. Финансиски средства за поддршка на регионалниот развој

Во Буџетот на Република Македонија за 2016 година⁸ се утврдени средства во вкупен максимален износ од 19.000.512.000 денари (односно 311.549.423 Еур) за поддршка на проекти, мерки и активности за поттикнување на рамномерниот регионален развој. Тоа се вкупните средства кои се планирани за реализација на буџетски развојни (пот)програми и буџетски програми од значење за рамномерниот регионален развој:

- сите развојни програми од Буџетот на РМ (Министерствата во Владата на РМ и владините тела со свои развојни буџети) кои имаат влијание, односно се релевантни за рамномерниот регионален развој, како и
- сите проекти, мерки и активности прикажани во буџетските програми од Буџетот на Република Македонија, кои имаат развојна компонента и чии трошоци можат да се идентификуваат и издвојат според годишниот програмски документ на соодветната институција.

Детален преглед на развојните програми и буџетските програми од значење за рамномерниот регионален развој во Буџетот на РМ за 2016 е даден во Прилог 1: *Преглед на развојни буџетски програми и буџетски програми кои имаат развојна компонента од значење за PPP*, а е подготвен врз основа на податоците и насоките поместени во Студијата на изводливост⁹ на Системот за подобрување на координацијата на политика за рамномерен регионален развој во РМ.

	2016	2017	2018	Вкупно 2016 - 18
	милиони денари			
Министерство за локална самоуправа и Биро за регионален развој	570,17	890,17	980,98	2.441,32
останати Министерства	18.430,34	22.571,81	21.150,73	62.152,88
Вкупно:	19.000,51	23.681,98	22.131,71	

Сумите прикажани за 2017 и 2018 во претходната и следната Табела не ги вклучуваат средствата кои ќе бидат употребени за реализација на развојни мерки во рамките на буџетските програми во Буџетот на Република Македонија заради недостаток на податоци. За 2017 и 2018 се достапни само податоци за развојните програми.

Во рамките на Буџетот на РМ идентификувани се 72 буџетски програми со значење за рамномерниот регионален развој. Триесет и две од нив се фокусираат на мерки во рамките на Стратешка цел 1. *Конкурентни плански региони што се одликуваат со динамичен и одржлив развој* со вкупен буџет во 2016 од 11.701.843.000 денари. Истовремено 40 буџетски програми се фокусираат на Стратешката цел 2. *Поголема демографска, економска, социјална и просторна кохезија помеѓу и во рамките на планските региони во Република Македонија* со вкупен буџет од 7.298.669.000 денари.

⁸ <http://www.finance.gov.mk/mk/node/4105>

^{8a} (Според среден курс во денари на НЕМ од 29.03.2016 за еур 61,6933)

⁹ Студија на изводливост за Систем за подобрување на координацијата во планирањето, спроведувањето, следењето и оценувањето на политика за рамномерен регионален развој во Република Македонија, декември 2014. Кабинет на Заменик претседателот на Влада задолжен за економски прашања на Република Македонија.

		Буџетски програми	2016	2017	2018
БУЏЕТ НА РМ - средства за поттикнување на рамномерниот регионален развој		72	19.000.512.000	23.461.980.444	22.131.712.000
Стратешка цел 1. Конкурентни плански региони што се одликуваат со динамичен и одржлив развој		32	11.701.843.000	15.087.071.444	11.514.711.000
1.1.	1.1. Поттикнување на економскиот раст во планските региони	2	703.682.000	860.000.000	1.024.000.000
1.2.	1.2. Развивање на современа и модерна инфраструктура во планските региони	7	6.376.171.000	7.051.724.444	4.114.188.000
1.3.	1.3. Препознавање и искористување на иновативниот потенцијал и подигнување на техничко-технолошката основа на носечките индустрии во планските региони	2	17.434.000.	0	0
1.4.	1.4. Подигнување на нивото на човечкиот капитал во планските региони	2	719.981.000	210.000.000	0
1.5.	1.5. Препознавање и искористување на конкурентски предности на планските региони	11	2.055.695.000	3.259.623.000	3.497.533.000
1.6.	1.6. Оптимално користење и валоризација на природните ресурси и енергетските потенцијали во планските региони	5	1.241.240.000	2.816.224.000	2.123.833.000
1.7.	1.7. Заштита на животната средина во планските региони	3	787.640.000	889.500.000	755.157.000
Стратешка цел 2. Поголема демографска, економска, социјална и просторна кохезија помеѓу и во рамките на планските региони во Република Македонија		40	7.298.669.000	8.374.909.000	10.617.001.000
2.1.	2.1. Демографска ревитализација и порамномерна дистрибуција на населението помеѓу и внатре во планските региони	5	515.483.000	581.680.000	409.557.000
2.2.	2.2. Градење на функционално-просторни структури за подобро интегрирање на урбаните со руралните средини во планските региони	4	204.138.000	484.000.000	1.931.800.000
2.3.	2.3. Зголемување и порамномерна дисперзија на инвестициите и вработеноста помеѓу и во рамките на регионите	2	1.488.397.000	1.167.000.000	1.408.300.000
2.4.	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони	26	4.946.521.000	5.777.519.000	6.411.556.000
2.5.	2.5. Поддршка на подрачјата со специфични развојни потреби	2	68.960.000	300.000.000	374.808.000
2.6.	2.6. Развивање на прекуграничната и меѓусебната соработка на планските региони	1	75.170.000	64.710.000	80.980.000
2.7.	2.7. Подигнување на капацитетите за планирање и реализација на развојот во планските региони	0	0	0	0

10.1 Индикативен буџет за проекти за рамномерен регионален развој од Министерството за локална самоуправа и Бирото за регионален развој

Согласно Буџетот на РМ за 2016 година, под директно управување на МЈС и БРР се 4 одвоени програми фокусирани за поттикнување на регионалниот развој: Програмата за изградба на Плоштад Скендербег, Програмата за Прекугранична соработка и Програмите за рамномерен регионален развој во МЈС и БРР. Вкупната сума наменета за поттикнување на развојот е 570,17 милиони денари во 2016 година.

Буџетска програма	Институција	Намена	2016	2017	2018	Вкупно 16 - 18
милиони денари						
4А	Министерство за локална самоуправа	Плоштад Скендербег	193,00	226,00	0,00	419,00
МБ	Министерство за локална самоуправа	Прекугранична соработка	75,17	64,17	80,98	220,32
ОА	Министерство за локална самоуправа	Рамномерен регионален развој	150,00	300,00	450,00	900,00
ОА	Биро за регионален развој	Рамномерен регионален развој	152,00	300,00	450,00	902,00
Вкупно:			570,17	890,17	980,98	2441,32

10.2 Индикативен буџет за проекти за регионален развој од линиските министерства

Покрај наведените средства за регионален развој во МЛС, Буџетот на РМ за 2016 година, во буџетите на останатите линиски министерства, содржи средства кои во себе имаат регионална развојна компонента и се наменети за поддршка на регионалниот развој. Како што беше веќе наведено, детален преглед на развојните програми и буџетските програми од значење за рамномерниот регионален развој во Буџетот на РМ за 2016 е даден во Прилог 1: *Преглед на развојни буџетски програми и буџетски програми кои имаат развојна компонента од значење за PPP:*

Проектите кои ќе бидат финансирани со средствата прикажани во Прегледот имаат фокус на регионалниот развој, односно придонесуваат за поттикнување на рамномерен одржлив регионален развој на целата територија на Република Македонија, односно тоа се проекти кои имаат развоен карактер и можат да дадат придонес за зголемување на Бруто-домашниот производ и вработеноста во одделни региони.

Само дел од наведените ставки по раздел, програма, потпрограма, категорија и ставка се однесуваат на планирани буџетски средства кои што јасно се наменети за спроведување на националната политика за рамномерен регионален развој преку програмите на одноското министерство и институција. Останатите наведени ставки се однесуваат на активности кои што имаат регионален карактер според расположливиот опис, но најчесто без јасно образложение за регионалниот ефект и влијание на активностите. Но, бидејќи и овие програми преку нивните мерки и активности имаат регионален карактер, произлегува оправданоста и логичноста истите да бидат земени во предвид при анализа на буџетските средства кои што се наменети за активности кои што ќе придонесат кон поттикнување и поддршка на регионалниот развој на Република Македонија. На крај, ова е исто така важно за да се избегне слободното толкување во пристапот при анализирањето на расположливите податоци.

РЕЛЕВАНТНОСТ НА АКЦИОНИОТ ПЛАН ВО ОДНОС НА ЕВРОПСКИТЕ СТРАТЕГИИ

11 Релевантност на Акциониот план во однос на европските стратегии

11.1 Приоритети и цели на Стратегијата за регионален развој и Стратегијата „Европа 2020“

Мерки во Стратегијата Европа 2020	Приоритетни мерки во Акциониот план	Анализа / коментар
<i>Паметен раст</i> - подобрување на перформансите; дигитално општество (со употреба на информатиска и комуникациска технологија)	<ul style="list-style-type: none"> Препознавање и искористување на иновативниот потенцијал и подигнување на техничко-технолошката основа на носечките индустрини во планските региони 	Стратегијата за регионален развој на РМ не поддржува директно активности за воведување на информатичко општество, но тие не се ниту исклучени за интервенција. Останатите национални развојни политики ја поддржуваат оваа мерка.
<i>Паметен раст</i> - истражување и развој, со креирање на нови производи/услуги кои генерираат раст и работни места, но и се обркатаат и на социјалните предизвици	<ul style="list-style-type: none"> Поттикнување на економскиот раст во планските региони Препознавање и искористување на иновативниот потенцијал и подигнување на техничко-технолошката основа на носечките индустрини во планските региони Оптимално користење и валоризација на природните ресурси и енергетските потенцијали во планските региони 	Развојот на регионалната конкурентност ќе има позитивно влијание врз развојот на целиот истражувачки сектор. Идните потреби и поборувања од индустријата, трговијата и услужните дејности ќе го надградат истражувањето и иновацијата преку отварање на регионални и национални институции.
<i>Одржливи раст</i> - користење на ЕУ мрежите за овозможување на дополнителна конкурентска предност и подобрување на деловното опкружување, посебно за малите и средни претпријатија	<ul style="list-style-type: none"> Поттикнување на економскиот раст во планските региони Препознавање и искористување на иновативниот потенцијал и подигнување на техничко-технолошката основа на носечките индустрини во планските региони Оптимално користење и валоризација на природните ресурси и енергетските потенцијали во планските региони 	Деловните потреби на регионите ќе бидат потрансфертни со подинамичен развој. Ова ќе ги поттикне јавните институции да отворат процеси и да ја зајакнат транспарентноста, што ќе помогне при развојот на поддржувачката деловна средина.
<i>Економско управување</i> - активности за одбрана на стабилноста на Еврозоната – во 2010 ЕУ воспостави времен одбранбен механизам кој ќе биде замент од Европскиот Механизам за стабилност – ЕМС во 2013. Овие алатки се базираат и се условени со стриктно придружување на мерките за фискална консолидација и реформи во земјите кои сакаат да добијат финансиски средства		Директни мерки за остварување на овие цели на ЕУ не се планирани во Акциониот план. Сепак, остварувањето на ќе придонесат на вклучувањето на земјата во Европските интегративни процеси
<i>Економско управување</i> - активности за корекции и поправки во финансискиот сектор		
<i>Паметен раст</i> – образование: поттикнувајќи ги луѓето да учат, студираат и надградуваат своите знаења и вештини	<ul style="list-style-type: none"> Поттикнување на економскиот раст во планските региони Препознавање и искористување на иновативниот потенцијал и подигнување на техничко-технолошката основа на носечките индустрини во планските региони Градење на функционално-проспорни структури за подобро интегрирање на урбаните со руралните средини во планските региони 	Регионите ќе започнат со подготовка на образовани и тренинг програми во насока на развојот на сопствената средина. Општеството на знаење ќе биде отворено за сите социјални групи и мора да ја валоризира својата ефикасност и релевантност.

<p><i>Инклузивен раст</i> – економија со високи стапки на вработеност, која овозможува економска, социјална и територијална кохезија; подигање на стапката на вработеност во Европа – повеќе и подобри работни места, особено за жени, млади и постари вработени</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Зголемување и порамномерна дисперзија на инвестициите и вработеноста помеѓу и во рамките на регионите • Поттикнување на економскиот раст во планските региони • Препознавање и искористување на иновативниот потенцијал и подигање на техничко-технолошката основа на носечките индустрини во планските региони • Зголемување и порамномерна дисперзија на инвестициите и вработеноста помеѓу и во рамките на регионите • Градење на функционално-просторни структури за подобро интегрирање на урбаните со руралните средини во планските региони • Зголемување и порамномерна дисперзија на инвестициите и вработеноста помеѓу и во рамките на регионите 	<p>Подобро инфраструктура ќе резултира со зголемување на бројот на работни места и развој на деловните субјекти. Инфраструктурниот развој во планските региони ќе треба да ги прати развојните можности.</p> <p>Економскиот развој ќе ја поддржи социјалната кохезија, додека одржливиот развој ќе бидевозможен преку внесување на социјални елементи и социјалната одговорност во бизнисот.</p>
<p><i>Инклузивен раст</i> – економија со високи стапки на вработеност, која овозможува економска, социјална и територијална кохезија; модернизирање на пазарите на труд и социјалните системи, односно обезбедување придобивките од растот да ги достигнат сите деловни на ЕУ.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Градење на функционално-просторни структури за подобро интегрирање на урбаните со руралните средини во планските региони • Зголемување и порамномерна дисперзија на инвестициите и вработеноста помеѓу и во рамките на регионите 	<p>Социјалниот развој ќе биде поддржан како специјална мерка, а координирањата со другите сектори ќе биде потребна за да се обезбеди кохезија и концентрација на ресурсите во планските региони.</p>
<p><i>Економско управување</i> - зајакната економска агенда со потесно набљудување од ЕУ, договарање на развојни приоритети и цели како дел од Европа 2020, потесна соработка преку алатки за совладување на макроекономските дисбаланси, вклучително нов работен метод „Европски семестар“ за дискусија на буџетските и развојните приоритети во исто време секоја година.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Развивање на современа и модерна инфраструктура во планските региони • Зголемување и порамномерна дисперзија на инвестициите и вработеноста помеѓу и во рамките на регионите 	<p>Регионалниот планирање ќе треба да е резултат на употребата на модерни техники и алатки на сите нивоа на управување од страна на Центрите за развој на планските региони. Оваа можност ќе стон на располагање и за подобрување на методите на планирање и спроведување.</p> <p>Регионалното долгорочно планирање е методолошки чекор напред и ќе придонесе за зголемување на ефикасноста на јавните средства и ефикасноста на инструментите за спроведување на регионалната политика.</p> <p>Подобро координација на националните и регионалните развојни политики и финансиски планови ќе има позитивно влијание на финансните политики и ќе ја помогне одржливоста на јавните финансии. Координацијата на владините сектори и регионите, ќе помогне во подготовката на проекти и зголемувањето на нивната ефикасност.</p>
<p><i>Одржливи раст</i> - изградба на поконкурентна економија со ефикасна и одржлива употреба на ресурсите; заштита на животната средина преку намалување на емисијата на гасови и спречување на загубата на биодиверзитетите; и капитализирање на лидерството на Европа во развојот на „зелен“ технолотии и производни методи;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Поттикнување на економскиот раст во планските региони • Препознавање и искористување на иновативниот потенцијал и подигање на техничко-технолошката основа на носечките индустрини во планските региони • Развивање на современа и модерна инфраструктура во планските региони 	<p>Регионалното и националното долгорочно планирање на развојот ќе ги мобилизираат потребните финансиски средства и ќе ги употребаат за развој на планските региони. Одржливоста на овие средства ќе биде осигурана преку модерни технички и методи на планирање.</p>

		<p>центри во заеднички економски, образовни, социјални и културни проекти (сите плански региони).</p> <p>Подготовка и спроведување на проекти за обезбедување едноставен, брз и финансиски достапен пристап на граѓаните од руралните општини и малите средни до урбаните центри за активности поврзани со работа, образование, социјален и културен живот (сите плански региони).</p>
<p>Да се промовираат одржливи потрошувачки и производни навики</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Препознавање и искористување на конкурентските предности на планските региони 	<p>Финансирање на проекти за развој на регионално производство и потрошувачка на храна и други производи како основа за поддршка на одржливи потрошувачки навики.</p> <p>Подготовка и спроведување на проекти за заштита на регионалните брендони и на произвојдите со препознатливо географско потекло од планските региони</p>
<p>Да се промовираат одржливи потрошувачки и производни навики</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Градење на функционално-просторни структури за подобро интегрирање на урбаните со руралните средини во планските региони • Зголемување и порамномерна дисперзија на инвестициите и вработеноста помеѓу и во рамките на регионите • Градење на функционално-просторни структури за подобро интегрирање на урбаните со руралните средини во планските региони • Препознавање и искористување на иновативниот потенцијал и подигнување на техничко-технолошката основа на носечките индустрини во планските региони. 	<p>Сите проекти за социјална заштита и социјално вклучување би требало да бидат поддржани за да се постигнат очекуваните нивои на социјална заштита. Сите социјални инвестиции кои во овој контекст ќе водат кон подобро социјално вклучување и заштита се добредојдени.</p> <p>Сите проекти за соработка, размена и трансфер на знаење со други региони во ЕУ би требало да бидат финансирани. Кофинансирање на проекти од други надворешни извори е добредојдено во рамките на оваа мерка.</p>
<p>Да се промовира добро јавно здравје на еднакви основи и да се подобри здравствената заштита</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Демографска резултатизација и порамномерна дистрибуција на населението меѓу и внатре во планските региони • Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони 	<p>Подготвување на проекти за поддршка на развојот на животното богатство на регионите во функција на развој на туризмот</p> <p>Проекти за развој на одржлив здравствен систем ќе бидат поддржани за осигурување на сигурни и добри услови за живот во планските региони</p>

СТРАТЕШКА ПРОЦЕНА НА РИЗИКОТ И ВЛИЈАНИЕТО ВРЗ ЖИВОТНАТА СРЕДИНА**12. Стратешка проценка на влијанието врз животната средина**

Поради фактот што овој план беше подготвен по усвојувањето на Стратегијата, оваа проценка се однесува повеќе на процедурите за спроведување и на потенцијалните проекти, отколку на одлуките на ниво на политики кои се веќе усвоени. Тоа е и причина за спроведување на процесот на Стратешка проценка на влијанието врз животната средина без учество на јавноста и без широки дискусии.

Намера на оваа проценка е да биде од корист и да помогне во процесот на спроведување на Стратегијата и развојните проекти. Таа има намера да ги поттикне апликантите да ги разберат влијанијата на нивните предложени интервенции односно активности врз животната средина и да презентира неколку различни можни негативни влијанија на мерките и подоцнежните проекти. Заради недостатокот на програмски документи во Република Македонија, како основа за подготовката на мерки и препораки за намалување на негативното влијание беа земени европските програмски документи, стратегии и практики.

Почетната стратешка проценка на влијанието врз животната средина беше спроведена на следниов начин:

- Дефинирање на приоритетните мерки со МЛС и јасна идентификација и разбирање на нивниот детален контекст;
- Процената на предложените приоритетни мерки беше направена со квалитативен опис на позитивните односно негативните ефекти кои би биле предизвикани од секој приоритет и мерка (матрица на релевантност). Бидејќи содржините, целта и спроведувањето на предложените активности во Стратегијата и Акциониот план се широки и недоволно прецизно дефинирани, понекогаш претставуваше потешкотија да се процена можните влијанија врз животната средина. Можните ефекти врз релевантните прашања и индикатори беа анализирани за секоја мерка посебно на начин кој овозможуваше формулирање на алтернативни предлози;
- Предлозите за намалување на влијанието и препораките треба да се спроведат преку програмски документ кој во основа ќе има за цел да ги намали предвидените негативни влијанија врз животната средина.

Табела 1: Матрица на релевантност

Степен	Објаснување на степенот
A	Без влијание / Влијанието може да е позитивно
B	Незначително влијание
C	Незначително влијание (поради спроведување на мерки за намалување на влијанието)
D	Значително влијание
E	Разорно влијание
X	Одредување на влијанието не е можно

12.1 Почетна проценка на влијанието на приоритетните мерки врз животната средина

Приоритет / мерка	Значително влијание	Влијание				
		Директно	Кумулативно	Прекратно	Времетраење	Стабилност
<p>Политика</p> <p>ПРОИЗВОДСТВО</p> <ul style="list-style-type: none"> • Поттикнување на економскиот раст во планските региони • Развивање на економски и социјални инфраструктури во планските региони • Поттикнување и искористување на потенцијалот на постојатите природни ресурси на регионална, национална и меѓународна заштитена област 	Зголемува употреба на земјиштето	I	I	I	-	B
	Зголемува звучно загадување	II	I	II		B
	Зголемува загадување на воздухот	II	I	II		C
	Загадување на почвата	II	I	I	-	B
	Зголемува потрошувачка на вода	I	I	I	-	C
	Генерирање на отпад	I	I	I	-	C
	Заштита и ревитализација на културното наследство (позитивен ефект)	II	I	I	-	A (пооптимално)
	Пристапност, свест и употреба во образованието (позитивно влијание)	II	I	II		A (пооптимално)
	Поттикнување на природни ресурси (просперирање)	II	I	II		B
	Зголемува притисок на Националните заштитени области	II	I	I	-	C
Зголемува свест за зачувување на природата и подобро управување со осетливите во заштитените области (позитивно влијание)	II	I	II		A (пооптимално)	
Зголемува количината на отпадна вода	II	I	I	-	C	

Приоритет / мерка	Значително влијание
<p>Оптимално користење и валоризација на природните ресурси и енергетските потенцијали во планските региони</p> <p>Градење на функционално-просторни структурни за подобро интегрирање на урбаните со руралните средини во планските региони</p> <p>Зголемување и порамномерна дисперзија на инвестициите и вработеноста помеѓу и во рамките на регионите</p>	<p>Зголемува употреба на земјиштето</p> <p>Зголемува звучно загадување</p> <p>Зголемува загадување на воздухот</p> <p>Загадување на почвата</p> <p>Зголемува потрошувачка на вода</p> <p>Генерирање на отпад</p> <p>Заштита и ревитализација на културното наследство (позитивен ефект)</p> <p>Пристапност, свест и употреба во образованието (позитивно влијание)</p> <p>Поттикнување на природни ресурси (просперирање)</p> <p>Зголемува притисок на Националните заштитени области</p> <p>Зголемува свест за зачувување на природата и подобро управување со осетливите во заштитените области (позитивно влијание)</p> <p>Зголемува количината на отпадна вода</p>

12.2 Предложени мерки за намалување на влијанието и совети до апликантите

Прашања	Цели за заштита на ЖС	Мерки за намалување на влијанието (МНВ), препораки (П)	Објаснување и изводливост на мерката / советот до апликантите	Одговорна институција и механизам за спроведување
Ж ИВ ОТ НА СР ЕД ИН а	Намалување на емисијата на стакленички гасови	МН В	Областите каде ќе се реализираат проектите се слабо меѓубудно поврзани со јавен транспорт што ја ограничува мобилноста на сопствениците на возила и го зголемува загадувањето од сообраќајот. На овој начин, ќе се зголеми мобилноста. Оваа мерка е изводлива во одделечени проектни области и има силни врски со вработеноста, образованието и туризмот.	МПС во соработка со Министерството за животна средина и просторно планирање -МЖСПП и Министерството за транспорт и врски - МТВ
		Спроведување и промоција на системи за јавен транспорт	На најголемиот број од туристичките области им недостига систем за јавен транспорт, па повеќето туристи доаѓаат со возила, а тие без сопствен транспорт се ограничени во разгледувањето на убавините. Оваа мерка е изводлива во области со силен туристички сектор.	МПС во соработка со МЖСПП и МТВ
	Достигнување на цели врзани за NO_x , SO_2 , PM_{10} , NO_2 и Pb , CO , како и за безбеден и озонен	Поддршка на концепти на иновативни решенија за движење	На локално ниво, мобилноста може да биде поддржана и зголемена на повеќе иновативни начини: од промоцијата на употреба на велосипед до јавен транспорт со минибуси или збирно движење со автомобили. Оваа мерка е изводлива во сите шански региони.	МПС во соработка со МЖСПП и МТВ
Воздух		Сите проекти кои во себе содржат активности за собирање на голема група на луѓе (културни настани, промоција на заштита на природата и слично) треба да имаат обезбедено јавен транспорт за учесниците како една од клучните активности	Секој добро промовиран настан привлекува голем број на посетители/учесници. За да се намали влијанието врз загадувањето, емисијата на стакленички гасови и паркирањето, треба да биде обезбеден јавен транспорт за посетителите на такви настани или опција за користење/комбинирање на повеќе превозни средства (воз и автомобили, обезбедено паркирање на велосипеди, итн.). Препораката е изводлива во сите проектни области и за сите проекти.	Бирото во соработка со апликантите
Вода	Добар квалитет на површинските и подземни води во согласност со Рамковната директива за вода 2015	МН В	Во случај на воспоставување на нова инфраструктура со проектот, тој мора да има соодветно пречиштување на отпадните води. Во случај на непостоење на пречистителни можности во целната област, проектот мора да има мини пречистителна станица за отпадна вода. Оваа мерка е изводлива во сите проектни области и сите типови на проекти.	МПС во соработка со МЖСПП

Прашања	Цели за заштита на ЖС	Мерки за намалување на влијанието (МНВ), препораки (П)	Објаснување и изводливост на мерката / советот до апликантите	Одговорна институција и механизам за спроведување
	Цели за заштита на ЖС	Иновативни решенија за третман на отпадна вода во оддалечените области без канализациски системи	Големи број на проекти ќе бидат лоцирани во области каде не постојат услови и инфраструктура за собирање на отпадните води и нивно пречистување. Промовирањето на иновативни решенија во таков случај (микро пречистителни станици за отпадна вода, јавно-приватни партнерства за пречистителни станици за отпадна вода и собирање на отпадните води, ...) во голема мерка ќе придонесат за одржлив развој на проектните области.	МПС во соработка со МЖСПП
	П	Промоција на еколошко земјоделство	Поголемиот дел од проектните области се рурални области, со земјоделството како еден од најголемите извори за загадување на површинските и подземните води. Со промовирање на еколошкото земјоделство, ќе дојде до намалување на загадувањето и до зголемување на приходите на фармерите, посебно низ активностите и врски со туризмот (промоција на локални јадења и производи, продажба на еко производи на туристи, ...). Препораката е изводлива во сите проектни области.	МПС во соработка со Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство - МЗШВ
	МН В	Сите нови згради треба да имаат систем за преработка на отпадна вода, односно да бидат приклучени на канализациски систем со пречистителни објекти.	како погоре (види МНВ за подземни води)	МПС во соработка со МЖСПП
Чиста езерска вода		Иновативни решенија за третман на отпадна вода во оддалечените области без канализациски системи	како погоре (види МНВ за подземни води)	МПС во соработка со МЖСПП

Прашања	Цели за заштита на ЖС	Мерки за намалување на влијанието (МНВ), препораки (П)	Објаснување и изводливост на мерката / советот до апликантите	Одговорна институција и механизам за спроведување
Добра вода од водоснабдителни системи	МН В	Сите нови згради треба да имаат систем за преработка на отпадна вода, односно да бидат приклучени на канализациски систем со пречистителни објекти.	како поторе (види МНВ за подземни води)	МЛС во соработка со МЖСПП
	Иновативни решенија за третман на отпадна вода во оддалечените области без канализациски системи	како поторе (види МНВ за подземни води)	МЛС во соработка со МЖСПП	
Сигурност и безбедност на количините на вода потребни за задоволување на потребите	МН В	Доволни количини на вода за пиење треба да има на располагање пред промовирањето на развојот на туризмот во областа	Туризмот е сектор кој зависи од добриот квалитет на водата и во голема мерка влијае на зголемување на нејзината потрошувачка. Проектите за развој на туризмот треба да бидат поддржани само ако се лоцирани во области со доволно доволно количина на вода за пиење во однос на потенцијалниот развојот на областа, или содржат активности за за истражување и употреба на нови извори на вода. Оваа мерка е изводлива во сите проектни области и туристички проекти.	МЛС во соработка со МЖСПП
	Употреба на алтернативни извори на вода (дождовница) и рециклирање на отпадна вода	Водата за пиење се користи често како намени каде може да се употребува вода со понизок квалитет (наводнување, технолошки процеси, итн.). Ќе бидат поддржани проекти кои предизвикуваат намалување на употребата на вода за пиење за тие намени. Оваа мерка е изводлива во сите проектни области и сите типови на проекти.	МЛС во соработка со МЖСПП	

Прашања	Цели за заштита на ЖС	Мерки за намалување на влијанието (МНВ), препораки (П)	Објаснување и изводливост на мерката / советот до апликантите	Одговорна институција и механизам за спроведување
		Зголемување на јавната свест за употребата и квалитетот на водата за пиење	Во областите со недостаток на вода за пиење, треба да се работи на подигање на јавната свест за секој проект кој со себе повлекува користење на големи количини на вода, посебно во секторот на туризмот. Иновативни активности за подигавање на јавната свест треба да се составен дел од секој таков проект.	МПС во соработка со МЖСПП
	П	Воведување на чисти технологии, технологии за заштеда и зачувување на водата, воспоставување на затворени системи	Одржливиот развој на проектните области може да биде постигнат со поддршка на проекти за промоција на вмрежување на малите и средни претпријатиа-МСП, размена на искуства и трансфер на технологии во областа на чисти технологии или технологии за заштеда на вода. Оваа препорака е изводлива за сите проектни области и за сите проекти кои се однесуваат на МСП, технологија, туризам, образование и истражување.	Бирото во соработка со апликантите
Поборбување на хидро-морфолошките карактеристики на изворите на свежа вода	МН В	Поддршка на такви видови на речен туризам кои имаат минимално влијание врз морфолошките карактеристики	Туристичките проекти кои ќе бидат поддржани во рамките на спроведувањето на Стратегијата (спортски на вода – речни езерски) не треба да вклучуваат изградба на „цврста“ инфраструктура, туку само мали измени на водните токови (воспоставување на влезни точки за кајак, кану или сплавови на пример) и само ако е тоа неопходно. Оваа мерка е изводлива во сите проектни области и сите типови на проекти	МПС во соработка со МЖСПП

Прашања	Цели за заштита на ЖС	Мерки за намалување на влијанието (МНВ, препораки (П))	Објаснување и изводливост на мерката / советот до апликантите	Одговорна институција и механизам за спроведување
		<p>Минимизирање на интервенциите на речните корита и езерските брегови (без изградба покрај речните корита и езерските брегови)</p>	<p>Развојот на инфраструктурата поддржан во рамките на Стратегијата и Акциониот план не смее да има влијание и да се „меша“ со природните водени токови и живеалиштата покрај нив. Заради тоа, развојот на нова инфраструктура треба да биде лоциран подолгу од речните корита и езерските брегови. Поддршката ќе биде возможна само за „мека“ инфраструктура (кампови, пешачки патеки и слично) која стимулира одржливо користење на речните и езерските брегови. Оваа мерка е изводлива во сите проектни области и сите типови на проекти</p>	<p>МЛС во соработка со МЖСПП</p>
Звук	<p>Намалување на делот од населението кој е изложен на звук</p>	<p>МН В</p> <p>Влијанието на Стратегијата на оваа цел за заштита на животната средина ќе биде незначително и не се предвидени мерки за намалување на влијанието</p>	-	-
Ресурси	<p>Рационална употреба и заштита на природните ресурси (земја, руди и фосилни горива)</p>	<p>МН В</p> <p>Влијанието на Стратегијата на оваа цел за заштита на животната средина ќе биде незначително и не се предвидени мерки за намалување на влијанието</p>	<p>Проекти кои симулираат потенцијално гласни активности, настани или инфраструктура би требало да бидат соодветно лоцирани за да не ги вознемируваат жителите и посетителите во областа. Оваа препорака е изводлива во сите проектни области и сите типови на проекти</p>	<p>МЛС во соработка со Центрите за развој на планските региони</p>

Прашања	Цели за заштита на ЖС	Мерки за намалување на влијанието (МНВ), препораки (П)	Објаснување и изводливост на мерката / советот до апликантите	Одговорна институција и механизам за спроведување
	П	<p>Поддршка на инвестиции во подобро користење на постоечката инфраструктура</p> <p>Како локации за нова изградба треба да бидат препорачани неупотребувани фабрички простори и запиштени области</p> <p>Не треба да биде поддржан неправилен развој на урбаните населби</p>	<p>Треба да бидат поддржани проекти кои се фокусираат на реставрирање, реконструкција и ревитализација на постоечката инфраструктура (згради, системи за снабдување, технологија). Оваа препорака е изводлива во сите проектни области и сите типови на проекти.</p> <p>Треба да бидат поддржани проекти кои се фокусираат на изградба на нови објекти на локации кои не се веќе во употреба (напуштени фабрики или рудници, на пример). Оваа препорака е изводлива во сите проектни области и сите типови на проекти.</p> <p>Проектите поддржани во рамките на Стратегијата и Акциониот план треба да се фокусираат на активности во рамките на населените места, во градови и во села (освен во случај на активности врзани за природни ресурси кои се надвор од населени места). Сите градежни зафати и нови објекти треба да бидат насочени настрана од земјоделското земјиште. Пред одбрувањето на проектот треба да биде проверено дали локацијата одговара за предложената намена. Оваа препорака е изводлива во сите проектни области и сите типови на проекти.</p> <p>Стратегијата треба да поддржи спроведување на проекти кои имаат како основа зголемување на користењето на алтернативни извори на енергија (соларна енергија за греење на вода во туризмот, биогаз во селата, итн.) намалувајќи го негативното влијание на соодветниот сектор врз животната средина и потрошувачката на природните ресурси. Оваа препорака е изводлива во сите проектни области и сите типови на проекти.</p>	<p>Бирото во соработка со апликантите</p> <p>Бирото во соработка со апликантите</p> <p>Бирото во соработка со апликантите</p> <p>Бирото во соработка со апликантите</p>
	Употреба на алтернативни извори на енергија			

Прашања	Цели за заштита на ЖС	Мерки за намалување на влијанието (МНВ), препораки (П)	Објаснување и изводливост на мерката / советот до апликантите	Одговорна институција и механизам за спроведување
Почва	Заштита на почвата од ерозија и загадување	<p>МН Влијанието на Стратегијата на оваа цел за заштита на животната средина ќе биде незначително и не се предвидени мерки за намалување на влијанието</p> <p>П Препораките во областите на води и ресурси ќе имаат позитивно влијание врз почвата исто така</p>	-	-
Природа	Заштита и повторно воспоставување на живеалишта и природни системи, како и заштита на биодиверзитетот	<p>МН В Влијанието на Стратегијата на оваа цел за заштита на животната средина ќе биде незначително и не се предвидени мерки за намалување на влијанието</p> <p>Р Локации кои немаат големо значење за биодиверзитетот треба да бидат користени како локации за нова градба</p>	<p>-</p> <p>како што е наведено погоре above (види МНВ и П за води и ресурси)</p> <p>Инфраструктурата која ќе биде изградена со поддршка во рамките на активностите од Стратегијата и Акциониот план не смеат да го намалат биодиверзитетот во проектните области. Заради тоа, изградбата треба да биде насочувана кон локации од мала важност во овој контекст. Оваа препорака оди во согласност со неколку други (изградба подалеку од речни и езерски брегови, повторна употреба на стари локации на фабрики, спречување на неправилен урбан развој, итн). Треба да биде стимулирана само „мека“ инфраструктура која е поврзана со биодиверзитетот. Оваа препорака е изводлива во сите проектни области и сите типови на проекти.</p>	Бирото во соработка со апликантите

Прашања	Цели за заштита на ЖС	Мерки за намалување на влијанието (МНВ), препораки (П)	Објаснување и изводливост на мерката / советот до апликантите	Одговорна институција и механизам за спроведување
		<p>Потребна е подготовка на Анализа на влијанието врз животната средина доколу станува збор за нови инфраструктура во постоечки заштитени области, природни паркови, резервати и/или идни Натура 2000 локации.</p>	<p>Проектите во постоечки заштитени области, природни паркови, резервати и/или идни Натура 2000 локации треба секогаш да бидат пратени од соодветна Анализа на влијанието врз животната средина за да се согледаат можностите за намалување и отстранување на потенцијалните негативни влијанија врз околината. Оваа препорака е изводлива во сите проектни области и сите типови на проекти.</p>	<p>Бирото во соработка со апликантите</p>
	<p><i>Ефективна и интегрирана заштита на природните богатства во заштитените области</i></p>	<p>МН В</p> <p>Влијанието на Стратегијата на оваа цел за заштита на животната средина ќе биде незначително и не се предвидени мерки за намалување на влијанието</p>	<p>-</p>	<p>-</p>
		<p>МН В</p> <p>Влијанието на Стратегијата на оваа цел за заштита на животната средина ќе биде незначително и не се предвидени мерки за намалување на влијанието</p>	<p>-</p>	<p>-</p>
<p>Население и здравје</p>	<p><i>Пристапност (услуги, транспортни услуги)</i></p>	<p>П</p> <p>Потребно е воспоставување на јавни транспортни системи за поврзување на јавните услуги (здравствени услуги, административни канцеларии, културно наследство, пошти, банки, итн...)</p>	<p>Областите каде ќе се реализираат проектите се слабо меѓусебно поврзани со јавен транспорт што ја ограничува мобилноста на сопствениците на возила и го зголемува загадувањето од сообраќајот. На овој начин, ќе се зголеми мобилноста. Оваа мерка е озвонлива во оддалечени проектни области, има силни врски со вработеноста, образованието и туризмот, и е поврзана со активностите за намалување на загадувањето.</p>	<p>Бирото во соработка со апликантите</p>

Прашања	Цели за заштита на ЖС	Мерки за намалување на влијанието (МНВ), препораки (П)	Објаснување и изводливост на мерката / советот до апликантите	Одговорна институција и механизам за спроведување
	<p>Заштита на населението и материјалните добра од штетни влијанија на водата.</p>	<p>МН В</p> <p>Влијанието на Стратегијата на оваа цел за заштита на животната средина ќе биде незначително и не се предвидени мерки за намалување на влијанието</p> <p>П</p> <p>Не би требало да има изградба во областите каде има ризик од поплави</p>	<p>-</p> <p>Сите проекти поддржани во рамките на Стратегијата и Акциониот план треба да бидат лоцирани надвор областите склони кон поплави. Ова може да се постигне со внимателно набљудување на процесот на урбанистичко планирање и комбинација со другите мерки предложени во овој план (спречување на неправилното ширење и развој на урбаните средини, забранета изградба на објекти покрај речни токови и на езерски брегови).</p>	<p>-</p> <p>Бирото во соработка со апликантите</p>
Енергија	<p>Зголемување на енергетската ефикасност во сите области на потрошувачка и достава на енергија</p>	<p>МН В</p> <p>Влијанието на Стратегијата на оваа цел за заштита на животната средина ќе биде незначително и не се предвидени мерки за намалување на влијанието</p> <p>П</p> <p>Поставување на фокусот на енергетската ефикасност, вклучително промоција на централно греење, алтернативни горива и зголемување на енергетската ефикасност на објектите</p>	<p>-</p> <p>Проектите поддржани во рамките на Стратегијата и Акциониот план треба да бидат насочени кон промоцијата на мерки за зголемување на енергетската ефикасност, особено во јавните објекти и услуги. Оваа препорака е изводлива во сите проектни области и сите типови на проекти.</p>	<p>-</p> <p>Бирото во соработка со апликантите</p>

Прашања	Цели за заштита на ЖС	Мерки за намалување на влијанието (МНВ), препораки (П)	Објаснување и изводливост на мерката / советот до апликантите	Одговорна институција и механизам за спроведување
	Зголемена употреба и промоција на обновливите извори на енергија	<p>МН В</p> <p>Влијанието на Стратегијата на оваа цел за заштита на животната средина ќе биде незначително и не се предвидени мерки за намалување на влијанието</p>	-	-
		<p>П</p> <p>Употребата на биомасата и други обновливи извори на енергија треба да биде поддржана</p>	Проектите поддржани во рамките на Стратегијата и Акциониот план треба да поддржуваат зголемена употреба и промоција на обновливите извори на енергија. Оваа препорака е изводлива во сите проектни области и сите типови на проекти.	Бирото во соработка со апликантите
Отпад	Намалување на количините на отпад	<p>МН В</p> <p>Влијанието на Стратегијата на оваа цел за заштита на животната средина ќе биде незначително и не се предвидени мерки за намалување на влијанието</p>	-	-
		<p>П</p> <p>Подготовка на прекугранична стратегија за отпадот и неговата потенцијална корисна употреба како секундарен материјал.</p>	Прекугранични стратегии за управување со отпадот за оддалечените региони би можеле да решат многу проблеми врзани за цврстиот отпад, неговор одложување и рециклирање. Би требало да бидат поддржани проекти кои имаат содржини поврзани со управувањето со отпад, а посебно би можеле да бидат поддржани подготовките на стратегии за повторна употреба или рециклирање на отпадот. Оваа препорака е изводлива во сите проектни области и сите проекти поврзани со одржлив развој.	Бирото во соработка со апликантите

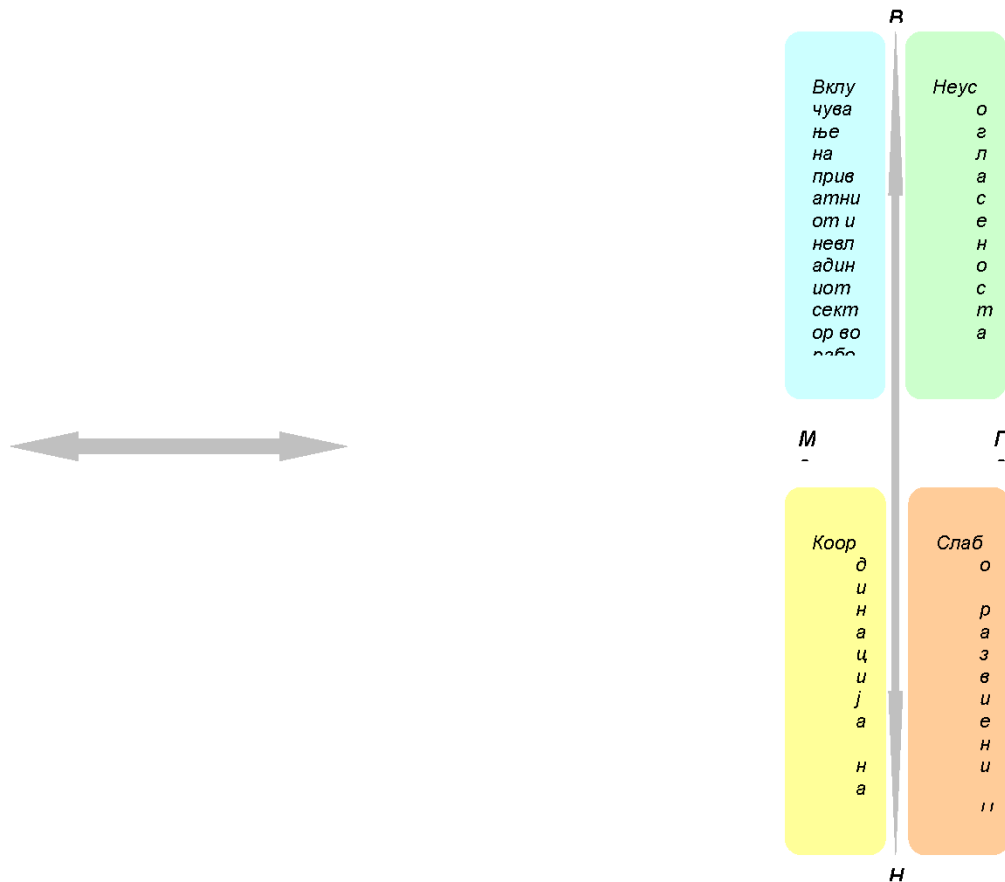
Прашања	Цели за заштита на ЖС	Мерки за намалување на влијанието (МНВ), препораки (П)	Објаснување и изводливост на мерката / советот до апликантите	Одговорна институција и механизам за спроведување
		Поддршка на проекти за прекугранично управување со отпадот.	Одредени области по должината на граничните линии претставуваат региони во географски смисол, па соодветно на тоа и управувањето со отпадот би можело да биде поефикасно на тој начин. Оваа препорака е изводлива во сите проектни области и сите проекти поврзани со одржлив развој.	Бирото во соработка со апликантите
Културно наследство	Ревитализација и на културното наследство	МН В Влијанието на Стратегијата на оваа цел за заштита на животната средина ќе биде незначително и не се предвидени мерки за намалување на влијанието	-	-
		П Типологијата на објектите во населбите поврзани со културното наследство треба да биде земена предвид при донесувањето на одлуките за нови градби (традиционална архитектура...)	Кај проекти кои предвидуваат изградба или реконструкција на инфраструктура, згради или инсталации заштитени како културно наследство, треба да се следат насоките за реставрација или реконструкција на објекти заштитени со закон. Новата инфраструктура треба да биде проектирана на таков начин да не влијае на намалување на интегритетот на културното наследство на локалитетот. Оваа препорака е изводлива во сите проектни области и сите проекти поврзани со одржлив развој.	Бирото во соработка со апликантите
		Поддршката на урбанистичкото планирање треба да биде во насока на регенерација на урбаните и руралните населби.	види погоре (<i>Рационална употреба и заштита на природните ресурси</i>) Дополнително на тоа, при концентрацијата на развојот во населби, треба да се направи напор за заштита на карактеристичните архитектонски и природни елементи при проектирањето на нова или реконструирана инфраструктура. Оваа препорака е изводлива во сите проектни области и сите проекти.	Бирото во соработка со Центрите за развој на планските региони

Прашања	Цели за заштита на ЖС	Мерки за намалување на влијанието (МНВ), препораки (П)	Објаснување и изводливост на мерката / советот до аппликантите	Одговорна институција и механизам за спроведување
		Соредботката при конзервацијата на културното наследство би можела да се фокусира на промоцијата на еколошки прифатливо реновирање на објектите, како и на промоција на традиционалното знаење како еколошки техники.	Проектите кои се фокусираат на размена на искуства и знаење за конзервацијата и ревитализацијата на културното наследство, а посебно со еколошки техники, треба да бидат поддржани во рамките на активностите од Стратегијата и Акциониот план. Со промоцијата на резултатите од овие проекти, останатите проекти од Стратегијата би можеле да добијат на квалитет и да ги користат резултатите од некои активности. Оваа препорака е изводлива во сите проектни области и сите проекти поврзани со културна размена.	Бирото во соработка со аппликантите
Пристапност на културното наследство и идентификацијата на образовен потенцијал	МН В	Влијанието на Стратегијата на оваа цел за заштита на животната средина ќе биде незначително и не се предвидени мерки за намалување на влијанието	-	-
Заштита на елементите кои придонесуваат за културна препознатливост	МН В	Поддршката на урбанистичкото планирање треба да биде во насока на одржување на препознатливите елементи на околината.	-	-

Прашања	Цели за заштита на ЖС	Мерки за намалување на влијанието (МНВ), препораки (П)	Објаснување и вклопување на мерката / советот до влијанието	Одговорни институции и механизми за спроведување
	III	<p>Препораката за намалување на неправилното ширење на урбаните населби, подобрувањето на хидроморфозата состојба во реките и езерата, како и за одржлива употреба на природните ресурси го поддржува и зачувувањето на културата и пристојноста</p>	<p>Објаснување и вклопување на мерката / советот до влијанието: види погоре (Рационална употреба и заштита на природните ресурси, неправилно ширење на урбаните населби, подобрување на хидроморфозата карактеристики на реките и езерата, одржлива употреба на природните ресурси)</p>	

13. Анализа на ризикот

Анализата на ризикот е развиена како поддршка на идните одлуки и разбирање на можниот ризик во спроведување на Стратегијата. Ризиците се групирани во 4 (четири) главни групи:

13.1 Висока веројатност / мали последици (горе лево):

Повисоката транспарентност на Акциониот план постигната преку подобро организирани и планирани информативни и промотивни активности, ќе предизвика поголема политичка и јавна дебата за процедурите и активностите за регионален развој на земјата. Некои негативни дискусии би требале да бидат очекувани на почетокот, но транспарентноста ќе овозможи подобра подготовка и спроведување на развојните проекти. Може да биде очекувана дебата на национално и регионално/локално ниво, што е цел на кампањата за информирање на јавноста.

Дополнително на тоа, вклучувањето на приватниот и невладиниот сектор во работата на Советите за развој на планските региони ќе ја зголеми транспарентноста на процесот ќе генерира повеќе проекти со различно квалитативно ниво

13.2 Ниска веројатност / мали последици (долу лево):

Координацијата на спроведувањето на овој Акционен план ќе постигне подобрување на ефикасноста на јавните финансии, иако повеќе активности ќе треба да бидат спроведени за да се постигне одржливост и ефикасност на јавните финансии. Регионалната политика е само еден аспект во контекстот на јавните финансии.

Координираната подготовка на Националниот развоен план и широката подготовка на Стратегијата во иднина би резултирале со подобра соработка со останатите сектори и линиски министерства, што би водело до намалување на бројот на стратегии и плански документи. Регионалната конкурентност може да биде покривна стратегија за повеќе области.

Промоцијата на регионалниот развој и стратегијата за негово постигнување можат да доведат до вклучување на повеќе други донатори и финансиски институции, иако ова може да биде очекувано во помал обем заради разликите во плановите и постапките кај различните донатори.

13.3 Мала веројатност / големи последици (долу десно):

Слаби центри за развој на планските региони би можеле да го блокираат или успорат спроведувањето на Стратегијата и Акциониот план. Ќе биде потребна интензивна соработка со овие центри за навремена подготовка и спроведување на квалитетни развојни проекти.

Концентрирањето на поголем дел од финансиите во едно министерство би предизвикало сериозни технички и административни потешкотии. Концентрирањето на фондовите мора да биде координирано и планирано на подолг временски период за да се постигне нивно добро управување и успешни резултати од политиките, што е и цел на регионалната политика.

Квалитетните проекти би можеле да повлечат повеќе средства од другите. Ова би можело да доведе до блокирање на спроведувањето на проекти во помалку развиените региони со послаби развојни тимови и Центри. Некој облик на механизам за урамнотежување ќе биде потребен во иднина за да ја спречи оваа можност заедно со силна поддршка на Центрите за развој на планските региони, што е основно.

13.4 Висока веројатност / високи последици (горе десно):

Координација на националното финансирање со ИПА-фондовите ќе ја зајкне регионалната развојна политика и ќе го подобри спроведувањето на проектите. Ова ќе отвори простор за регионални развојни проекти и проекти во областа на прекуграничната соработка.

Идната неусогласеност на националните, регионалните и останатите средства ќе го ослаби целиот систем. Некој облик на координација е потребен и за идната европска интеграција на Македонија. Секоја институција од системот ќе треба да го препознае својот удел во процесот и да ги изгради своите капацитети во рамките на структурата за спроведување на развојните политики во земјата.

Недостатокот на проекти со регионално влијание и значење ќе треба да биде надминато преку силна техничка соработка од било кој облик, додека подготвувањето на регионални развојни проекти мора да биде приоритет во следните три години.

Недостатокот од човечки и други (финансиски, правни, сопственички,...) ресурси ќе има негативно влијание на процесот на подготовка на предлог-проекти и на способноста за регионален развој преку нивно спроведување. Соработката помеѓу сите чинители на системот за поддршка на регионалниот развој (и пошироко) би требало да биде организирано преку координативно тело во кое ќе учествуваат регионалните и националните институции и организации.

ИНФОРМИРАЊЕ И КОМУНИКАЦИЈА

14. Цели на информирањето и комуникацијата

Активностите за информирање и комуникација на политиката на рамномерен регионален развој имаат за цел:

- запознавање на пошироката јавност со целите на политиката на рамномерен регионален развој;
- сензибилизирање на сите целни групи;
- појаснување на улогите на секоја целна група одделно;
- споделување на информации помеѓу донесувачите на одлуки, заради координирана имплементација на политиката на рамномерен регионален развој, како и
- обезбедување на навремени информации во функција на подготовка на квалитетни проекти.

Целни групи

Комплексноста на политиката на рамномерен регионален развој подразбира нејзина комуникација со различни целни групи, на начин кој што е соодветен на улогата што ја има целната група. Поаѓајќи од целите на информирањето и комуникацијата, целните групи можат да бидат структурирани во две групи: екстерни и интерни.

14.1 Екстерни целни групи

- Граѓани, како корисници на услуги,
- Граѓански организации, како учесници во процесот на утврдување на потребите и приоритетите,
- Бизнес-асоцијации, како учесници во процесот на утврдување на потребите и приоритетите,
- Медиуми, како канали за информирање и комуникација,
- Донатори.

14.2 Интерни целни групи

- Членовите на Советот за рамномерен регионален развој на РМ, (надлежни министри и градоначалници, претседатели на Советите на планските региони)
- Членовите на Советите на планските региони (85 градоначалници)
- Претседателите на Советите на Единиците на локалната самоуправа,
- Државни службеници на централно ниво (раководни државни службеници во министерствата кои што работат на имплементирање на програми од регионално значење,
- Државни службеници на локално ниво (државните службеници во секторите за локален развој),
- Центрите за развој на планските региони.

15 Активности и одговорни институции за нивно спроведување

Заради остварување на целите на информирање и комуникација на политиката на рамномерен регионален развој, неопходно е да бидат реализирани плански и координирани активности кои што ќе бидат насочени кон секоја целна група одделно, во зависност од нејзината улога.

За информирање и комуникација на целните групи, основни канали за комуникација се електронските и печатените медиуми, интернет, печатени информативни материјали, организирани форуми, промотивни настани и сл. Овој начин на информирање и комуникација најголем ефект ќе произведе преку реализација на серија на различни активности организирани од страна на носителите на политиката на рамномерен регионален развој, коишто ќе бидат насочени кон една или повеќе целни групи:

- Презентација на нормативните акти и на другите документи на веб-страницата на МЈС (одговорност: МЈС)
- Организирање на посебна веб-страница на Бирото, којашто линковски ќе биде поврзана со веб-страницата на МЈС и со веб-страниците на Центрите за развој на планските региони (одговорност: Бирото)
- Истакнување на јавните повици за аплицирање на проекти на видливо место на веб-страниците на МЈС и на Бирото (одговорност: МЈС, Бирото)
- Подготовка на информативен печатен материјал што ќе содржи: Краток приказ на Стратегијата, Водич низ рамномерниот регионален развој на РМ - кратка публикација за приоритетите, целите и инструментите на политиката на рамномерен регионален развој, согласно Стратегијата и Законот, Флаер. (одговорност: МЈС, Бирото со поддршка од донаторите)
- Организирање на информативни Форуми во осумте плански региони за презентација на Стратегијата, улогата на секоја целна група одделно, хоризонтална и вертикална координација и комуникација и финансирање, (одговорност: МЈС, Бирото со поддршка од донаторите)
- Организирање на информативни денови во осумте плански региони пред објавување на секој јавен повик (одговорност: МЈС, Бирото)
- Организирање на прес конференции на кои што ќе бидат презентирани придобивките (одговорност: МЈС, Бирото, Советите за развој на планските региони)
- Организирање на посебни саеми на регионите како традиционални манифестации на коишто ќе бидат поканети и гости од странство - локални и регионални власти, бизнис-асоцијации, потенцијални инвеститори, медиуми (одговорност: Советите на планските региони и Центрите за развој на планските региони, со поддршка на МЈС, Бирото и меѓународната донаторска заедница).
- Публикување на периодични билтени за спроведените и планираните активности во планскиот регион (одговорност: Центрите за развој на планските региони)
- Потенцирање на заедничкиот приод на општините во планирањето на развојот, како и придобивките за регионот од имплементацијата на проектите (одговорност: Советите на планските региони)
- Обезбедување на препознатливост преку употреба на единствен визуелен идентитет на политиката на рамномерен регионален развој на Република Македонија, како и употреба на визуелен идентитет на секој плански регион одделно, преку отсликување на неговите специфичности (одговорност: МЈС, Советите на планските региони)

15.1 Следење и евалуација

Следењето има за цел да обезбеди соодветна динамика на реализација на активностите кои што треба да доведат до:

- подобро разбирање на политиката на рамномерен регионален развој,
- напредок во однос на градењето свест за придобивките од политиката на рамномерен регионален развој.

Заради целосно следење и евалуација на реализацијата на активностите за информирање и комуникација, потребно е планските региони активностите да ги организираат во координација со МЈС.

За таа цел е неопходно да се воспостави мрежа на лица, задолжени за информирање и комуникација, кои што ќе бидат ангажирани во Центрите за развој на планските региони и ќе работат на организирање на комуникациски активности, размена на информации и координација на активностите меѓу планските региони и со МЛС. Овие лица не е неопходно да ја имаат исклучиво оваа работна задача, туку активноста околу организирањето на комуникациските активности ќе им биде дополнителен ангажман во склоп на веќе постоечкиот збир на работни задачи во Центарот.

Следењето ќе се врши преку анализа на печатените и електронските медиуми, преку интерактивноста на веб-страниците на МЛС, Бирото и на Центрите за развој на планските региони, преку многубојните активности (седници на Советите на планските региони, форуми со бизнис-секторот, со граѓанскиот сектор, организирани информативни денови, прес-конференции и сл.), преку извештаите за реализација на Програмите за развој на планските региони, што ги подготвуваат Центрите за развој на планските региони, како и преку извештаите за прелиминарно, тековно и завршно оценување на проектите за регионален развој.

За напредокот и за извесни пројавени слабости, МЛС ќе го известува Советот за рамномерен регионален развој на Република Македонија, којшто ја има и улогата на координативен механизам во спроведувањето на политиката на рамномерен регионален развој.

17. Овој Акционен план за спроведување на Стратегијата за регионален развој на Република Македонија 2016 - 2018 се објавува во "Службен весник на Република Македонија".

Бр. 42-3156/1
21 јуни 2016 година
Скопје

Заменик на претседателот
на Владата на Република
Македонија,
м-р **Владимир Пешевски**, с.р.

ПРИЛОЗИ

1. Преглед на развојни и буџетски програми кои имаат развојна компонента од значење за рамномерниот регионален развој
2. Развојни приоритети на Стратегијата за регионален развој на Република Македонија 2009-2019
3. Развојни приоритети на планските региони
4. Индикатори кои треба да бидат користени од апликантите при подготовката на предлог-проектите за регионален развој

1 Преглед на развојни буџетски програми и буџетски програми кои имаат развојна компонента од значење за рамномерен регионален развој

Ред.бр.	Институција надлежна за програмирање	Назив на законски документ/средства утврдени во Буџетот на Република Македонија за 2016, 2017 и 2018 година кои имаат развојна компонента од значење на рамномерниот регионален развој	Буџетска програма	Назив на буџетска програма	Буџет 2016	Буџет 2017	Буџет 2018	Приоритет од Стратегијата
Буџет на Република Македонија за 2016 година		72 (седумдесет и две)		Буџетски програми со релевантност за РРР	19.000.512.000	23.461.980.444	22.131.712.000	
Министерство за економија		5 (пет)		Буџетски програми со релевантност за РРР	34.859.000.000			
1	Министерство за економија	ПРОГРАМА ЗА КОНКУРЕНТНОСТ, ИНОВАЦИИ И ПРЕТПРИЕМНИШТВО ЗА 2016 ГОДИНА ("Службен весник на Република Македонија" бр.2/16)	11,ДГ	ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА	11.990.000			1.3. Преполагање и искористување на иновативниот потенцијал и подигнување на техничко-технолошката основа на носечките индустрии во планските региони
2	Министерство за економија	ПРОГРАМА ЗА РАЗВОЈ НА ТУРИЗМОТ ЗА 2016 ГОДИНА	14	РАЗВОЈНА ТУРИЗМОТ	14.685.000 (средствата се утврдени во поставка 425)			1.5. Преполагање и искористување на конкурентски предности на планските региони
3	Министерство за економија	ПРОГРАМА ЗА ОСНОВНИ ГЕОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА ЗА 2016 ГОДИНА	21	ГЕОЛОШКИ ЗАВОД	2.740.000			1.6. Оптимално користење и валоризација на природните ресурси и енергетските потенцијали во планските региони

5	Министерство за економија	ПРОГРАМА ЗА ПОДДРШКА НА ПРЕТПРИЕМНИШТВОТО, КОНКУРЕНТНОСТА И ИНОВАТИВНОСТА НА МАЛИТЕ И СРЕДНИ ПРЕТПРИАТЦА ВО 2016 ГОДИНА (	40	АГЕНЦИЈА ЗА ПОДДРШКА НА ПРЕТПРИЕМНИШТВОТО	5.444.000 (средствата се утврдени во ставка 46)				1.3. Препознавање и искористување на иновативниот потенцијал и поддржување на техничко-технолошката основа на носечките индустрии во планските региони
Дирекција за технолошки индустриски развојни зони		1 (една) Бюџетски програми со релеватност за РРР		553.682.000		560.000.000	574.000.000		
1	Дирекција за технолошки индустриски развојни зони		ДВ	ТЕХНОЛОШКИ ИНДУСТРИСКИ РАЗВОЈНИ ЗОНИ	553.682.000	560.000.000	574.000.000		1.1. Поттикнување на економскиот раст во планските региони
Агенција за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој		2 (две) Бюџетски програми со релеватност за РРР		1.714.100.000		2.907.023.000	2.844.033.000		
1.	Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство	ПРОГРАМА ЗА ФИНАНСИСКА ПОДДРШКА НА РУРАЛНИОТ РАЗВОЈ ЗА 2016 ГОДИНА	2А	ФИНАНСИСКА ПОДДРШКА НА РУРАЛЕН РАЗВОЈ	1.642.100.000	2.785.950.000	2.724.450.000		1.5. Препознавање и искористување на конкурентски предности на планските региони
2	Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство	Програмата за користење на средствата од Инструментот за препристанна помош за рурален развој на Европската Унија (ИПАРД) за период 2007-2013	МД	РУРАЛЕН РАЗВОЈ	72.000.000	121.073.000	119.583.000		1.5. Препознавање и искористување на конкурентски предности на планските региони
Министерство за култура		4 (четири) Бюџетски програми со релеватност за РРР		280.000.000		0	0		
1	Министерство за култура	Годишна програма за остварување на националниот интерес во културата во 2016 година	21	Скопско, Тетовско и Виничко кале	50.000.000				1.5. Препознавање и искористување на конкурентски предности на планските региони
2	Министерство за култура	Годишна програма за остварување на националниот интерес во културата во 2016 година	22	Универзитет на Св.Климент крј Пловшник	125.000.000				2.2. Градење на функционално-просторни структури за подобро интегрирање на урбаните со руралните средини во планските региони

3	Министерство за култура	Годишна програма за остварување на националниот интерес во културата во 2016 година	23	Археолошки локалитети	15.000.000	-	-	1.5. Препознавање и искористување на конкурентски предности на планските региони
4	Министерство за култура		31	Антички театар Скупи	90.000.000	-	-	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони
Финансирање на дејности од областа на културата			8 (осум)	Буџетски програми со релеватност за РРР	937.400.000	0	0	
5	Министерство за култура	Годишна програма за остварување на националниот интерес во културата во 2016 година	42	Голема концертна сала за Македонска филхармонија	300.000.000	-	-	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони
6	Министерство за култура	Годишна програма за остварување на националниот интерес во културата во 2016 година	48	АЛБАНСКИ ТЕАТАР ВО СКОПЈЕ	20.000.000	-	-	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони
7	Министерство за култура	Годишна програма за остварување на националниот интерес во културата во 2016 година	49	ТЕАТАР И БИБЛИОТЕКА ВО ПЕТОВО	180.000.000	-	-	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони
8	Министерство за култура	Годишна програма за остварување на националниот интерес во културата во 2016 година	41	Драмска дејност	196.000.000	-	-	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони
9	Министерство за култура		51	Спомен куќа на Мехмет Паша Деврала	10.000.000	-	-	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони
10	Министерство за култура	Годишна програма за остварување на националниот интерес во културата во 2016 година	80	Музејска и кинотечна дејност	30.800.000	-	-	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони
11	Министерство за култура	Годишна програма за остварување на националниот интерес во културата во 2016 година	40	Музичка и сценско уметничка дејност	30.000.000	-	-	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони
12	Министерство за култура	Годишна програма за остварување на националниот интерес во културата во 2016 година	50	Заштита на културното наследство	170.600.000	-	-	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони
Министерство за локална самоуправа			3 (три)	Буџетски програми со релеватност за РРР	418.170.000	590.710.000	530.980.000	

1	Министерство за локална самоуправа		4А	Плоштад Скендербег	193.000.000	226.000.000	0	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони
2	Министерство за локална самоуправа	ИПА Меѓугранична соработка Република Македонија-соседни земји (Албанија, Бугарија, Грција, Косово)	МБ	ПРЕКУГРАНИЧНА СОРАБОТКА	75.170.000	64.710.000	80.980.000	2.6. Развивање на прекуграничната и меѓусебната соработка на планските региони
3	Министерство за локална самоуправа	ПРОГРАМА ЗА РАМНОМЕРЕН РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ ВО 2016 ГОДИНА	ОА	РАМНОМЕРЕН РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ	150.000.000	300.000.000	450.000.000	1.1. Поттикнување на економскиот раст во планските региони
Биро за регионален развој								
1 (една) Буџетска програма со релеватност за РРР					152.000.000	300.000.000	450.000.000	
1	Министерство за локална самоуправа	ПРОГРАМА ЗА РАМНОМЕРЕН РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ ВО 2016 ГОДИНА	ОА	РАМНОМЕРЕН РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ	152.000.000	300.000.000	450.000.000	1.2. Развивање на современа и модерна инфраструктура во планските региони
3 (три) Буџетски програми со релеватност за РРР					127.450.000	135.000.000	135.000.000	
1	Министерство за труд и социјална политика		3А	ИЗГРАДА, ОПРЕМУВАЊЕ И ОДРЖУВАЊЕ НА ОБЈЕКТИ ЗА ДЕТСКА ЗАШТИТА	31.520.000	35.000.000	35.000.000	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони
2	Министерство за труд и социјална политика		4А	ИЗГРАДА, ОПРЕМУВАЊЕ И ОДРЖУВАЊЕ НА ОБЈЕКТИ ЗА СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	11.500.000	15.000.000	15.000.000	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони
3	Министерство за труд и социјална политика	ОПЕРАТИВЕН ПЛАН ЗА АКТИВНИТЕ ПРОГРАМИ И МЕРКИ ЗА ВРАБОТУВАЊЕ ЗА 2016 ГОДИНА	БА	ПОТТИКНУВАЊЕ НА ВРАБОТУВАЊЕТО	84.430.000 (средствата се утврдени во ставка 43-ОСНОВЕН БУЏЕТ)	85.000.000	85.000.000	2.3. Зголемување и порамномерна дисперзија на инвестициите и вработеноста помеѓу и во рамките на регионите
1 (една) Буџетски програми со релеватност за РРР					439.186.000	448.980.000	372.252.000	
Агенција за млади и спорт								
1	Агенција за млади и спорт	Акционен план за реализација на Програмата на Владата на Република Македонија за изградба на нова и реконструкција/адаптација на постојна спортска инфраструктура	2А	СПОРТСКИ ОБЈЕКТИ	439.186.000	448.980.000	372.252.000	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони
1 (една) Буџетски програми со релеватност за РРР					55.710.000	0	0	
Агенција за промоција и поддршка на туризмот								

		PPP							
1	Агенција за промоција и поддршка на туризмот	ПРОГРАМА ЗА ПРОМОЦИЈА И ПОДДРШКА НА ТУРИЗМОТ ЗА 2016 ГОДИНА	20	ПРОМОЦИЈА И ПОДДРШКА НА ТУРИЗМОТ	55.710.000 (Средствата се утврдени во поглавје 425)	-	-	1.5. Препознавање и искористување на конкурентски предности на планските региони	
Министерство за животна средина и просторно планирање		6 (шест) Буџетски програми со релеватност за PPP		469.238.000		118.600.000	183.500.000		
2	Министерство за животна средина и просторно планирање	ОДЛУКА ЗА РАСПРЕДЕЛБА НА СРЕДСТВА ОСТВАРЕНИ ПО ОСНОВ НА НАДОМЕСТОК ЗА ПРОИЗВОДСТВО НА ЕНЕРГИЈА ОД ФОСИЛНИ ГОРИВА КАКО НАМЕНСКИ ДОТАЦИИ ЗА ОПШТИНИТЕ ЗА 2016 ГОДИНА	21	ИНВЕСТИЦИИ ВО ЖИВОТНА СРЕДИНА	216.000.000	-	-	1.7. Заштита на животната средина во планските региони	
3	Министерство за животна средина и просторно планирање		22	УРЕДУВАЊЕ НА КАНАЛ АРАЧИНОВО И ДОВОДНА ВОДА ГОСТИВАР	32.200.000	-	-	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони	
4	Министерство за животна средина и просторно планирање		2Б	ДОЛАНСКО ЕЗЕРО	38.200.000		183.500.000	1.5. Препознавање и искористување на конкурентски предности на планските региони	
5	Министерство за животна средина и просторно планирање		2Д	ВОДОВОДНИ СИСТЕМИ ВО ТЕТОВО, ЛИПКОВО И ЗАЈАС	51.900.000		0	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони	
6	Министерство за животна средина и просторно планирање	ГОДИШНА ПРОГРАМА ЗА ИЗРАБОТКА НА ПРОСТОРНИ ПЛАНОВИ ВО РМ ЗА 2016 ГОДИНА	30	ПРОСТОРНИ ПЛАНОВИ	8.138.000			2.2. Градење на функционално-просторни структури за подобро интегрирање на урбаните со руралните средини во планските региони	
7	Министерство за животна средина и просторно планирање	ПРОГРАМА ЗА ИНВЕСТИРАЊЕ ВО ЖИВОТНА СРЕДИНА ЗА 2016 ГОДИНА	С1	УНАПРЕДУВАЊЕ НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА	122.800.000		-	1.7. Заштита на животната средина во планските региони	
Министерство за образование и наука		10 (десет) Буџетски програми со релеватност за PPP		1.102.158.000		1.196.411.000	1.049.724.000		
1	Министерство за образование и наука		48	Изградба на факултет за информатички науки и компјутерско инженерство и факултет за физичка култура	250.000.000		-	1.4. Подигнување на нивото на човечкиот капитал во планските региони	

2	Министерство за образование и наука		ФА	ПРОГРАМА ЗА ОПРЕМУВАЊЕ НА ЛАБОРАТОРИИ	205.000.000	0	0	2.1. Подготвување на степенски на софрден развој во планските региони
3	Министерство за образование и наука	ПРОГРАМА ЗА ИЗГРАДА И РЕКОНСТРУКЦИЈА НА ОСНОВНИ УЧИЛИШТА ЗА 2016 ГОДИНА	ТА	ИЗГРАДА НА ОСНОВНИ УЧИЛИШТА	125.983.000	150.000.000	1.700.000.000	2.1. Демонстрацки ревитализација и обновување на дистрибуција на вкв.степенето помет, и внатре во планските региони
4	Министерство за образование и наука		ТВ	РЕКОНСТРУКЦИЈА НА ОСНОВНИ УЧИЛИШТА	25.500.000	28.500.000	27.000.000	2.1. Демонстрацки ревитализација и обновување на дистрибуција на вкв.степенето помет, и внатре во планските региони
5	Министерство за образование и наука	ПРОГРАМА ЗА ИЗГРАДА И РЕКОНСТРУКЦИЈА НА СРЕДНИ УЧИЛИШТА ЗА 2016 ГОДИНА	ТИ	ИЗГРАДА НА СРЕДНИ УЧИЛИШТА	35.000.000	50.000.000	45.000.000	2.1. Демонстрацки ревитализација и обновување на дистрибуција на вкв.степенето помет, и внатре во планските региони
6	Министерство за образование и наука		ТД	РЕКОНСТРУКЦИЈА НА СРЕДНИ УЧИЛИШТА	25.000.000	28.000.000	25.000.000	2.1. Демонстрацки ревитализација и обновување на дистрибуција на вкв.степенето помет, и внатре во планските региони
7	Министерство за образование и наука	ПРОГРАМА ЗА ОСТВАРУВАЊЕ И РАЗВОЈ НА ДЕЈНОСТА ВО УЧИЛИШКОТ СТАНДАРД ЗА 2016 ГОДИНА	ТШ	РЕКОНСТРУКЦИЈА НА УЧИЛИШКИ ДОМОНИ	2.100.000	2.800.000	2.800.000	2.4. Подготвување на степенски на софрден развој во планските региони

8	Министерство за образование и наука	Закон за задолжување на РМ кај Банката за развој при Советот на Европа по Рамковниот договор за заем за делумно финансирање на Проектот за изградба на физкултурни сали во основните училишта и рехабилитација на основните и средните училишта во Република Македонија ("Службен весник на Република Македонија" бр.134/11)	ТВ	ИЗГРАДБА НА УЧИЛИШНИ СПОРТСКИ САЛИ ВО ОСНОВНИ УЧИЛИШТА*	269.177.000 (без средствата утврдени на ставка 42)	652.090.000	628.208.000	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони
9	Министерство за образование и наука	Закон за задолжување на РМ кај Банката за развој при Советот на Европа по Рамковниот Договор за заем за делумно финансирање на „Проектот за изградба на физкултурни сали“ (Службен весник на Република Македонија" бр.84/08);	ТЕ	ИЗГРАДБА НА УЧИЛИШНИ СПОРТСКИ САЛИ ВО СРЕДНИ УЧИЛИШТА	66.398.000 (без средства утврдени на ставка 42)	155.021.000	1.716.000	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони
10	Министерство за образование и наука	ПРОГРАМА ЗА ОСТВАРУВАЊЕ И РАЗВОЈ НА ДЕЈНОСТА ВО СТУДЕНТСКИОТ СТАНДАРД ЗА 2016 ГОДИНА	ТК	ИЗГРАДБА И РЕКОНСТРУКЦИЈА НА СТУДЕНТСКИ ДОМОВИ	98.000.000	130.000.000	150.000.000	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони
Министерство за финансии-фондции на државата		5 (пет) Буџетски програми со релеватност за РРР			6.052.308.000	6.146.177.000	4.996.533.000	

1	Министерство за финансии-функции на државата	Национална програма на РМ за ИПА Компонентна ТАБЕ	МА	ПОМОШ ПРИ ТРАНСИЦИЈА И ИНСТИТУЦИОНАЛНА НАДГРАДБА	1.403.967.000	1.082.000.000	1.323.300.000	2.3. Зголемување и порамомерна дисперзија на инвестициите и вработеноста помеѓу и во рамките на регионите
2	Министерство за труд и социјална политика	ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВОЈ НА ЧОВЕЧКИТЕ РЕСУРСИ 2007 – 2013“	МГ	РАЗВОЈ НА ЧОВЕЧКИ РЕСУРСИ	469.981.000	210.000.000	0	1.4. Подигнување на нивото на човечкиот капитал во планските региони
3	Министерство за транспорт и врски Министерство за животна средина и просторно планирање	ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ	МВ	РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ	4.057.900.000	4.070.177.000	1.365.625.000	1.2. Развивање на современа и модерна инфраструктура во планските региони
4			МД	РУРАЛЕН РАЗВОЈ	67.460.000	300.000.000	374.808.000	2.5. Поддршка на подрачјата со специфични развојни потреби
5	Министерство за финансии-функции на државата		МЕ	ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕТРИСТАПНА ПОМОШ-ИПА2	53.000.000	484.000.000	1.931.800.000	2.2. Градење на функционално-просторни структури за подобро интегрирање на урбаните со руралните средини во планските региони
Министерство за финансии			1 (една)	Буџетски програми со релевантност за РРР	984.000.000	821.546.000	1.168.500.000	
1	Министерство за финансии	Закон за задолжување на Република Македонија со заем кај Меѓународната банка за обнова и развој-Светска банка по Договорот за заем за вториот проект за подобрување на општинските услуги ("Службен весник на Република Македонија" бр. 194/15)	2А	ПРОЕКТ ЗА ПОДОБРУВАЊЕ НА ОПШТИНСКИТЕ УСЛУГИ*	984.000.000	821.546.000	1.168.500.000	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони
Министерство за здравство			6 (шест)	Буџетски програми со релевантност за РРР	1.535.140.000	1.045.541.000	4.038.080.000	

1	Министерство за здравство	Закон за задолжување на Република Македонија кај Банката за развој при Советот на Европа по Рамковниот договор за заем за делумно финансирање на Проектот за реконструкција и доградба на јавните здравствени установи - прва фаза ("Службен весник на Република Македонија" бр.36/10)	1А	РЕКОНСТРУКЦИЈА И ДОГРАДБА НА ОБЈЕКТИТЕ НА ИЗУ ВО РМ	401.450.000 (безсредства утвртени во ставка 42)	39.041.000	0	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони	
2	Министерство за здравство		1Б	МЕДИЦИНСКА ОПРЕМА ЗА ПОТРЕБИТЕ НА ИЗУ ВО РМ	197.000.000	170.000.000	100.000.000	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони	
3	Министерство за здравство		1В	ИЗГРАДБА НА АМБУЛАНТИ ВО РУРАЛНИ ПОДРАЧЈА	1.500.000	0	0	2.5. Поддршка на подрачјата со специфични развојни потреби	
4	Министерство за здравство		1Е	КЛИНИЧКАТА БОЛНИЦА ВО ПЕТОВО И ОПШТА БОЛНИЦА КИЧЕВО	120.100.000	100.000.000	100.000.000	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони	
5	Министерство за здравство		1Ј	ИЗГРАДБА НА ПЕТ ЦЕНТАР	210.500.000 (без средства утвртени во ставка 42)	132.500.000	31.700.000	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони	
6	Министерство за здравство	Закон за задолжување на Република Македонија кај банката за развој при Советот на Европа по Рамковниот Договор за заем за финансирање на проектот за изградба и модернизација на Клиничкиот центар Мајка Тереза во Скопје и Регионалната Клиничка болница во Штип ("Службен весник на Република Македонија" бр.98/15)	1К	ИЗГРАДБА НА НОВ КЛИНИЧКИ ЦЕНТАР ВО СКОПЈЕ И ШТИП	606.090.000(без средства утвртени во ставка 42)	1.204.000.000	3.806.380.000	2.4. Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони	
Министерство за транспорт и врски			13 (тринесет) Буџетски програми со релевантност за РРР			3.811.011.000	5.975.227.440	5.202.777.000	
1	Министерство за транспорт и врски	ГОДИШНА ПРОГРАМА ЗА ИЗГРАДБА, ПРОДАЖБА И ОДРЖУВАЊЕ НА СТАЊЕНИОТ ПРОСТОР ВО СОПСТВЕНОСТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА 2016 ГОДИНА	2В	ИЗГРАДБА НА СОЦИЈАЛНИ СТАНОВИ	304.000.000	325.180.000	142.557.000	2.1. Демографска ревитализација и порамномерна дистрибуција на населението помеѓу и внатре во планските региони	

2	Министерство за транспорт и врски	Годишна Програма за финансирање на изработка на урбанистички планови, регулационски планови на генерални урбанистички планови, урбанистичко планска документација и урбанистичко-проектни документи за 2016 година	31	ИЗГРАДБА НА ПЛАН ДО МАНАСТИР МАНАСТИР ЗРЗЕ	67.800.000	0	0	0	1.2. Развивање на современа и модерна инфраструктура во општинските региони
3	Министерство за транспорт и врски	Годишна Програма за финансирање на изработка на урбанистички планови, регулационски планови на генерални урбанистички планови, урбанистичко планска документација и урбанистичко-проектни документи за 2016 година	30	УРБАНИЗАЦИОН ГРАДЕЖНИШТВО	18.000.000	-	-	-	2.2.1. Развивање на функционално-проектни структури за подобро интегрирање на урбаните со-руралните средини во општинските региони
4	Министерство за транспорт и врски	Закон за здолжување на Република Македонија со заем кај Кредитната банка за Европа – КФБ по Договорот за заем по проектот "Воведо и капацитети на општините фата ("Службен весник на Република Македонија" бр.114/09)	36	СОСВОЈАЦИ КАРАКИВАЦИЈА ЗА ООШТИНИТЕ	118.800.000	94.802.000	0	0	1.2. Развивање на современа и модерна инфраструктура во општинските региони
5	Министерство за транспорт и врски	Закон за здолжување на Република Македонија со заем кај Европската инвестициона банка по Договорот за заем по Проектот "Воведо и капацитети на општините фата ("Службен весник на Република Македонија" бр.114/09)	37	ИЗГРАДБА НА ПЕШАЧКИ ПАТЕКИ	26.000.000	34.000.000	30.000.000	30.000.000	1.5. Прекуживање и искористување на конкурентски предности на општинските региони
6	Министерство за транспорт и врски	Закон за здолжување на Република Македонија со заем кај Европската инвестициона банка по Договорот за заем по Проектот "Воведо и капацитети на општините фата ("Службен весник на Република Македонија" бр.114/09)	38	ПРОЕКТ ЗА ВОДОСТАВУВАЊЕ И СУВЕДУВАЊЕ НА ОТПАДНИ ВОДИ	488.740.000	889.500.000	755.157.000	755.157.000	1.7. Залогата на животната средина во општинските региони
7	Министерство за транспорт и врски	Закон за реализација на инфраструктурен проект на изградба на магистрален гасовод, Делница "Клешице-Блок станица 5 ("Службен весник на Република Македонија" 13/14) и Закон за здолжување на Република Македонија кај "Долге банка и Ерсте	3Д	ГАСИФИКАЦИЈА	916.000.000	1.845.000.000	1.537.500.000	1.537.500.000	1.6. Оптимално користење и задоволство на првостепените енергетските потенцијали во општинските региони

8	Министерство за транспорт и врски	Банка по договорот за заем за финансирање на Проектот "Диференцијација на Република Македонија - Фаза 1", делница Штип-Нестина, Битола и Делница Скопје-Тетово "Гаставари" ("Службен весник на РМ" 1931/5)	35	ЖИГАДА	30.000.000	120.000.000	360.000.000	1.5. Претопивање и искористување на конкурентски предности на планските региони
9	Министерство за транспорт и врски		3К	ИЗГРАДА НА ПОЛЈИ	102.000.000	70.000.000	70.000.000	1.5. Претопивање и искористување на конкурентски предности на планските региони
10	Министерство за транспорт и врски	Изградба на систем за водоснабдување за дел од населените места во општина Сопиште-Регионален водовод Патлишка Река и изградба на инфраструктурни објекти	3Ц	ИЗГРАДА НА СИСТЕМ ЗА ВОДОСНАБДУВАЊЕ-СОПИШТЕ И ИНФРАСТРУКТУРНИ ОБЈЕКТИ	66.876.000	0	0	1.2. Развивање на современа и модерна инфраструктура во планските региони
11	Министерство за транспорт и врски		3М	ТУРИСТИЧКИ РАЗВОЈИ И ЗОНИ	10.000.000	10.000.000	10.000.000	1.5. Претопивање и искористување на конкурентски предности на планските региони
12	Министерство за транспорт и врски		3У	ВОДОВОДНИ КАНАЛИЗАЦИЈА - ВИБЕГОВО	10.000.000	30.000.000	30.000.000	1.2. Развивање на современа и модерна инфраструктура во планските региони
13	Министерство за транспорт и врски	Закон за одобрување на Република Македонија со заем од Еволуиската банка за основа и развој на Проектот "Реабилитација на истовременост од железничката линија на Коридор УШ, фаза 1 - делница Куманово - Гелмаконице" ("Службен весник на Република Македонија 100/12 и 101/5). Закон за одобрување на Република	ДА	ИНВЕСТИЦИИ ВО ЖЕЛЕЗНИЦАТА ИНФРАСТРУКТУРА	1.922.795.000 1.702.795.000	2.776.332.556 2.556.739.000	2.487.563.000 2.267.563.000	1.2. Развивање на современа и модерна инфраструктура во планските региони

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство		3 (три) Буџетски програми со релеванност за РРР		332.600.000	485.612.000	586.333.000	
1	Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство	ПРОГРАМА ЗА ПРОШИРЕНА РЕПРОДУКЦИЈА НА ШУМИТЕ ЗА 2016 ГОДИНА	20	10.100.000			1.7. Заштита на животната средина во планските региони
2	Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство		6А	61.500.000	332.612.000	430.500.000	1.6. Оптимално користење и валоризација на природните ресурси и енергетските потенцијали во планските региони
3	Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство	Закон за задолжување на Република Македонија со заем кај Кредитната банка за обнова - КФВ по Договорот за заем за проектот „Навојување на јужната долина на реката Вардар - фаза П“ (133/09)	6Г	261.000.000 (без средствата во ставки 42,45 и 49)	153.000.000	155.833.000	1.6. Оптимално користење и валоризација на природните ресурси и енергетските потенцијали во планските региони
Македонија со заем кај Европската банка за обнова и развој по Договорот за заем за финансирање на Проектот „Изградба на нова и реконструкција на постојната делница Белаковице-Крива Паланка-Источниот дел од железничката пруга на Коридор VIII, фаза 2“), и Закон за задолжување на Република Македонија со заем кај Европската банка за обнова и развој по Договорот за заем за Проектот „за подобрување на железничката пруга на Коридорот 10“ (Службен весник на Република Македонија“ бр.124/10).							

2 Развојни приоритети на Стратегијата за регионален развој на Република Македонија

Стратешка цел 1.	
Конкурентни плански региони што се одликуваат со динамичен и одржлив развој	
<u>Приоритет 1.1.</u>	
<u>Поттикнување на економскиот раст во планските региони</u>	
1.1.1	<p>Обезбедување погодна деловна клима во планските региони преку следните активности:</p> <ul style="list-style-type: none"> Развој на систем за следење на условите за одвивање бизнис во регионот согласно критериумите на Индексот на СБ за услови за одвивање на бизнисот и критериумите за евалуација според Актот за мали бизниси на ЕУ. Редовни консултации со деловните луѓе од регионот околу условите за бизнис во регионот и влијанието на одредени законски промени. Повратно информирање на ресорните министерства и лобирање за соодветни измени и приспособувања во правец на барањата на бизнис-заедницата од регионот.
1.1.2	<p>Подигнување на капацитетот на деловните субјекти од планските региони за пристап до расположливите финансиски средства за развој на бизнисот преку активности како што се:</p> <ul style="list-style-type: none"> Обуки за претпријатијата во регионите со цел оспособување на нивните менаџерски структури и работни тимови за пристап до кредити и до другите форми на финансирање на развојот. Советувања, менторства и резидентни експерти за помош на менаџерските структури при нивниот пристап до кредитите и другите форми на финансирање на развојот. Организирање клубови на приватни инвеститори (бизнис-ангели) и гарантни фондови и средби со претпријатијата кои имаат деловна идеја за која бараат инвеститори.
1.1.3	<p>Подигнување на капацитетот на планските региони за препознавање, промовирање и реализирање на потенцијалот за инвестиции во планските региони преку активности како што се:</p> <ul style="list-style-type: none"> Обуки на сите вклучени субјекти во регионалниот и локалниот економски развој во подигнување на нивниот капацитет за препознавање, промовирање и реализирање на потенцијалот за инвестиции на нивните плански региони. Организирање здруженија и клубови за развој на бизнисот, посебно на малиот и вмрежување со слични клубови во другите региони и странство. Заеднички проекти со развиени региони во функција на размена на искуства од нефинансиски облици на поддршка на инвестициите.
1.1.4	<p>Обезбедување повисоки облици на поттикнување на регионалниот економски развој преку активности на:</p> <ul style="list-style-type: none"> Отворање центри за развој на бизнисот, инкубатори, бизнис-акцелератори, индустриски паркови. Поттикнување кластерски здруженија, вмрежување и соработка со партнерски региони за препознавање, промовирање и реализирање на потенцијалот за развој на регионот. Обуки, менторство и студиски практики во развиени региони за организирање повисоки облици за регионален развој и за пристап до иновативните фондови на ЕУ.
1.1.5	<p>Обезбедување облици на поттикнување на регионалниот економски развој базирани на поголема вклученост на дијаспората преку активности на:</p> <ul style="list-style-type: none"> Организација на промотивни настани за инвестициските можности на регионот. Вмрежување со асоцијациите и клубовите на нашите сонародници во странство. Организација на деловни мисии и студиски посети на двете страни со цел препознавање, промовирање и реализирање на потенцијалот за развој на регионот.
1.1.6	<p>Обезбедување облици на поттикнување на претприемништвото на невработените преку активности на:</p> <ul style="list-style-type: none"> Обуки за невработените, особено младите и жените за самовработување и за предностите од регистриран бизнис. Програми за финансиска поддршка на новоотворените бизниси во текот на првите три години. Програми и форми за логистичка поддршка на новоотворени микропретпријатија (бизнис-центри, инкубатори, спонзорирани и споделени режиски трошоци, сметководни и правни услуги, деловно советување сл.). Поттикнување на првото вработувањето во постојни деловни субјекти. Поттикнување за вработување постари невработени лица посебно на оние по прогласување за технолошки вишок или стечај на работодавачот.
1.1.7	<p>Обезбедување поддршка при формирање кластери и деловни мрежи во планските региони преку:</p> <ul style="list-style-type: none"> Обуки за важноста и вредноста од кластерското здружување. Поттикнување групи бизниси да се организираат и како кластер. Помош при отворање нови кластери во регионите. Помош на постојните кластери во нивната работа на терен. Размена на искуства околу кластерите со други земји и региони во ЕУ.
1.1.8	<p>Промовирање и користење на јавното приватно партнерство и други форми на социјално претприемништво за обогатување на понудата на регионот преку активности како што се:</p> <ul style="list-style-type: none"> Обуки за предностите на социјалното претприемништво на претпријатијата и на населението во

	<p>планските региони.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Организирање конкурси за проекти кои би се реализирале како партнерство помеѓу јавниот сектор и бизнисот со цел обезбедување содржини за кои инаку би немало доволно деловен интерес во регионот. • Соработка и размена на искуства со региони и инвеститори од други земји. <p>1.1.9. Јакнење на координацијата меѓу сите институции релевантни за регионалниот развој на национално, регионално и локално ниво, а посебно преку:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Организирање денови на регионите како промотивен настан секоја година во друг регион и гостување со истиот настан барем во еден регион во странство. • Одржување редовна меѓународна конференција или симпозиум со цел размена на доктрини и најдобра практика во регионалниот развој.
<p>Приоритет 1.2. Развивање на современа и модерна инфраструктура во планските региони</p>	
	<p>1.2.1 Осовременување на постојната мрежа на „А“ патишта</p> <ul style="list-style-type: none"> • „А1“ делници: Куманово – Миладиновци, Неготино – Демир Капија, Смоквица – Гевгелија и Велес – Катланово (Североисточен, Скопски, Вардарски и Југоисточен регион) • „А3“ делници: Велес – Штип и Ресен – Битола (Вардарски, Источен и Пелагониски) • „А4“ делници: Радовиш – Струмица, Струмица – Ново Село – Граница со Бугарија (Југоисточен регион) <p>1.2.2 Градба на нови делници на мрежата на „А“ патишта</p> <ul style="list-style-type: none"> • „А1“ делници: Демир Капија – Смоквица, Градско – Прилеп (Росоман) (Вардарски и Пелагониски регион) • „А2“ делници: Кичево – Охрид, Требеништа – Струга и Ранковци – Крива Паланка (Југозападен и Североисточен регион) • „А3“ делници: Охрид – Пештани и Штип – Кочани (Југозападен и Источен регион) • „А4“ делници: Миладиновци – Штип и Штип – Радовиш (Скопски, Источен и Југоисточен) <p>1.2.3 Осовременување на постојните регионални патишта</p> <ul style="list-style-type: none"> • Р 1105 Г. п. Нов Дојран – Николки (Југоисточен регион) • Р 1105, Р 1401 Струмица – Рабово – Дојран – граница со Грција (Југоисточен регион) • Р 1109 Гевгелија – Богданци – Р 1105 (Југоисточен регион) • Р 1201 Струга – Дебар (Југозападен регион) • Р 1202 Спој со А4 (Ново Село) – Маврово – Жировница – Дебар (Југозападен регион) • Р 1206 Тетово – Пирок – Гостивар (Полошки регион) • Р 1209 Тетово – Попова Шапка (Полошки регион) • Р 2233 Тетово – Брвеница – Чегране – Гостивар (Полошки регион) • Р 2235 Маврови Анови – Маврово (Полошки регион) • Р 2248 Мелнички мост – Центар Жупа (Југозападен регион) • Р 2335 Кривогаштани – Обршани – Воѓани (Пелагониски регион) • Р 2336 Лажани – Ропотово – Црнилиште (Вардарски и Пелагониски регион) • Р 2343 Делчево – Голак (Источен регион) <p>1.2.4 Изградба на нови регионални делници</p> <ul style="list-style-type: none"> • Р 1108 Смирлива Вода – Кожуф (Југоисточен регион) • Р 1210 Тораница – Саса (Крива Паланка – М. Каменица) (Источен регион) • Р 1309 Пробиштип – Ски-центар „Пониква“ (Источен регион) • Р 1402 С. Коњарево – Н. Коњарево (Југоисточен регион) • Р 1402 Мокрино – Смолари (Југоисточен регион) • Р 2434 Липович – Рич (Југоисточен регион) • Р 2334 Кучичино – Витолиште (Источен регион) • Р 2246 Гарски Мост – Извор (Југозападен регион) • Р 29217 Коњух – Бељаковце (Североисточен регион) • Р 29272 Опае – Станчиќ – Граница со Косово (Скопски регион) <p>1.2.5 Осовременување на постојните локални патишта (<i>сите плански региони</i>)</p> <p>1.2.6 Градење нови локални патишта (<i>сите плански региони</i>)</p> <p>1.2.7 Реконструкција и модернизација на постојната железничка инфраструктура (<i>Скопски, Вардарски, Североисточен, Пелагониски и Источен плански регион</i>)</p> <p>1.2.8 Изградба на нови железнички линии за интегрирање на железничкиот систем на Република Македонија со соседните земји (<i>Североисточен регион</i>)</p> <p>1.2.9 Обезбедување поголема опслуженост на регионите со железнички услуги (<i>сите плански региони</i>)</p> <p>1.2.10 Изградба на мултимодални транспортни јазли</p> <ul style="list-style-type: none"> • Изградба на мултимодални транспортни јазли во Скопје (Скопски регион). <p>1.2.12 Проширување на инфраструктурата за воздушен сообраќај</p> <ul style="list-style-type: none"> • Изградба на нов карго-аеродром во близина на Штип (Источен регион). • Користење на постојните спортски аеродроми и стопански леталишта во економски цели (сите плански региони). • Изградба на аеродром за спортски и стопански економски цели (Југоисточен регион).

Приоритет 1.3.	
Препознавање и искористување на иновативниот потенцијал и подигнување на техничко-технолошката основа на носечките индустрии во планските региони	
1.3.1	<p>Спроведувањето на мерките определени со Индустриската политика на Република Македонија</p> <ul style="list-style-type: none"> Програми насочени кон поддршка на техничко-технолошкиот развој, зголемена конкурентност и производи и услуги на стопанството со повисока додадена вредност. Програми за поттикнување на иновативноста преку апликативните научни проекти (поврзување стопанство – наука). Програми за поттикнување еколошки коректно производство и одржлив развој на мали и средни претпријатија согласно Актот за мали бизниси на ЕУ.
1.3.2	<p>Идентификување на потребите за подигнување на техничко-технолошката основа на индустриите и дејностите со капацитет за развој, вклучувајќи активности за:</p> <ul style="list-style-type: none"> Изработка на регионални студии за идентификување на дејностите со потенцијал за развој. Студии за дефинирање на практичните потреби на тие дејности во доменот на инфраструктура, обуки на кадар, логистика и слично.
1.3.3	<p>Поддршка на истражувањата за технолошки развој и иновации преку програми и активности како што се:</p> <ul style="list-style-type: none"> Проекти за финансиска и нефинансиска помош на развојот. Проекти со кофинансирање бизнис-образование. Размена на експерти, менторство, студиски престои на стручни кадри во центри за применети истражувања во странство. Развој на такви центри за применети истражувања во регионите.
1.3.4	<p>Поврзување и поедноставен пристап на претпријатијата, посебно на малите и средни до научно-истражувачката инфраструктура во регионите преку:</p> <ul style="list-style-type: none"> Поддршка на вмрежувањето во тројната спирала на развојот. Поддршка за апликативни проекти со иновативен пристап во технологијата, но и во маркетингот и менаџерската практика.
1.3.5	<p>Креирање бизнис-инкубатори, индустриски паркови и кластери од доменот на висока технологија преку:</p> <ul style="list-style-type: none"> Основање повеќе регионални центри за поддршка на технички софистицирани бизниси со капацитет за иновативност. Организирање разни клубови за соработка, промотивни програми насочени кон младите во регионот и сл.
1.3.6	<p>Промовирање форми на социјално претприемништво, заеднички вложувања и јавни приватни партнерства за развивање и трансфер на нови технологии во регионите преку активности како што се:</p> <ul style="list-style-type: none"> Идентификување можности за развивање и трансфер на нови технологии преку форми на социјално претприемништво, заеднички вложувања и јавно приватно партнерство. Промоција и логистичка поддршка при реализација на таквите проекти во регионот.
1.3.7	<p>Поттикнување на формирањето „центри на извонредност“ во претпријатијата и институциите во регионите во вид на:</p> <ul style="list-style-type: none"> Промоција на концептот „центри на извонредност“ и барање потенцијални такви центри во регионот. Кофинансирање на нивното основање и работа и логистика за нив. Нивно искористување во функција на подигнување на профилот на регионот кај инвеститорите во земјата и во странство.
1.3.8	<p>Поддршка на МСП за усвојување и ефикасно користење напредни маркетинг и менаџмент-практики и информатички системи:</p> <ul style="list-style-type: none"> Поттикнување проекти за соработка и бизнис-наука во барање можни форми на унапредување на софистицираноста на бизнисите од регионите во доменот на маркетингот, управувањето и ИКТ и автоматика. Кофинансирање на проектите на малите и средни претпријатија воведувани со партнерство со домашни и странски научни и истражувачки единици.
1.3.9	<p>Препознавање, развивање и искористување на иновативниот потенцијал на младата популација преку активности како што се:</p> <ul style="list-style-type: none"> Развивање програми за наставни и воннаставни активности, натпревари и изложби низ кои ќе се промовира иновативниот потенцијал на младата популација. Обезбедување фондови за стипендии, национални и регионални награди за проекти кои го развиваат и го валоризираат иновативниот потенцијал на младата популација воопшто, а посебно во доменот на екологијата и енергетската ефикасност. Помош на младите при настап на соодветните конкурси и натпревари на национално и особено на интернационално ниво.
Приоритет 1.4.	
Подигнување на нивото на човечкиот капитал во планските региони	
1.4.1	<p>Програми за поголем опфат на населението во средно образование (сите плански региони, согласно Законот за измена и дополнување на законот за средно образование).</p>
1.4.2	<p>Програми за поголема опфатеност на населението во високото образование (Полошки, Источен, Југоисточен, Североисточен, Југозападен и Вардарски плански регион).</p>
1.4.3	<p>Развивање и имплементација на систем за доживотно учење во соработка со Центрите за регионален развој, согласно потребите на пазарот на трудот (сите плански региони).</p>

1.4.4	Обезбедување поголема вклученост на женското население во формалните образовни процеси и системот на доживотно учење, посебно во Полошкиот, Југозападниот регион и во региони кои имаат поголема концентрација на заедниците кои заостануваат во опфатот на женското население во образовниот процес, согласно потребите на пазарот на трудот и во согласност со ЦРПР: Родова сензибилизација, Сензибилизација на пошироката општествена јавност и Промовирање успешни жени.
1.4.5	Приспособување наставни планови и програми на потребите на стопанството и карактеристиките на регионот, во соработка со ЦРПР, вклучувајќи ги и јавните високообразовните институции.
1.4.6	Градење капацитети на работните клубови и центрите за професионална ориентација согласно карактеристиките на пазарот на трудот во регионите, во соработка со ЦРПР (сите плански региони).
1.4.7	Креирање јавни приватни партнерства за поддршка на вработувањата на младите образовани стручни кадри (сите плански региони).
1.4.8	Приспособување на наставниот план и програми во средно, посредно и високо образование во соработка со Центрите согласно потребите на економските субјекти во регионот (сите плански региони).
1.4.9	Креирање предуслови за повратни текови на интелектуалната емиграција и намалување на „одлив на мозоци“, како и обезбедување премин кон прилив на високообразовни кадри во Република Македонија.
1.4.10	Институционална поддршка на приватните бизнис-иницијативи на високообразовните кадри и специјалисти што емигрирале во странство (сите плански региони).
Приоритет 1.5.	
Препознавање и искористување на конкурентските предности на планските региони	
1.5.1	Идентификување на дејностите во кои регионот има конкурентска предност и со нив најдобро се користат неговите економски потенцијали, и тоа преку активности на: <ul style="list-style-type: none"> • Подготовка на научни студии за идентификување на дејностите со конкурентска предност. • Подготовка на физибилити-студии за искористување на утврдените конкурентски предности во регионот. • Промовирање на конкурентските предности на регионот пред потенцијални инвеститори.
1.5.2	Поддршка на дејностите во кои регионите утврдиле конкурентска предност во вид на активности како што се: <ul style="list-style-type: none"> • Подготовка и реализација на програми за финансиска и нефинансиска поддршка на претпријатијата, посебно на МСП при вложувања во дејностите во кои регионите претходно утврдиле конкурентска предност.
1.5.3	Поддршка при заштита на регионалните брендови и на производите со препознатливо географско потекло од планските региони, како што се: <ul style="list-style-type: none"> • Програми за подигнување на свеста за вредноста на заштитата на трговските марки. • Програми за финансиска и нефинансиска помош на МСП при заштита на нивните трговски марки. • Програми и проекти за регистрирање и заштита на географското потеклото на производите по кои регионите се познати пошироко.
1.5.4	Поддршка на развојот на носечките индустрии во регионот посебно при вложувања во висока технологија, маркетинг, менаџерски процеси и еколошки ефикасни постројки: <ul style="list-style-type: none"> • Програми за логистичка помош и кофинансирање посебно на МСП при инвестиции во напредни маркетинг и менаџмент, ИКТ, автоматика, еколошки и енергетски ефикасни системи. • Понуда на слободни локации и друга инфраструктура и други поволности што регионите може да ги понудат за таквите проекти.
1.5.5	Поддршка на развојот на дејностите базирани врз висока технологија, модерна логистика, деловни услуги и софтвер низ активности и: <ul style="list-style-type: none"> • Програми за логистичка помош, посебно на МСП при нивните инвестиции во дејности од висока технологија, модерна логистика, деловни услуги и софтвер. • Понуда на слободни локации и друга инфраструктура и поволности што регионите може да ги понудат за таквите проекти. • Кофинансирање на обуките на работна сила потребни за тие дејности.
1.5.6	Креирање модерен и конкурентски земјоделски сектор и преработувачка индустрија низ активности како што се: <ul style="list-style-type: none"> • Подготовка на студии и програми како современо поледелство, овоштарство, лозарство, градинарство, сточарство, апикултура и рибен фонд. • Подготовка на студии и програми за развој на органско производство во регионите. • Подготовка на студии и програми за развој на преработувачката индустрија во регионите. • Обуки и едукација на земјоделците, фармерите, преработувачите и трговците. • Отворање регионални логистички центри со потребната инфраструктура.
1.5.7	Оптимално користење на природното богатство на регионите во функција на развој на туризмот преку активности на: <ul style="list-style-type: none"> • Мапирање на природните споменици во регионот. • Изработка на физибилити-студии за користење на природното богатство на регионите за туристички цели. • Обезбедување институционална поддршка за развивање различни видови туризам базирани врз искористување на природното богатство на регионите во соработка со Агенцијата за промоција и поддршка на туризмот.

1.5.8	<p>Заштита и искористување на културно-историското наследство на регионите во функција на развој туризам преку активности на:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Мапирање локалитети, културно-историски и природни споменици во регионите во соработка со Министерството за култура. • Изработка на физибилити-студии за користење на културно-историското наследство на регионите за туристички цели. • Туристичко промовирање на регионите врз основа на културно-историското наследство. • Обезбедување институционална поддршка за развивање различни видови туризам базирани врз културно-историското наследство на регионите во соработка со Агенцијата за промоција и поддршка на туризмот
<p>Приоритет 1.6. Оптимално користење и валоризација на природните ресурси и енергетските потенцијали во планските региони</p>	
1.6.1	<p>Создавање претпоставки за оптимално користење на резервите јаглен за производство на електрична енергија:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Рационално користење на резервите јаглен за производство на електрична енергија во ТЕ „Битола“ и ТЕ „Осломеј“ преку модернизација и ревитализација на постојните производствени капацитети (Пелагониски и Југозападен плански регион). • Отворање нови јагленови наоѓалишта. • Создавање услови за експлоатација на јагленовите басени Мариово и изградба на ТЕ „Мариово“ (Вардарски регион).
1.6.2	<p>Создавање претпоставки за поголемо искористување на хидропотенцијалот во планските региони.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Искористување на хидропотенцијалот на реката Црна преку изградба на ХЕЦ „Галиште“ и ХЕЦ „Чебрен“ на Црна Река (Пелагониски плански регион). • Реализација на ХЕЦ „Луково Поле“ и ХЕЦ „Бошков Мост“ (Југозападен и Полошки плански регион). • Искористување на хидропотенцијалот на реката Вардар преку реализација на енергетскиот проект „Вардарска долина“ и изградба на ХЕЦ „Велес“ и ХЕЦ „Градец“ (Вардарски плански регион). • Реализација на малите ХЕЦ за производство на електрична енергија (сите плански региони).
1.6.3	<p>Поттикнување на користењето на соларната енергија (сите плански региони).</p>
1.6.4	<p>Поттикнување на користењето на биомасата за производство на енергија (сите плански региони).</p>
1.6.5	<p>Поттикнување на користењето енергија од ветерот (Југоисточен плански регион).</p>
1.6.6	<p>Користење на енергијата од геотермалните извори во економски цели (Источен, Југоисточен, Југозападен, Скопски и Североисточен плански регион).</p>
1.6.7	<p>Создавање предуслови за подобро искористување на енергетскиот систем на природен гас:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Изградба на нови гасни термоенергетски објекти за производство на електрична и/или топлинска енергија за индустриските капацитети (Североисточен, Скопски и Вардарски плански регион). • Спроведување на гасоводниот систем до ТЕЦ „Неготино“ за производство на електрична енергија (Вардарски плански регион). • Гасификација на Куманово, Крива Паланка, Кратово, Тетово и Гостивар (Североисточен плански регион и Полошки регион). • Гасификација на подрачјето на градот Скопје (Скопски плански регион).
<p>Приоритет 1.7. Заштита на животната средина во планските региони</p>	
1.7.1.	<p>Обезбедување добра статистичка основа за различни аспекти поврзани со животната средина на ниво на плански региони.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Зголемување на бројот на индикатори со кои се следи животната средина на национално ниво. • Воведување индикатори на регионално ниво со кои се следи состојбата на животната средина во секој регион посебно.
1.7.2	<p>Преземање мерки за заштита на почвата (сите региони).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Рекултивирање загадена почва. • Санација на индустриски контаминирани локалитети. • Изградба на мерки против ерозија на земјиштето. • Заштита на речните корита. • Преземање агро-еколошки мерки.
1.7.3	<p>Заштита на површинските и подземните води (сите региони).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Реконструкција/санација на системите за водоснабдување во урбаните центри. • Изградба на нови системи за водоснабдување во руралните области. • Реконструкција и санација на системите за одведување на отпадните води во урбаните центри. • Изградба на системи за одведување на комуналните отпадни води во руралните населби. • Комплетирање на системите за одведување комунални отпадни води и изградба на пречистителни станици во урбаните центри. • Воведување интегриран пристап на заштитата на водите по речни сливови. • Подобрување на системот за следење на состојбата на површинските и подземните води. • Дефинирање на заштитните зони на тековните и можните идни извори на вода за пиење.
1.7.4	<p>Подобрување на управувањето со цврстиот отпад (сите региони).</p>

<p>1.7.5</p> <p>1.7.6</p> <p>1.7.7</p> <p>1.7.8</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Изградба на регионални депонии согласно стандардите за заштита на животната средина. • Санација и осовременување на постојните депонии согласно стандардите за заштита на животната средина. • Воведување мерки за рециклирање и преработка на отпадот. • Воведување услуга на подигнување и депонирање комунален отпад во руралните населби. • Намалување на количеството на издувни гасови од патничкиот сообраќај. • Подобрување на квалитетот на горивата преку воведување повисок стандард на квалитет на горива. • Ограничување на увозот на стари возила (енго 4). • Поттикнување на користењето алтернативни горива во сообраќајот. • Поттикнување на користењето возила со високи еколошки стандарди. <p>Заштита на биодиверзитетот.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Подготовка на регионални економски студии за процена на природните вредности. • Развивање одржливи финансиски планови за секое заштитено подрачје. • Прогласување нови заштитени подрачја. • Подготовка на планови за управување со заштитените подрачја. • Дефинирање национална црвена листа и распоредот на заштитени видови. • Подготовка на регионални бизнис-планови и маркетинг-планови за промоција, заштита и управување на заштитените подрачја. • Едукативни активности за зачувување, заштита и промоција на заштитените подрачја. • Посумување и заштита на шумите. <p>Намалување на загадувањето на воздухот во урбаните центри.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Зголемување на зелените површини во градовите. • Поддршка на мерки за промена на начинот на загревање на индивидуалните станбени објекти (класично загревање на дрва). • Примена на законските обврски на индустриските капацитети во однос на заштитата на животната средина. • Целосна гасификација на индустријата. • Делумно или целосно ограничување на сообраќајот во центрите на градовите. • Електрификација на јавниот градски сообраќај или користење на гасот во јавниот градски сообраќај. <p>Ублажување на последиците од климатските промени.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Подготовка на Регионални и локални стратегии за справување со климатските промени. • Поддршка на активности за подобрување на енергетската ефикасност на станбените и јавните објекти. • Кампањи за подигнување на јавната свест во однос на последиците од климатските промени. • Воведување нови и ефикасни системи за наводнување со системи за микронаводнување.
---	--

Стратешка цел 2.	
Поголема демографска, економска, социјална и просторна кохезија помеѓу и во рамките на планските региони во Република Македонија	
Приоритет 2.1.	
Демографска ревитализација и порамномерна дистрибуција на населението помеѓу и внатре во планските региони	
<p>2.1.1.</p> <p>2.1.2.</p>	<p>Демографска ревитализација на планските региони и општините (сите плански региони):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Унапредување на правната рамка и институционалната поддршка за поттикнување на наталитетот во општините со негативен или низок природен прираст на населението (согласно Популационата политика и Стратегијата за демографски развој 2008-2015). • Унапредување на примарната здравствена заштита за унапредување на репродуктивното здравје и мајчинството. • Подобрување на пристапот и квалитетот на примарната здравствена заштита за доенчињата и малите деца. • Подобрување на здравствената заштита за постарите лица. <p>Намалување на нерамномерната дистрибуција на населението меѓу планските региони:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Намалување на концентрацијата на населението во Скопскиот плански регион преку обезбедување инфраструктура за високо образование, социјална и здравствена заштита, култура и други аспекти на општествениот живот во другите плански региони. • Креирање претпоставки за помали миграциски текови меѓу планските региони (посебно кон Скопскиот регион), преку поттикнување на инвестициите и зголемување на бројот на работни места во планските региони. • Обезбедување даночни и други поволности за градење станбени населби во другите плански региони (надвор од Скопскиот). • Обезбедување квалитетен, сигурен и брз јавен транспорт меѓу планските региони. • Обезбедување брзи и квалитетни комуникациски врски за економски и други потреби на населението во планските региони.

	<p>2.1.3. Намалување на нерамномерната дистрибуција на населението внатре во регионите (сите плански региони):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Намалување на високата концентрација на населението во поголемите урбани центри на регионите преку обезбедување инфраструктура за квалитетно основно и средно образование, социјална и здравствена заштита во помалите општини и, посебно, во руралните средини. • Креирање претпоставки за намалување на внатрешните миграции кон урбаните центри преку ревитализација на животот во малите општини и, посебно, во руралните средини. • Повластени даночни стапки за живот и работа во малите општини и во руралните средини со низок демографски индекс во рамките на планските региони. • Обезбедување квалитетен, сигурен и брз локален јавен транспорт во рамките на планските региони кој ќе биде достапен до сите граѓани. • Обезбедување добра покриеност на населението од малите општини и, посебно, во руралните средини со комуникациски врски.
<p>Приоритет 2.2. Градење на функционално-просторни структури за подобро интегрирање на урбаните со руралните средини во планските региони</p>	
	<p>1.8. Поголема покриеност на планските региони со просторно-планска документација за планирање на урбаниот и другите сегменти од развојот (сите плански региони):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Изработка на просторни планови за планските региони. • Изработка на просторни планови за општините. <p>1.9. Унапредување на правната и институционалната рамка за реализација на просторно-планската документација (сите плански региони):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Градење капацитети на државно, регионално и општинско ниво за реализација на просторните планови и создавање систем за следење на реализацијата. <p>1.10. Обезбедување кохерентност на просторот преку заштита на високопродуктивното земјоделско земјиште од неконтролирана пренамена во градежно (сите плански региони):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Изработка на студии и бази на податоци за квалитетот и намената на земјоделското земјиште. <p>1.11. Поврзување на помалите општини и руралните средини со поголемите урбани центри во заеднички економски, образовни, социјални и културни проекти (сите плански региони):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Изработка на студии и истражувања во областа на економијата, образованието, социјалата и културата за поврзување на помалите општини и руралните средини со поголемите урбани центри во функција на полицентричниот развоен модел. <p>1.12. Обезбедување едноставен, брз и финансиски достапен пристап на граѓаните од руралните општини и малите средини до урбаните центри за активности поврзани со работа, образование, социјален и културен живот (сите плански региони):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Изработка на студии и техничка документација за комуникациско поврзување на руралните општини и малите средини до урбаните центри. • Воведување е-услуги во општините и во јавните институции. <p>1.13. Подобрување на квалитетот на живот во помалите општини и во руралните средини преку обезбедување поголема покриеност со здравствени и социјални услуги и културни настани (сите плански региони):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Изработка на студии и истражувања за потребите во областа на здравствените и социјалните услуги и културни настани во помалите општини и во руралните средини. <p>1.14. Афирмирање на предностите за живот во помалите општини и во руралните средини (сите плански региони):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Градење капацитети на државно, регионално и општинско ниво за афирмирање на предностите за живот во помалите општини и во руралните средини.
<p>Приоритет 2.3. Зголемување и порамномерна дисперзија на инвестициите и вработеноста помеѓу и во рамките на регионите</p>	
	<p>2.3.1. Намалување на нерамномерната дистрибуција на инвестициите и вработеноста помеѓу планските региони преку активности на:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Промоција на потенцијалот за инвестиции во помалку развиените региони. • Кампањи и средства за обезбедување подобар пристап на претприемачите од помалку развиените региони до средства за финансирање на нивниот развој. • Обезбедување нови работни места во помалку развиените региони и за подигнување на капацитетот и флексибилноста на работната сила во нив. • Развој на погодности за високообразовната работна сила при нејзино вработување во помалку развиените региони. <p>2.3.2. Намалување на нерамномерната дистрибуција на инвестициите и вработеноста внатре во регионите, вклучувајќи активности на:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Промоција на можностите за инвестирање во малите општини и во руралните средини на поедините плански региони. • Развој на посебни програми за полесен пристап до капитал за инвестиции во малите општини и во рурални средини на поедините плански региони. • Активни мерки за вработување достапни во малите општини и во руралните средини на поедините плански региони.

	<ul style="list-style-type: none"> • Промоција на јавни приватни партнерства и други форми на социјално претприемништво за поттикнување на инвестициите во малите општини и во руралните средини на поедините плански региони. • Достапност на образовни установи, основни училишта, средни школи, а онаму каде што тоа е оправдано, и организирање подрачни единици на универзитетите во малите општини и во руралните средини на поедините плански региони. • Програми за реални погодности за високообразовната работна сила при вработување во малите општини и во руралните средини на планските регионите.
Приоритет 2.4.	
Подигнување на степенот на социјален развој во планските региони	
2.4.1	<p>Подигнување на стандардот на домување во планските региони.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Новоизградени станovi/индивидуални куќи со градежна дозвола. • Обезбедување можности за приклучување на сите станovi во комунални мрежи; водовод/канализација/струја, интернет-мрежа. • Степен на опременост на станovi со санитарни јазли со пречистителни станици (сите плански региони).
2.4.2	Обезбедување целосна покриеност на населението со здравствено осигурување (сите плански региони).
2.4.3	Преструктурирање на здравственото осигурување согласно Здравствената мапа во државно и во регионално и општинско ниво (сите плански региони).
2.4.4	Отворање центар за терцијарна здравствена нега во Битола согласно Медицинската мапа на Р. Македонија.
2.4.5	Подобрување на заштитата и грижата за лица со функционални и ментални нарушувања на ниво на плански регион (сите плански региони).
2.4.6	Зголемување на социјалната и детската заштита на населението согласно демографските промени во регионите/општините (сите плански региони).
2.4.7	Отворање домови и/или обезбедување услови за згрижување стари лица, посебно во малите општини и во руралните средини (сите плански региони).
2.4.8	<p>Отворање детски градинки и/или обезбедување услови за згрижување на децата, посебно во малите општини и во руралните средини (сите плански региони).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Отворање нови детски градинки, особено во руралните средини. • Воведување на алтернативните форми на згрижување.
Приоритет 2.5.	
Поддршка на подрачјата со специфични развојни потреби	
1.5..	<p>Изработка на планска документација за подрачјата со специфични развојни потреби.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Унапредување на правната и институционалната рамка за идентификување и поддршка на подрачјата со специфични развојни потреби. • Изработка на студии и истражувања за потенцијалите и можностите за развој на подрачјата со специфични развојни потреби. • Изработка на планска документација за подрачјата со специфични развојни потреби.
2.5..	<p>Подобрување на сообраќајната и комуналната инфраструктура на ридско-планските, пограничните и руралните подрачја и нивно поврзување со најблиските урбани центри.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Изработка на студии и техничка документација за сообраќајната и комуналната инфраструктура на подрачјата со специфични развојни потреби. • Создавање систем за планирање и следење на реализацијата на плановите за подрачјата со специфични развојни потреби.
3.5..	<p>Поттикнување на прекуграничната соработка на пограничните места за економски, културни, социјални и други цели.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Изработка на студии и стратешки плански документи за управување и развој на пограничните области.
4.5..	<p>Ревитализација на руралните подрачја преку подобрување на условите за живот и работа на населението.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Целни инвестиции во комуналната и социјалната инфраструктура во руралните подрачја. • Зајакнување на свеста и вештините за воспоставување LEADER и создавање Локални акциски групи како идна ИПАРД-мерка.
5.5..	<p>Креирање препознатливост и заштита на културно-историското наследство и природното богатство во подрачјата заштитени со закон.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Изработка на студии, елаборати и стратешки плански документи за управување и развој на туризмот во подрачјата со специфични развојни потреби. • Целни инвестиции за заштита и валоризација на културно-историското наследство и природното богатство во подрачјата заштитени со закон. • Целни инвестиции за развој/подобрување на туристичката инфраструктура.
Приоритет 2.6.	
Развивање на прекуграничната и меѓусебната соработка на планските региони	
1.6..	<p>Подигнување на информираноста за можностите и за условите, како и начинот на користење на расположливите фондови за прекугранична соработка.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Организирање информативни и медиумски настани за можностите за прекугранична соработка.

2.6..	Развој на капацитетите на заинтересираните страни во планските региони за користење на расположивите фондови за прекугранична соработка. <ul style="list-style-type: none"> • Организирање обуки за развој на капацитетите на заинтересираните страни за планирање, припрема, изработка, аплицирање, реализација и мониторинг на прекуграничните проекти.
3.6..	Обезбедување институционална поддршка на заинтересираните страни за подготовка и реализација на прекугранични проекти. <ul style="list-style-type: none"> • Воспоставување фонд за подготовка и реализација на прекугранични проекти.
4.6..	Поттикнување на меѓусебната соработка на регионите за подготовка и реализација на заеднички проекти од областа на инфраструктурата, животната средина, заштита на природното и културното наследство и други области од заеднички интерес. <ul style="list-style-type: none"> • Идентификување и подготовка на заеднички проекти од страна на регионите.
5.6..	Вмрежување и размена на искуства со региони од ЕУ. <ul style="list-style-type: none"> • Развој на капацитети на заинтересираните страни за вмрежување и соработка со партнери од регионите од ЕУ.
<u>Приоритет 2.7.</u>	
<u>Подигнување на капацитетите за планирање и реализација на развојот во планските региони</u>	
1.7..	Подигнување на јавната свест за политиката за рамномерен регионален развој.
2.7..	Подигнување на капацитетите на надлежните државни институции, советите и центрите за развој на планските региони и единиците за локална самоуправа за планирање и спроведување на политиката за рамномерен регионален развој: <ul style="list-style-type: none"> • Подигнување на квантитетот и квалитетот на човечките ресурси кај заинтересираните страни за рамномерниот регионален развој во РМ. • Подобрување на хоризонталната и вертикалната координација за подобра имплементација на политиката за регионален развој, програмирањето и искористувањето на ИПА-фондовите и другите достапни развојни фондови. • Поттикнување на јавните приватни партнерства за преземање иницијативи важни за развојот на регионот.
3.7..	Обезбедување добра статистичка основа за планирање на развојот на планските региони: <ul style="list-style-type: none"> • Креирање целосна статистичка база на податоци на ниво на региони. • Редовно ажурирање на статистичката база на податоци на ниво на региони. • Обезбедување пристап до статистичката база по региони на сите заинтересирани страни за потребите на планирањето на развојот на планските региони.
4.7..	Воспоставување ГИС-систем: <ul style="list-style-type: none"> • Креирање правна рамка. • Дизајн и воспоставување на ГИС-системот. • Одржување и редовно ажурирање на податоците во ГИС-системот.

3 Развојни приоритети на планските региони¹⁰

3.1 Вардарски плански регион

	<u>Среднорочна цел</u>	<u>Приоритети</u>
1	Подобрување на условите за живот преку унапредување на заштитата на животна средина	Комунална инфраструктура и комунални услуги Справување со последиците од Климатски промени Заштита на природата и биодиверзитетот
2	Развој на современ транспорт и инфраструктура	Подобрување и модернизација на транспортната инфраструктура Осовременување на јавниот транспорт и зголемување на мобилноста Развој на информатичко општество Просторно планирање
3	Одржлив развој на винскиот и културниот туризам со користење на предностите на сите останати видови туризам преку ревитализација на руралните средини	Развој на инфраструктурата и угостителско сместувачките капацитети Зајакнување на капацитетите за развој на туризмот Креирање на регионална туристичка понуда
4	Конкурентен регион со оптимално искористени потенцијали	Усогласување на потребите на бизнис секторот со понудата на труд Промоција на можностите на регионот и зголемување на инвестициите Поголема искористеност на програми за финансирање Зголемување на извозот и конкурентноста Поттикнување на креативни индустрии Подрачја со специфични развојни потреби
5	Развој на компетентни човечки ресурси и подобрување на социјалната заштита	Развој на инфраструктурата во образовните институции Развој на човечки ресурси Подобрување на здравствената заштита Зголемување на социјалната заштита
6	Искористување на регионалниот потенцијал за современо земјоделство и диверзифициран рурален развој	Зголемена конкурентност на земјоделството во регионот Поставување на поволна инфраструктура за развој на земјоделството и руралниот туризам

¹⁰

Во овој дел се прикажани развојните приоритети на планските региони врз основа на документите кои му беа на располагање на тимот кој го подготвуваше Акциониот план заклучно со 31.12.2015 година. Имајќи ја во вид природата на овие документи, како и континуирана потреба за нивна надградба и промена, овој приказ не е ограничувачки и во текот на спроведувањето на овој план односно при донесувањето на одлуки за финансирање на предлог проекти од регионите ќе бидат секогаш користени актуелно важечките приоритети од Програмите за развој на планските региони.

3.2 Источен плански регион

<u>Среднорочна цел</u>	<u>Приоритети</u>
1 Економски развиен регион, пошироко препознаен како атрактивен за инвестирање	1.1 Искористување на расположливите ресурси и конкурентски предности за привлекување на инвеститори во регионот 1.2 Развој на претприемништвото и на малиот бизнис во регионот 1.3 Транспорт, комуникации и просторно планирање 1.4 Поттикнување на развојот на подрачјата со специфични развојни потреби
2 Современо и квалитетно образование, здравство и социјални дејности во регионот	2.1 Подобрување на просторните услови и опременоста на училиштата во регионот 2.2 Подобрување на условите во здравствените установи во регионот 2.3 Подобра социјална инклузија на сите ранливи категории население
3 Подобрена заштитата на животна средина	3.1 Регионално управување со комуналниот цврст отпад 3.2 Заштита на водните ресурси 3.3 Одржливо користење на енергијата 3.4 Климатски промени и заштита на биодиверзитетот
4 Создадени услови за организирано и поврзано искористување на капацитетите за земјоделски и рурален развој	4.1 Создавање на инфраструктурни и други поврзани услови за земјоделски и рурален развој на регионот 4.2 Подобрување на капацитетите во земјоделството и промоција на земјоделството и руралниот развој
5 Источниот регион е туристичка дестинација позната по разновидната понуда на селективните видови на туризам	5.1 Развој на селективни видови на туризам (планински, рурален, културен и спа туризам) 5.2 Зајакнување на институционалните и човечки капацитетите за развој во туристичкиот сектор

3.3 Југозападен плански регион

Среднорочна цел		Приоритети
1	Модерна регионална економија базирана врз висока технологија и знаење	<p>Зголемување на конкурентноста на регионалната економија</p> <p>Привлекување на инвестиции во регионот</p> <p>Јакнење на секторот на малите и средни претпријатија во регионот</p> <p>Одржливост на земјоделството и руралниот развој</p> <p>Развој на транспортна и комуникациска инфраструктура и унапредување на просторот</p>
2	Образование прилагодено на потребите на економскиот развој, социјалната и здравствената заштита, населението во регионот создавање услови за запирање на миграцијата	<p>Квалитетно образование, прилагодено на потребите на бизнисот, структурирање на ССО, според барањата на пазарот на трудот.</p> <p>Спречување на одливот на стручниот кадар од терцијарни дејности преку поттикнување поголема родова рамноправност и можност за вклучување во пазарот на трудот на граѓани од ранливите категории.</p> <p>Подобрување на опфатноста на семејствата со социјална грижа, по голема опфатеност на деца од предучилишна возраст од рурални средини во градинки, како и усогласување на програмите за заштита на стари лица со стратегијата на Р.М.</p>
3	Одржлив развој на селективните видови туризам поврзани со природното и културното наследство.	<p>Развој на инфраструктурата и подобрување на уреденоста на природните и културните атракции во функција на туризмот</p> <p>Зајакнување на капацитетите за развој на туризмот со цел порамномерна дистрибуција на туристичкиот промет во рамките на регионот</p> <p>Креирање на регионална туристичка понуда, со цел разбивање на сезоналниот карактер на туризмот и рамномерно користење на капацитетите во текот на целата година</p>
4	Зачувување на квалитетот на животната средина	<p>Изградба, реконструкција и модернизација на комуналната инфраструктура</p> <p>Унапредување на заштитата на биодиверзитетот, воздухот, водата и почвата</p>

3.4 Југоисточен плански регион

Среднорочна цел		Приоритети
1	Поттикнување на економски раст во регионот	1.1 Институционална поддршка на бизнис секторот и зајакнување на капацитетите на малите и средните претпријатија 1.2 Промоција на регионот и привлекување на инвестиции 1.3 Зголемување на извозот и подобрување на конкурентноста на извозно ориентираните претпријатија
2	Одржлив развој на туризмот и културата	2.1 Развој на туристичка и културна инфраструктура 2.2 Интегрирање на туристичката понуда и промоција на туристичката дестинација 2.3 Развој и вмрежување на човечките ресурси
3	Социјална и економска сигурност во регионот	3.1 Поврзување и меѓусебна координација помеѓу образовните институции и бизнис секторот. 3.2 Подобрување на условите за живот заради намалување на миграционите процеси во регионот 3.3 Подобрување на условите за живот на старите лица, маргинализираните категории на граѓани и ранливите групи 3.4 Промовирање на спортот, создавање натпреварувачки дух и воспоставување систем на натпреварување кај младата популација 3.5 Развој на човечки ресурси и практикување на родова сензибилност
4	Развивање на современа и функционална инфраструктура за економски развој и подобар животен стандард	4.1 Осовременување и проширување на сообраќајно-транспортна инфраструктура 4.2 Подобрување на постоечката и изградба на нова комунална инфраструктура 4.3 Подобрување на енергетската инфраструктура
5	Развој на конкурентно земјоделско производство и унапредување на животот во руралните подрачја	5.1 Поттикнување на растот во земјоделското производство 5.2 Поттикнување на диверзификацијата на економијата во руралните средини. 5.3 Развивање на современа и функционална инфраструктура во селата и подрачјата со специфични развојни потреби 5.4 Зачувување на демографските, социјалните и културните вредности во руралните подрачја.
6	Воспоставување на одржливи системи за управување со животната средина	6.1 Управување со животната средина и справување со климатските промени 6.2 Заштита на биодиверзитетот и управување со заштитени подрачја

3.5 Пелагониски плански регион

Среднорочна цел		Приоритети
1	Поттикнување на одржлив и рамномерен економски развој на регионот	1.1 Подобрување на конкурентноста на претпријатијата и поттикнување на претприемништвото 1.2 Зголемување на инвестициите и извозот
2	Развој на Пелагонија како конкурентна туристичка дестинација и промоција на регионалниот културен идентитет	2.1 Подобрување и збогатување на туристичката понуда на регионот 2.2 Унапредување и заштита на културата и културното наследство
3	Унапредување на квалитетот на социјалните и здравствените услуги, спортот и образованието на регионално ниво	3.1 Подобрување на нивото на социјална и здравствена заштита 3.2 Поттикнување на современи образовни процеси со практична вредност 3.3 Создавање на спортски и натпреварувачки дух кај младата популација во рамки на средното и високото образование
4	Подобрување на меѓусебната и меѓународната поврзаност за подобрување на квалитетот на животот и привлекување инвеститори	4.1 Подобрување на енергетската инфраструктура 4.2 Подобрување на комуналната инфраструктура 4.3 Подобрување на постоечката и изградба на нова сообраќајно-транспортна инфраструктура
5	Поконкурентно земјоделство и одржлив рурален развој	5.1 Зголемување на квалитетот и квантитетот на земјоделското производство 5.2 Одржлив рурален развој
6	Заштита и унапредување на животната средина во насока на одржлив развој	6.1 Унапредување на животната средина преку креирање услови за интегрирано управување со загадувањето (почва, вода, воздух) 6.2 Оптимално користење и валоризација на природните ресурси и обновливи извори на енергија 6.3 Валоризација на биопшката разновидност во насока на регионален развој

3.6 Полошки плански регион

	Среднорочна цел	Приоритети
1	Поддршка и развој на претпримеништвото, конкурентноста и иновативноста на ммпс	Подобрување на економскиот раст и развој преку поддршка на домашни и странски инвестиции Подобрување на конкурентноста, иновативноста и зголемување на продуктивноста на ММСП Зајакнување и развој на институции/организации за поддршка на стартап и постојните бизниси Одржливо земјоделство и рурален развој Современа и модерна инфраструктура
2	Поддршка и развој на современо образование, развој на човечки капацитети и подигнување на степенот на социјален развој	Континуирано подобрување на условите и квалитетот на образованието и развој на човечки капацитети Подигнување на степенот на социјален развој
3	Одржлив развој на спортско - рекреативните центри во регионот преку валоризација на природните и културните вредности	Развој на инфраструктурата и угостителско - сместувачките капацитети Зајакнување на институционалните капацитети за развој на туризмот (ЈЕР, туристички бироа) Зајакнување на работата на кластерот и активирање на туристичките ресурси
4	Заштита на животната средина преку контролирано искористување и управување со природните ресурси	Регионален пристап во процесот на управување на отпад Заштита и унапредување на природните ресурси

3.7 Североисточен плански регион

	<u>Среднорочна цел</u>	<u>Приоритети</u>
1	Подобро искористување на конкурентските предности, развој на малиот бизнис и формите на организирано привлекување на инвеститори во регионот	Искористување на конкурентските предности и расположливите ресурси за промоција на регионот и привлекување на инвеститори Развој на претприемништвото и малиот бизнис во регионот Задржување на младата работна сила и стручните кадри во регионот Сообраќајна инфраструктура и информатично општество Подрачја со специфични развојни потреби
2	Подобрување на квалитетот на образовните, трудовите, социјалните и здравствените услови во регионот	Подготовка на профили работна сила согласно потребите на стопанството Подобрување на просторните услови и опременоста на училиштата Подобрување на мултиетничката и мултикултурна интеграција во образовниот процес Подобрување на условите во примарното и секундарното здравство во регионот Институционална заштита на децата и другите ранливи категории во општеството
3	Здрава животната средина и правилно искористување и управување со природните ресурси	Регионален пристап во процесот на управување на отпад Заштита на биолошката разновидност Заштита на животната средина
4	Одржлив рурален развој преку развој на конкурентна регионална туристичка понуда, ревитализација на руралните средини и создавање услови за подобар развој на земјоделството	Развој на алтернативни видови на туризам Подобрување на туристичката инфраструктура Зајакнување на капацитети за развој на туризмот Развој на конкурентно земјоделство

3.8 Скопски плански регион

Среднорочна цел	Приоритети
1 Подобрена конкурентност на регионот преку поттикнување и развој на МСП, носечките индустрии и развој на модерна инфраструктура	1.1 Зголемување на соработката помеѓу домашни и странски фирми 1.2 Усогласување на понудата и побарувачката на труд 1.3 Развој на МСП 1.4 Подобрување на транспортот и развој на транспортната и комуникациската инфраструктура 1.5 Рурален и земјоделски развој 1.6 Подрачја со специфични развојни потреби
2 Развиен човечки капитал кој одговара на потребите на пазарот на труд и подобрена здравствена и социјална заштита	2.1 Зголемување и подобрување на училишната инфраструктура 2.2 Зголемување на капацитетите во образовниот сектор 2.3 Зголемување и подобрување на здравствената и социјалната заштита
3 Подобрен квалитет на животната средина во Скопскиот регион	3.1 Комунална инфраструктура 3.2 Климатски промени и заштита на воздухот 3.3 Заштита на природата и биодиверзитет
4 Одржливо користење на природното и културното наследство, во функција на туризмот	4.1 Зајакнување на капацитетите и партнерствата во функција на искористување на природното и културното наследство со цел развој на туризмот 4.2 Подобрување на туристичката инфраструктура 4.3 Дизајнирање на препознатлива регионална туристичка понуда

4 Предлог Индикатори за следење и оценка на спроведувањето кои е потребно да бидат користени од апликантите при подготовката на предлог-проектите за регионален развој¹¹

Илезни резултати	Резултати
1.1. Поттикнување на економскиот раст во планските региони	
Спроведување на проекти	
Број на реализирани проекти за поттикнување на економскиот развој во планските региони (обезбедување на погодна деловна клима, поддигнување на капацитетот на деловните субјекти во планските региони, повисоки облици на поттикнување на регионалниот развој, вклучување на дијаспората, поттикнување на претприемништвото кај невработените, формирање на кластери, промовирање на ЈПП и јакнење на координацијата меѓу институциите)	Број на ново регистрирани компании
	Обем на домашни инвестиции
	Обем на странски инвестиции
	Број на склучени јавно-приватни партнерства за спроведување на проекти од регионално значење
	Број на странски инвеститори во регионот/општината
	Број на нови производствени погони
	Број на нови работни места
	Број на задржани работни места
	Процент на намалување на стапката на невработеност
	Број на локални печалбари кои инвестираат во отварање на производствени погони во регионот/ општината од каде доаѓаат
	Број на лица кои не работат на свилот пазар (на црно)
	Број на домашни туристи
	Број на странски туристи
	Број на нови туристички летла
	Број на ново регистрирани компании
	Обем на домашни инвестиции
	Обем на странски инвестиции
Број на склучени јавно-приватни партнерства за спроведување на проекти од регионално значење	
Број на странски инвеститори во регионот/општината	
Број на нови производствени погони	
Број на нови работни места	
Број на задржани работни места	
Процент на намалување на стапката на невработеност	
Број на локални печалбари кои инвестираат во отварање на производствени погони во регионот/ општината од каде доаѓаат	
Број на лица кои не работат на свилот пазар (на црно)	
Број на домашни туристи	
Број на странски туристи	
Број на нови туристички летла	
Број на ново регистрирани компании	
Обем на домашни инвестиции	
Број на лица учесници во реализираните специфични активности (спроведени обуки за студиски патувања, промотивни настани, деловни средби и слично)	
Број на лица учесници во реализираните специфични активности (спроведени обуки за	

¹¹ При подготовката на предлог-проектите со кои се бараат средства од Програмите за рамномерен регионален развој, апликантите треба да ги користат во што е можно поголема мерка индикаторите поместени во табелите кои следат. Сепак, доколку следењето на предлог-проектот е превидено со дополнителни индикатори кои ги нема на листата, тие можат да се додадат на соодветното место во апликационите документи.

<p>домашните претприемачи, студиски патувања, промотивни настани, деловни средби и слично)</p>	<p>Обем на странски инвестиции</p> <p>Број на склучени јавно-приватни партнерства за спроведување на проекти од регионално значење</p> <p>Број на странски инвеститори во регионот/општината</p> <p>Број на нови производствени погони</p> <p>Број на нови работни места</p> <p>Број на задржани работни места</p> <p>Процент на намалување на стапката на невработеност</p> <p>Број на локални печалбари кои инвестираат во отварање на производствени погони во регионот/ општината од каде доаѓаат</p> <p>Број на лица кои не работат на сивиот пазар (на црно)</p> <p>Број на домашни туристи</p> <p>Број на странски туристи</p> <p>Број на нови туристички легла</p> <p>Број на ново регистрирани компании</p> <p>Обем на домашни инвестиции</p> <p>Обем на странски инвестиции</p> <p>Број на склучени јавно-приватни партнерства за спроведување на проекти од регионално значење</p> <p>Број на странски инвеститори во регионот/општината</p> <p>Број на нови производствени погони</p> <p>Број на нови работни места</p> <p>Број на задржани работни места</p> <p>Процент на намалување на стапката на невработеност</p> <p>Број на локални печалбари кои инвестираат во отварање на производствени погони во регионот/ општината од каде доаѓаат</p> <p>Број на лица кои не работат на сивиот пазар (на црно)</p> <p>Број на домашни туристи</p> <p>Број на странски туристи</p> <p>Број на нови туристички легла</p> <p>Број на ново регистрирани компании</p> <p>Обем на домашни инвестиции</p> <p>Обем на странски инвестиции</p> <p>Број на склучени јавно-приватни партнерства за спроведување на проекти од регионално значење</p> <p>Број на странски инвеститори во регионот/општината</p> <p>Број на нови работни места</p> <p>Број на задржани работни места</p> <p>Процент на намалување на стапката на невработеност</p> <p>Број на локални печалбари кои инвестираат во отварање на производствени погони во регионот/ општината од каде доаѓаат</p> <p>Број на лица кои не работат на сивиот пазар (на црно)</p> <p>Број на домашни туристи</p> <p>Број на странски туристи</p> <p>Број на нови туристички легла</p> <p>Број на ново регистрирани компании</p> <p>Обем на домашни инвестиции</p> <p>Обем на странски инвестиции</p> <p>Број на склучени јавно-приватни партнерства за спроведување на проекти од регионално значење</p> <p>Број на странски инвеститори во регионот/општината</p>
<p>Број на институции учесници во реализирањите специфични активности (спроведени обуки за домашните претприемачи, студиски патувања, промотивни настани, деловни средби и слично)</p>	<p>Број на институции учесници во реализирањите специфични активности (спроведени обуки за домашните претприемачи, студиски патувања, промотивни настани, деловни средби и слично)</p>
<p>Број на формирани центри за развој на бизнисот, бизнис инкубатори, бизнис акцелератори или индустриски паркови</p>	<p>Број на формирани центри за развој на бизнисот, бизнис инкубатори, бизнис акцелератори или индустриски паркови</p>
<p>Висина на вложени сопствени средства на регионот во центри за развој на бизнисот, бизнис инкубатори, бизнис акцелератори или индустриски паркови</p>	<p>Висина на вложени сопствени средства на регионот во центри за развој на бизнисот, бизнис инкубатори, бизнис акцелератори или индустриски паркови</p>

<p>Број на спроведени проекти за поддршка на компаниите во центри за развој на бизнисот, бизнис инкубатори, бизнис акелератори или индустриски паркови</p>	Број на нови производствени погонни	
	Број на нови работни места	
	Број на задржани работни места	
	Процент на намалување на стапката на невработеност	
	Број на локални печалбари кои инвестираат во отварање на производствени погони во регионот/ општината од каде доаѓаат	
	Број на лица кои не работат на свитот пазар (на црно)	
	Број на домашни туристи	
	Број на странски туристи	
	Број на нови туристички легла	
	Број на ново регистрирани компании	
	Обем на домашни инвестиции	
	Обем на странски инвестиции	
	Број на склучени јавно-приватни партнерства за спроведување на проекти од регионално значење	
	Број на странски инвеститори во регионот/општината	
	Број на нови производствени погони	
	Број на нови работни места	
	Број на задржани работни места	
	Процент на намалување на стапката на невработеност	
	Број на локални печалбари кои инвестираат во отварање на производствени погони во регионот/ општината од каде доаѓаат	
	Број на лица кои не работат на свитот пазар (на црно)	
Број на домашни туристи		
Број на странски туристи		
Број на нови туристички легла		
Број на ново регистрирани компании		
Обем на домашни инвестиции		
Обем на странски инвестиции		
Број на склучени јавно-приватни партнерства за спроведување на проекти од регионално значење		
Број на странски инвеститори во регионот/општината		
Број на нови производствени погони		
Број на нови работни места		
Број на задржани работни места		
Процент на намалување на стапката на невработеност		
Број на локални печалбари кои инвестираат во отварање на производствени погони во регионот/ општината од каде доаѓаат		
Број на лица кои не работат на свитот пазар (на црно)		
Број на домашни туристи		
Број на странски туристи		
Број на нови туристички легла		
Број на ново регистрирани компании		
Обем на домашни инвестиции		
Обем на странски инвестиции		
Број на склучени јавно-приватни партнерства за спроведување на проекти од регионално значење		
Број на странски инвеститори во регионот/општината		
Број на нови производствени погони		
Број на нови работни места		
Број на задржани работни места		
Процент на намалување на стапката на невработеност		

Број на формирани кластери

Висина на вложени сопствени средства на регионот во проекти за поддршка на кластерите

	Број на локални печалбари кои инвестираат во отварање на производствени погони во регионот/ општината од каде доаѓаат
	Број на лица кои не работат на сивиот пазар (на црно)
	Број на домашни туристи
	Број на странски туристи
	Број на нови туристички легла
	Број на ново регистрирани компании
	Обем на домашни инвестиции
	Обем на странски инвестиции
	Број на случени јавно-приватни партнерства за спроведување на проекти од регионално значење
	Број на странски инвеститори во регионот/општината
	Број на нови производствени погони
	Број на нови работни места
	Број на задржани работни места
	Процент на намалување на стапката на невработеност
	Број на локални печалбари кои инвестираат во отварање на производствени погони во регионот/ општината од каде доаѓаат
	Број на лица кои не работат на сивиот пазар (на црно)
	Број на домашни туристи
	Број на странски туристи
	Број на нови туристички легла
	Техничка документација
Број на реализирани проекти за поттикнување на економскиот развој во планските региони	
Број на реализирани специфични активности (спроведени обуки за домашните претприемачи, студиски патувања, промотивни настани, деловни среќи и слично)	
Број на лица учесници во реализираните специфични активности (спроведени обуки за домашните претприемачи, студиски патувања, промотивни настани, деловни среќи и слично)	
Број на институции учесници во реализираните специфични активности (спроведени обуки за домашните претприемачи, студиски патувања, промотивни настани, деловни среќи и слично)	
Број на формирани центри за развој на бизнисот, бизнис инкубатори, бизнис акцелератори или индустриски паркови	
Висина на вложени сопствени средства на регионот во проекти за поддршка на центри за развој на бизнисот, бизнис инкубатори, бизнис акцелератори или индустриски паркови	
Број на спроведени проекти за поддршка на центри за развој на бизнисот, бизнис инкубатори, бизнис акцелератори или индустриски паркови	
Број на формирани кластери	
Висина на вложени сопствени средства на регионот во проекти за поддршка на кластерите	
Број на спроведени проекти за поддршка на кластерите	
Излезни резултати	
1.2. Развивање на современа и модерна инфраструктура во планските региони	
Спроведување на проекти	
Население кое ја користи новата/реконструираната инфраструктура	
Број на сообраќајни несреќи без жртви	

	Број на сообраќајни несреќи со жртви	Намалување на исплатите за надомест на штета предизвикани од неправилности на локалните патништа
	Население кое ја користи новата/реконструираната инфраструктура	
Должина на изградени нови локални патништа (во км)	Број на сообраќајни несреќи без жртви	Број на сообраќајни несреќи со жртви
	Број на сообраќајни несреќи со жртви	Намалување на исплатите за надомест на штета предизвикани од неправилности на локалните патништа
Должина на реконструирани „А“ патништа (во км)	Број на сообраќајни несреќи без жртви	Население кое ја користи новата/реконструираната инфраструктура
	Број на сообраќајни несреќи со жртви	Намалување на исплатите за надомест на штета предизвикани од неправилности на „А“ патништа
Должина на изградени нови „А“ патништа (во км)	Број на сообраќајни несреќи без жртви	Население кое ја користи новата/реконструираната инфраструктура
	Број на сообраќајни несреќи со жртви	Намалување на исплатите за надомест на штета предизвикани од неправилности на локалните патништа
Должина на реконструирани регионални патништа (во км)	Број на автомобили кои го користат патот	Број на сообраќајни несреќи со жртви
	Население кое ја користи новата/реконструираната инфраструктура	Број на сообраќајни несреќи без жртви
Должина на изградени нови регионални патништа (во км)	Број на сообраќајни несреќи со жртви	Намалување на исплатите за надомест на штета предизвикани од неправилности на регионалните патништа
	Број на автомобили кои го користат патот	Број на сообраќајни несреќи со жртви
	Население кое ја користи новата/реконструираната инфраструктура	Намалување на исплатите за надомест на штета предизвикани од неправилности на регионалните патништа
	Број на сообраќајни несреќи со жртви	
	Намалување на исплатите за надомест на штета предизвикани од неправилности на регионалните патништа	
Техничка документација		
	Број на реализирани проекти за изградба на локални патништа (во км)	
	Број на реализирани проекти за реконструкција на локални патништа (во км)	
	Средства добиени од надворешни извори за реализација на проекти за изградба или реконструкција на локални патништа (во денари)	
	Население кое ги користи новите/реконструирани локални патништа	
Број на подготвени проекти за патништа	Број на реализирани проекти за изградба на регионални патништа (во км)	
	Број на реализирани проекти за реконструкција на регионални патништа (во км)	
	Средства добиени од надворешни извори за реализација на проекти за изградба или реконструкција на регионални патништа (во денари)	
	Население кое ги користи новите/реконструирани регионални патништа	
	Резултати	
	1.3. Препознавање и искористување на иновативниот потенцијал и поддигнување на техничко-технолошката основа на носечките индустрии во планските региони	
	Спроведување на проекти	
	Број на реализирани проекти за препознавање и искористување на иновативниот потенцијал и поддигнување на техничко-технолошката основа на носечките дејности во планските региони (спроведување на индустриската политика на РМ, поддигнување на техничко-технолошката основа на	Број на иновации (новоразвиени производи, пристапи, процеси и др.)
		Број на новонаформирани иновативни компании
		Број на вработени во новонаформирани иновативни компании
		Обем на инвестиции во новонаформирани иновативни компании
		Приход на новонаформирани иновативни компании
		Извоз од новоразвиени производи и иновации

во проекти за препознавање и искористување на иновативниот потенцијал и подигнување на техничко-технолошката основа на носечките дејности во планските региони (спроведување на индустриската политика на РМ, подигнување на техничко-технолошката основа на индустринте, истражување и развој, пристап на МСП до научно-истражувачката инфраструктура, промоција на социјално претприемништво, ефикасно користење на напредни маркетинг и менаџмент практики, препознавање на иновативниот потенцијал на мадлата популација)	Број на новопформирани иновативни компании
	Број на вработени во новопформирани иновативни компании
Број на формирани бизнис инкубатори, индустриски паркови, и кластери од доменот на висока технологија	Обем на инвестиции во новопформирани иновативни компании
	Приход на новопформирани иновативни компании
	Извоз од новоразвиени производи и иновации
	Обем на инвестиции во високо-технолошки индустрин
	Број на формирани компании во високо технолошки индустрин
	Број на вработени во новопформирани иновативни компании во високо технолошки индустрин
	Обем на инвестиции во новопформирани компании во високо технолошки индустрин
	Приход на новопформирани иновативни компании во високо технолошки индустрин
	Извоз од производи и иновации од високо технолошки индустрин
	Раст на приходот на компаниите вклучени во проектите за истражување и развој
	Број на компании во бизнис инкубаторите
	Број на новоразвиени компании во бизнис инкубаторите
	Приход на компаниите во бизнис инкубаторите
	Обем на инвестиции во компаниите во инкубаторите
	Извоз на компаниите во бизнис инкубаторите
	Раст на приходот на компаниите вклучени во инкубаторите
Висина на вложени сопствени средства на регионот во бизнис инкубатори, индустриски паркови, и кластери од доменот на висока технологија	Број на компании во бизнис инкубаторите
	Број на новоразвиени компании во бизнис инкубаторите
	Приход на компаниите во бизнис инкубаторите
	Обем на инвестиции во компаниите во инкубаторите
	Извоз на компаниите во бизнис инкубаторите
	Раст на приходот на компаниите вклучени во инкубаторите
	Број на компании во бизнис инкубаторите
	Број на новоразвиени компании во бизнис инкубаторите
	Приход на компаниите во бизнис инкубаторите
	Обем на инвестиции во компаниите во инкубаторите
	Извоз на компаниите во бизнис инкубаторите
	Раст на приходот на компаниите вклучени во инкубаторите
	Број на компании во бизнис инкубаторите
	Број на новоразвиени компании во бизнис инкубаторите
	Приход на компаниите во бизнис инкубаторите
	Број на спроведени проекти за поддршка на компаниите во бизнис инкубатори, индустриски паркови, и кластери од доменот на висока технологија
Раст на приходот на компаниите вклучени во инкубаторите	
Број на новоразвиени технолошки производи, услуги или други иновации	
Приход од новоразвиени технолошки производи, услуги или други иновации	
Извоз од високо технолошки производи и услуги	
Број на нови компании во високо технолошки индустрин	
Број на вработени компании во високо технолошки индустрин	
Раст на приходот на компаниите од високо технолошките индустрин	
Број на новоразвиени технолошки производи, услуги или други иновации	
Приход од новоразвиени технолошки производи и услуги	
Извоз од високо технолошки производи и услуги	
Број на нови компании во високо технолошки индустрин	
Број на вработени компании во високо технолошки индустрин	
Раст на приходот на компаниите од високо технолошките индустрин	
Приход од новоразвиени технолошки производи, услуги или други иновации	
Извоз од високо технолошки производи и услуги	
Број на проекти спроведени од Центри на извонредност	Број на проекти спроведени од Центри на извонредност
	Висина на вложени сопствени средства на регионот во проекти за поддршка на Центрите на извонредност
	Број на проекти спроведени од Центри на извонредност

	<p>Висина на вложени сопствени средства на регионот во проекти за препознавање и искористување на иновативниот потенцијал и подигнување на техничко-технолошката основа на носечките дејности во планските региони (спроведување на индустриската политика на РМ, подигнување на техничко-технолошката основа на ндустринте, истражување и развој, пристап на МСП до научно-истражувачката инфраструктура, промоција на социјално претприемништво, ефикасно користење на напредни маркетинг и менаџмент практики, препознавање на иновативниот потенцијал на медјата популација)</p>
<p>Број на подготвени проекти за бизнис инкубатори, индустриски паркови и кластери од доменот на висока технологија</p>	<p>Број на формирани бизнис инкубатори, индустриски паркови и кластери од доменот на висока технологија</p>
<p>Број на подготвени проекти за Центри за изворедност</p>	<p>Висина на вложени сопствени средства на регионот во бизнис инкубатори, индустриски паркови и кластери од доменот на висока технологија</p> <p>Број на спроведени проекти за поддршка на компаниите во бизнис инкубатори, индустриски паркови и кластери од доменот на висока технологија</p> <p>Број на формирани Центри на изворедност</p> <p>Број на проекти спроведени од Центри на изворедност</p> <p>Висина на вложени сопствени средства на регионот во проекти за поддршка на Центрите на изворедност</p> <p>Број на компании вклучени во реализирани проекти на Центрите на изворедност</p> <p>Број на научно-истражувачки институции вклучени во реализирани проекти на Центрите на изворедност</p> <p>Број на лица вклучени во реализирани проекти на Центрите на изворедност</p>
<p>Излезни резултати</p>	<p>Резултати</p>
<p>1.5. Препознавање и искористување на конкурентските предности на планските региони</p>	<p>Спроведување на конкурентските предности на планските региони</p>
<p>Спроведување на проекти</p> <p>Број на спроведени проекти за идентификација на дејностите во кои регионот има конкурентска предност (научни студии, физибилити студии, промоција на конкурентски предности)</p>	<p>Обем на инвестиции во дејностите во кои регионот има конкурентска предност</p> <p>Број на вработени во дејностите во кои регионот има конкурентска предност</p> <p>Број на компании во дејностите во кои регионот има конкурентска предност</p> <p>Приход на компаниите во дејностите во кои регионот има конкурентска предност</p> <p>Извоз од дејностите во кои регионот има конкурентска предност</p> <p>Број на заштитени (новорегистрирани) регионални брандови</p> <p>Приход од заштитени (новорегистрирани) регионални брандови</p> <p>Обем на извозот од заштитени (новорегистрирани) регионални брандови</p> <p>Број на вработени во компаниите кои работат со заштитени (новорегистрирани) регионални брандови</p> <p>Број на компании со заштитени (новорегистрирани) регионални брандови</p> <p>Приход во носечките индустрини</p> <p>Обем на извозот од носечките индустрини</p> <p>Број на вработени во компаниите во носечките индустрини</p> <p>Број на компании во носечките индустрини</p> <p>Приход од висока технологија, модерна логистика, деловни услуги и софтвер</p> <p>Обем на извозот од висока технологија, модерна логистика, деловни услуги и софтвер</p> <p>Број на вработени во компаниите од висока технологија, модерна логистика, деловни услуги и софтвер</p> <p>Број на компании од висока технологија, модерна логистика, деловни услуги и софтвер</p> <p>Приход од заштитени (новорегистрирани) регионални брандови</p> <p>Обем на извозот од заштитени (новорегистрирани) регионални брандови</p> <p>Број на вработени во компаниите кои работат со заштитени (новорегистрирани) регионални брандови</p> <p>Број на компании со заштитени (новорегистрирани) регионални брандови</p> <p>Приход во носечките индустрини</p> <p>Обем на извозот од носечките индустрини</p> <p>Број на вработени во компаниите во носечките индустрини</p> <p>Број на компании во носечките индустрини</p>
<p>Број на проекти за поддршка на дејностите во кои регионот има конкурентска предност (заштита на регионалните брандови, поддршка на носечките индустрини, поддршка на висока технологија, модерна логистика, деловни услуги и софтвер)</p>	<p>Приход од висока технологија, модерна логистика, деловни услуги и софтвер</p> <p>Обем на извозот од висока технологија, модерна логистика, деловни услуги и софтвер</p> <p>Број на вработени во компаниите од висока технологија, модерна логистика, деловни услуги и софтвер</p> <p>Број на компании од висока технологија, модерна логистика, деловни услуги и софтвер</p> <p>Приход од заштитени (новорегистрирани) регионални брандови</p> <p>Обем на извозот од заштитени (новорегистрирани) регионални брандови</p> <p>Број на вработени во компаниите кои работат со заштитени (новорегистрирани) регионални брандови</p> <p>Број на компании со заштитени (новорегистрирани) регионални брандови</p> <p>Приход во носечките индустрини</p> <p>Обем на извозот од носечките индустрини</p> <p>Број на вработени во компаниите во носечките индустрини</p> <p>Број на компании во носечките индустрини</p>
<p>Број на компании вклучени во реализирани проекти за поддршка на дејностите во кои регионот има конкурентска предност (заштита на регионалните брандови, поддршка на носечките индустрини, поддршка на висока технологија, модерна логистика, деловни услуги и софтвер)</p>	<p>Број на заштитени (новорегистрирани) регионални брандови</p> <p>Обем на извозот од заштитени (новорегистрирани) регионални брандови</p> <p>Број на вработени во компаниите кои работат со заштитени (новорегистрирани) регионални брандови</p> <p>Број на компании со заштитени (новорегистрирани) регионални брандови</p> <p>Приход во носечките индустрини</p> <p>Обем на извозот од носечките индустрини</p> <p>Број на вработени во компаниите во носечките индустрини</p> <p>Број на компании во носечките индустрини</p>

Број на компании вклучени во реализирани проекти за креирање на модерен и конкурентен земјоделски сектор и преработувачка индустрија	Број на компании во земјоделски сектор (вклучително и индивидуални земјоделци)
	Приход во земјоделски сектор (вклучително и индивидуални земјоделци)
	Обем на извозот на земјоделски сектор (вклучително и индивидуални земјоделци)
	Број на вработени во земјоделски сектор (вклучително и индивидуални земјоделци)
	Број на компании во преработувачка индустрија
	Приход во преработувачка индустрија
	Обем на извозот на преработувачка индустрија
	Број на вработени во преработувачка индустрија
	Број на компании во земјоделски сектор (вклучително и индивидуални земјоделци)
	Приход во земјоделски сектор (вклучително и индивидуални земјоделци)
	Обем на извозот на земјоделски сектор (вклучително и индивидуални земјоделци)
	Број на вработени во земјоделски сектор (вклучително и индивидуални земјоделци)
	Број на компании во преработувачка индустрија
Број на лица вклучени во реализирани проекти за креирање на модерен и конкурентен земјоделски сектор и преработувачка индустрија	Приход во преработувачка индустрија
	Обем на извозот на преработувачка индустрија
	Број на вработени во преработувачка индустрија
	Број на домашни туристи
	Број на странски туристи
	Број на машини туристи
	Број на компании во туризмот
	Приход во туризмот (вклучително и индивидуални понудувачи)
	Вредност на извозни услуги во туризмот (вклучително и индивидуални понудувачи)
	Број на вработени во туризмот (вклучително и индивидуални понудувачи)
	Број на домашни туристи
	Број на странски туристи
	Број на машини туристи
Висина на вложени сопствени средства на регионот во проекти за користење на природното богатство и културно-историското наследство во функција на развој на туризмот	Приход во туризмот (вклучително и индивидуални понудувачи)
	Вредност на извозни услуги во туризмот (вклучително и индивидуални понудувачи)
	Број на вработени во туризмот (вклучително и индивидуални понудувачи)
	Број на домашни туристи
	Број на странски туристи
	Број на машини туристи
	Број на компании во туризмот
	Приход во туризмот (вклучително и индивидуални понудувачи)
	Вредност на извозни услуги во туризмот (вклучително и индивидуални понудувачи)
	Број на вработени во туризмот (вклучително и индивидуални понудувачи)
	Број на домашни туристи
	Број на странски туристи
	Број на машини туристи
Број на компании (вклучително и индивидуални понудувачи) вклучени во проекти за користење на природното богатство и културно-историското наследство во функција на развој на туризмот	Број на лица (вклучително и индивидуални понудувачи) вклучени во проекти за користење на природното богатство и културно-историското наследство во функција на развој на туризмот
	Приход во туризмот (вклучително и индивидуални понудувачи)
	Вредност на извозни услуги во туризмот (вклучително и индивидуални понудувачи)
	Број на вработени во туризмот (вклучително и индивидуални понудувачи)
	Број на домашни туристи
	Број на странски туристи
	Број на машини туристи
	Број на компании во туризмот
	Приход во туризмот (вклучително и индивидуални понудувачи)
	Вредност на извозни услуги во туризмот (вклучително и индивидуални понудувачи)
	Број на вработени во туризмот (вклучително и индивидуални понудувачи)
	Број на домашни туристи
	Број на странски туристи
Број на машини туристи	
Техничка документација	Број на проекти за поддршка на дејностите во кои регионот има конкурентска предност (заштита на регионалните брендови, поддршка на
	Број на подготвени проектни документации и

<p>апликацији за поддршка на дејностите во кои регионот има конкурентска предност (заштита на регионалните брендови, поддршка на носечките индустрии, поддршка на висока технологија, модерна логистика, деловни услуги и софтвер)</p> <p>Број на подготвени проектни документации и апликацији за креирање на модерен и конкурентен земјоделски сектор и преработувачка индустрија</p> <p>Број на подготвени проектни документации и апликацији за проекти за користење на природното богатство и културно-историското наследство во функција на развој на туризмот</p>	<p>носечките индустрии, поддршка на висока технологија, модерна логистика, деловни услуги и софтвер)</p> <p>Број на компании вклучени во реализирани проекти за поддршка на дејностите во кои регионот има конкурентска предност (заштита на регионалните брендови, поддршка на носечките индустрии, поддршка на висока технологија, модерна логистика, деловни услуги и софтвер)</p> <p>Број на лица вклучени во реализирани проекти за поддршка на дејностите во кои регионот има конкурентска предност (заштита на регионалните брендови, поддршка на носечките индустрии, поддршка на висока технологија, модерна логистика, деловни услуги и софтвер)</p> <p>Вложувања во реализирани проекти за креирање на модерен и конкурентен земјоделски сектор и преработувачка индустрија</p> <p>Број на проекти за креирање на модерен и конкурентен земјоделски сектор и преработувачка индустрија</p> <p>Број на проекти за креирање на модерен и конкурентен земјоделски сектор и преработувачка индустрија</p> <p>Вложувања во реализирани проекти за креирање на модерен и конкурентен земјоделски сектор и преработувачка индустрија</p> <p>Број на проекти за користење на природното богатство и културно-историското наследство во функција на развој на туризмот</p> <p>Број на компании вклучени во реализирани проекти за користење на природното богатство и културно-историското наследство во функција на развој на туризмот</p> <p>Број на лица вклучени во реализирани проекти за користење на природното богатство и културно-историското наследство во функција на развој на туризмот</p> <p>Вложувања во реализирани проекти за користење на природното богатство и културно-историското наследство во функција на развој на туризмот</p>
--	---

<p>Излезни резултати</p>	<p>Резултати</p>
<p>1.6. Оптимално користење и валоризација на природните ресурси и енергетските потенцијали во планските региони</p> <p>Техничка документација</p> <p>Број на подготвени анализи за идентификување на енергетските потенцијали во планските региони</p> <p>Број на подготвени студии за искористување на природните ресурси</p>	<p>Број на реализирани проекти за создавање претпоставки и поттикнување на користењето на соларна енергија како енергетски потенцијал</p> <p>Број на реализирани проекти за создавање претпоставки и поттикнување на користењето на енергијата на водните текови (хидропотенцијалот) како енергетски потенцијал</p> <p>Број на реализирани проекти за создавање претпоставки и поттикнување на користењето на ветерот како енергетски потенцијал</p> <p>Број на реализирани проекти за создавање претпоставки и поттикнување на користењето на други обновливи извори на енергија како енергетски потенцијал</p> <p>Број на реализирани проекти за создавање на преуслови за подобро искористување на енергетскиот систем на природен гас</p> <p>Број на реализирани проекти за користење и валоризација енергијата од геотермалните извори во економски цели</p> <p>Број на реализирани проекти за создавање претпоставки и поттикнување на користењето на биомасата како енергетски потенцијал</p> <p>Број на реализирани проекти за користење и валоризација на соларната енергија како енергетски потенцијал</p> <p>Број на реализирани проекти за користење и валоризација на енергијата на водните текови како енергетски потенцијал (хидропотенцијалот)</p> <p>Број на реализирани проекти за користење и валоризација на ветерот како енергетски потенцијал</p> <p>Број на реализирани проекти за користење и валоризација на други обновливи извори на енергија како енергетски потенцијал</p> <p>Број на реализирани проекти за користење на биомасата како енергетски потенцијал</p> <p>Број на реализирани проекти за користење на соларната енергија како енергетски потенцијал</p> <p>Број на реализирани проекти за создавање претпоставки и поттикнување на користењето на енергијата на водните текови како енергетски потенцијал</p>

	<p>Број на реализирани проекти за создавање претпоставки и поттикнување на користењето на ветерот како енергетски потенцијал</p> <p>Број на реализирани проекти за создавање претпоставки и поттикнување на користењето на други обновливи извори на енергија како енергетски потенцијал</p> <p>Број на реализирани проекти за создавање на предуслови за подобро искористување на енергетскиот систем на природен гас</p> <p>Број на реализирани проекти за користење и валоризација енергијата од геотермалните извори во економски цели</p> <p>Број на реализирани проекти за создавање претпоставки и поттикнување на користењето на биомасата како енергетски потенцијал</p>
	Резултати
	Излезни резултати
1.7. Заштита на животната средина во планските региони	
Техничка документација	<p>Број на регионални депонии за складирање на цврст отпад ставени во употреба</p> <p>Број на системи за подигнување и депонирање на цврст отпад ставени во употреба</p> <p>Број на реализирани проекти за санација и осовременување на постојните депонии</p> <p>Напредок во управувањето со контаминираниите локалитети</p> <p>Процент на собран отпад во однос на создаден отпад</p> <p>Број на системи за рециклирање и преработка на отпадот ставени во употреба</p> <p>Обем на средства вложени во регионални депонии за складирање на цврст отпад ставени во употреба</p> <p>Обем на средства вложени во системи за подигнување и депонирање на цврст отпад ставени во употреба</p> <p>Обем на средства вложени во реализирани проекти за санација и осовременување на постојните депонии</p> <p>Обем на средства вложени во системи за рециклирање и преработка на отпадот ставени во употреба</p> <p>Обем на надворешни средства обезбедени за регионални депонии за складирање на цврст отпад ставени во употреба</p> <p>Обем на надворешни средства обезбедени за проекти за санација и осовременување на постојните депонии</p> <p>Обем на надворешни средства обезбедени за системи за рециклирање и преработка на отпадот ставени во употреба</p>
Број на подготвени проектни документации и апликации за подобрување на управувањето со цврстиот отпад	<p>Број на реализирани проекти за заштита на почвата</p> <p>Обем на средства вложени во проекти за заштита на почвата</p> <p>Површина на опфат на проектите за заштита на почвата</p> <p>Обем на надворешни средства обезбедени за проекти за заштита на почвата</p> <p>Број, површина и процентуална застапеност на заштитени подрачја</p> <p>Број на реализирани проекти за заштита на површинските и подземните води</p> <p>Обем на средства вложени во проекти за заштита на површинските и подземните води</p> <p>Површина на опфат на проектите за заштита на површинските и подземните води</p> <p>Обем на надворешни средства обезбедени за проекти за заштита на површинските и подземните води</p> <p>Биохемиска потрапувачка на киселород (БПК5) во реките</p> <p>Квалитет на водите за капење и за пиење</p> <p>Број на системи за одведување на отпадните води пуштени во употреба</p> <p>Средства добиени од надворешни извори за реализација на проекти за одведување на отпадните води пуштени во употреба</p> <p>Население кое ги користи системите за одведување на отпадните води пуштени во употреба</p> <p>Должина на изградена комунална канализациона мрежа</p> <p>Број на системи за пречистување на отпадните води пуштени во употреба</p> <p>Средства добиени од надворешни извори за реализација на проекти за пречистување на отпадните води</p> <p>Население кое ги користи системите за пречистување на отпадните води пуштени во употреба</p>
Број на подготвени проектни документации и апликации за заштита на почвата	
Број на подготвени проектни документации и апликации за заштита на површинските и подземните води	
Број на подготвени проекти (проектни документации) за одведување на отпадни води	
Број на подготвени проекти (проектни документации) за пречистување на отпадните води	
Број на подготвени проекти за атмосферска канализација	<p>Должина на поставена атмосферска канализација</p>

Број на погодвени проекти за депонии за одложување на цврст отпад	Број на депонии за складирање на цврст отпад ставени во употреба
Број на погодвени проекти за собирање на цврст отпад	Број на системи за одложување на цврст отпад ставени во употреба
Број на погодвени проекти за системи за водоснабдување	Број на изградени или санирани системи за водоснабдување
Број на погодвени проектни документации и апликации за намалување на издувни гасови од патничкиот сообраќај	Дојжина на изградена комунална водоводна мрежа (км) Број на реализирани проекти за намалување на издувни гасови од патничкиот сообраќај Обем на средства вложени во проекти за намалување на издувни гасови од патничкиот сообраќај Површина на опфат на проектите за намалување на издувни гасови од патничкиот сообраќај Емисија на загадувачки гасови и супстанции од секторот Транспорт Просечна годишна концентрација на загадувачки гасови (SO ₂ , PM ₁₀ , NO ₂ и O ₃) во урбаните места Обем на надворешни средства обезбедени за намалување на издувни гасови од патничкиот сообраќај Број на реализирани проекти за заштита на биодиверзитетот
Број на погодвени проектни документации и апликации за заштита на биодиверзитетот	Обем на средства вложени во проекти за заштита на биодиверзитетот Површина на опфат на проектите за заштита на биодиверзитетот Обем на надворешни средства обезбедени за заштита на биодиверзитетот
Број на погодвени проектни документации и апликации за намалување на загадување на воздухот во урбаните центри	Број на реализирани проекти за намалување на загадување на воздухот во урбаните центри Обем на средства вложени во проекти за намалување на загадување на воздухот во урбаните центри Површина на опфат на проектите за намалување на загадување на воздухот во урбаните центри Обем на надворешни средства обезбедени за намалување на загадување на воздухот во урбаните центри Просечна годишна концентрација на загадувачки гасови (SO ₂ , PM ₁₀ , NO ₂ и O ₃) во урбаните места Број на реализирани проекти за ублажување на последиците од климатските промени Број на имплементирани мерки за намалување на последиците од климатски промени на ниво на регион Обем на средства вложени во проекти за ублажување на последиците од климатските промени Површина на опфат на проектите за ублажување на последиците од климатските промени Обем на надворешни средства обезбедени за ублажување на последиците од климатските промени
Излезни резултати	Резултати
2.2. Градење на функционално-просторни структури за подобро интегрирање на урбаните со руралните средини во планските региони	
Техничка документација	
Број на погодвени просторни планови (ГУП, ДУП и друга урбанистичка документација)	Покриеност на просторот и населените места со планска документација (%) Површина на земјоделско земјиште премаменето во градежно (во ха) Број на проекти кои добиле финансирање од други извори врз основа на проектната документација подготвена во рамките на оваа мерка
Број на акурирани просторни планови (ГУП, ДУП и друга урбанистичка документација)	Број на издадени одобренја за градење (во регионот) Покриеност на просторот и населените места со планска документација (%) Површина на земјоделско земјиште премаменето во градежно (во ха) Број на проекти кои добиле финансирање од други извори врз основа на проектната документација подготвена во рамките на оваа мерка Број на издадени одобренја за градење (во регионот)
Број на погодвени студии за обезбедување едноставен, брз и финансиски достапен пристап на граѓаните од руралните општини и малите до урбаните центри (студии за јавен транспорт и слично)	Број на реализирани студии за обезбедување едноставен, брз и финансиски достапен пристап на граѓаните од руралните општини и малите до урбаните центри (студии за јавен транспорт и слично) Средно време и трошок на пристап од населените места до урбаните центри во рамките на регионот (плански региони, општини) Покриеност на руралните населби со јавен транспорт

<p>Број на подготвени студии за поврзување на помалите средини со поголемите урбани центри од економски, образовен, социјален и културен аспект.</p>	<p>Број на реализирани проекти за поврзување на помалите средини со поголемите урбани центри од економски, образовен, социјален и културен аспект.</p>
<p>Број на подготвени студии за подобрување на квалитетот на живот во помалите општини и руралните средини преку поголема површеност со државствени и социјални услуги и културни настани</p>	<p>Број на реализирани проекти за подобрување на квалитетот на живот во помалите општини и руралните средини преку поголема површеност со државствени и социјални услуги и културни настани</p>
<p>Број на подготвени проекти / студии за обезбедување на кохезивност на просторот преку заштита на високо-продуктивното земјоделско земјиште</p>	<p>Број на реализирани проекти за обезбедување на кохезивност на просторот преку заштита на високо-продуктивното земјоделско земјиште</p>
<p>Број на подготвени проекти за афирмирање на предностите за живот во помалите општини и во руралните средини (планински региони, општини)</p>	<p>Целенасмет на пренамена на земјоделското земјиште во градежно (во ха) (планински региони, општини)</p>
<p>Број на реализирани проекти за афирмирање на предностите за живот во помалите општини и во руралните средини (планински региони, општини)</p>	<p>Број на реализирани проекти за афирмирање на предностите за живот во помалите општини и во руралните средини (планински региони, општини)</p>